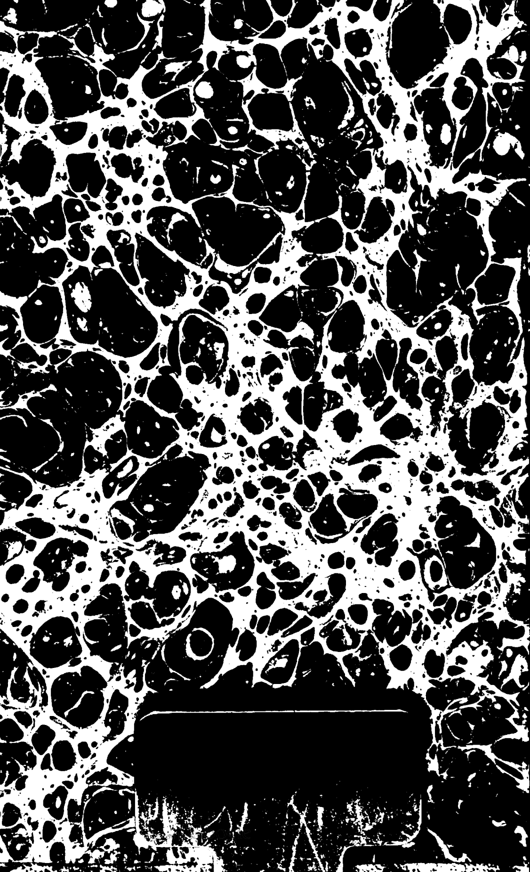
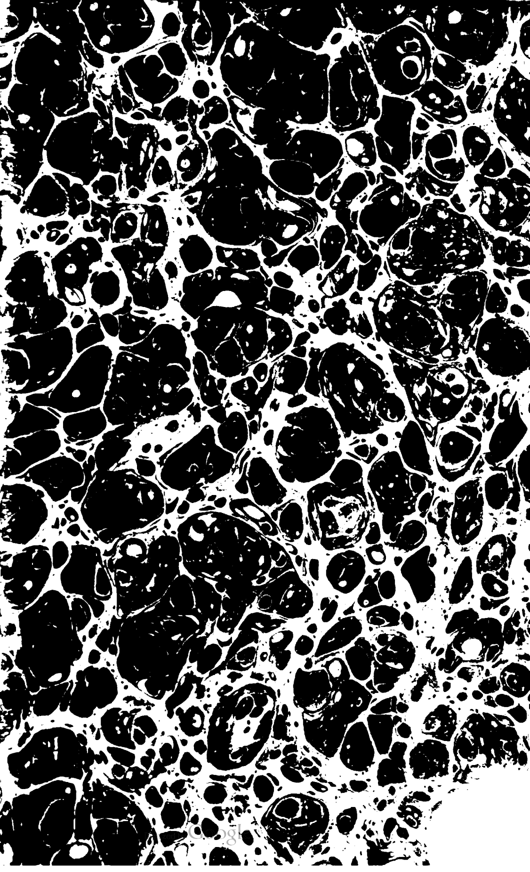

Donné au Docteur Bonafous
par Humbert Ferrand
1837.

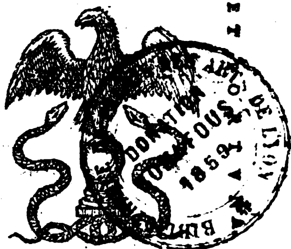
MAGIAE NATVRALIS,

SIVE

DE MIRACVLIS RERVM NATVRALIVM, LIBRI IIII.

IO. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVCTORE.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.
1569.

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO,

IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANUS.

S. P. D.

O SEMPER *ingenio fui, Inuictissime Rex, vt si quid vsquã vel magnum vel admirabile esset in quo animi vires frangerentur, & vilescerent, eo me oblectarem, eique totum addicere vellem. Diu mecum ab ineunte pueritia indefesso quodam studio cogitaui, quaenam esset scientia, neq; animo hoc meo indigna, neque non illustris & regia. Tandem comperi nullum esse maius sapientis opus, quàm mirabilia opera efficere, quo quidem non animus solùm intelligendo enutritur, sed corporis quoq; sensus omnes affectibus allicinntur & recreantur. Hæc sublimis scientia in rerum, caussarumq; cognitione versatur, & dum naturæ arcana persequitur, & inuestigat, non vulgaria solùm opera, vt in plerisq; apparet, sed omni abdicata superstitione, Naturæ monstra quædam, & miracula parit, & ita reliquas omnes excellit (diuinam tamen Philosophiam mitto) vt illi ceteræ artes, atq; scientiæ tanquam reginæ famulari videantur. Iure ergo vt longè difficillimam, ita quoque excelsam, regiamq; præ ceteris statuo.* Cicero *enim inquit: Neminem apud Persas regno potiri solitum, qui prius Magiam non percepisset. Plato*

verò sic in Alcibiade ait: Imbuuntur Persarum Regum filij, vt ad mũ lanæ Reipublicæ exemplar, & ipsi suam Rempublicam administrare, distribueréque condiscant. Quid commemorem toto ferè orbe clarissimos, Pytagoram, Democritum, Empedoclem, atque Platonem, cuius illi sic desiderio flagrauerunt, vt ad hanc discendam orbem nauigationibus peragrauerint, exiliis potiùs, quàm nauigationibus susceptis, hanc deinde reuersi prædicauerint, hãc in arcanis habuerint. Quid Reges Magos narrem ad adorandum Christum venientes, ceteróśque multos in hac arte præclaros, quorum nominibus antiquorum monumenta completa sunt? In quibus quanto labore, quantísque vigiliis versatus sim, non quærendo, sed periclitando, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo digno munere aliquando venerari possem, tum ex antiquorum fontibus hauserim multa, tum ex ingenij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, profectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia libros (quanquam tibi nõ respondeant, non enim tanti sum, sat tamen erit voluisse) vti tuis auspiciis inceptos, tibi vni Rex PHILIPPE *dedico, tum vt hæc nostra antiquis Regibus exculta scẽtia à tuo nomine, atque à tuo fauore splendorem, & ornamentum accipiat, tum vt ab iis, qui humiliore ingenio, tardóque sunt, meis studiis iniquiores erunt, per te fortissimum præsidium, & patrocinium consequantur. Vale.*

PRÆ-

PRÆFATIO AVCTORIS AD LECTORES.

N PRAECOX *opus, Lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo constitueram, fortasse pleniori obsequio abditarũ naturæ rerum, literarumq; præauidos demererer. Hæc enim dum experiri cœperũt, non nulli ex aliorum laboribus gloriã aucupantes, cùm tale sibi ascriberent munus, diuersi vndique scripta cudebant: & tam maleuolorum potuit liuor, vt cùm auidius inuestigarentur, mutilata inordinatáque in hominum lucem citiùs prodirent, quàm putaramus, vti studiosus quisque animaduertere poterit: sic multa de philosophorum famigerato pharmaco illo, non iniucunda, inutiliáque omittuntur, pensiq; maioris, quæ cùm longum expostulassent tempus, inuia erant. Multaq; præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tolluntur, non sine meo dolore, quæ potiùs admiranda, & philosopho ingenioso dignissima, quàm profani erant operis: vnde cùm illud non possim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.*

Mihi cùm ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendiq; innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius, atque pernox, si qua extarent nostrorum maiorum monumenta reuoluerim, & si verbum protu-

lerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus sedulas, si qui hęc percallerent, vel ea cognosci aliquo modo possent, & lecta, auditáque diuturna experiētia explorabam, ne intentatum aliquod remaneret, cùm sæpe Ciceronis sententiæ meminissem, qui sic inquit: Par est eos, qui generi humano res vtilissimas, & perpensas, exploratásque tradere concupierint, cuncta tentare. & nunquid ea experiētiæ responderent, denotabam: animo potiùs vera, quàm falsa reperiendi: cùm planè perspicerem non vana eos lucri spe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ posteritati scriptis mandasse, quæ perpetuò essent duratura, sed vt vera eruerent naturæ secreta, patefacerētq; haud sine minimo scribēdi, inueniendiq; labore; & vbi veritati retulisse consona reperiebamus, non sanè id mihi tam erat carum, quàm quòd eandem curam animos illi anxisse, ac sollicitauisse comperierim. At post longum naturaliū rerum periculum, crebra est animaduersione perspectum, clareq; nouimus in scribendo potiùs, quàm explorando auidiores eos exitisse, cùm à veritate multa longè aliena scribant, ex aliis alio commutuante, ac si ardua esset eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vasculum suapte natura vinum propalare, an habeat immixtam aquam, cùm vinum id, quod aquam habere putas, eodē mittas: si enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cùm vinum hederacea materia non contineat: & antiquitùs vasa fingi solita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes

fraudes excogitata. Transcribunt ab eo Plinius, & omnes ferè: neq; est aliquis tam longa successionis serie, qui id experiatur: nam contrarium apparet, nec scimus qua ratione, aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quod tritum ocymum celerrimè scorpiones generet. Ipse enim inanibus experiēs ollis, quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter cōtusum lateribus humido loco, Soli expositū, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra lingua auctores Plinium, & Albertum sæpissimè falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur, cùm ille aliorum testimonio fretus transcribat, hic suapte auctoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his nouerit, & paginas sæpe repleat, cuiusmodi solent vetulæ effutire. Quid ceteros commemorem auctoritate clarissimos viros, qui si quæ protulerint, ea non præsenti solùm inspectione, res & simplicia nouerunt opus subingred entia. sed alienis traditionibus conn ito, & importuno quodam adiiciendi studio edocuerint, sic successiuè errores propagantur, & in immensum postremò augescunt, vt ne vestigium quidem eorum appareat, & ægrè à primis cognoscantur, atque vt non solùm difficilis experimenti, sed ne sine risu quidem frequenti legi poßint. Praterea multos omittimus, quos in præsentia recensere opus esse non duximus, qui circa salem, fabam, & ænigmatum quibusdam.

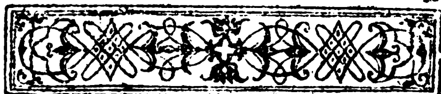
innuolucris,parabolis,& verborum commentis, data opera maximas tenebras offuderant, dum mira ad posteros noscenda transmittunt,& montes pollicētur aureos: quis enim sciet,vtrū talia nouerūt,vel aliud,& diuersum sæpenumerò scribant, quàm creditum ab eis sit? vnde ingenia,quæ sublimiora, & discēdi cupidiora sunt, longißima temporis intercapedine detinentur,& tandem eorum animaduertentes inscitiam, quòd se illa assequi posse diffidant, seséque operam,& oleum contriuisse intelligant,desperatione actos,contritos serò pœnitet: alij deinde alieno periculo sapientes facti,priùs hæc odisse discant, quàm nosse. Multi quoq; dum mira narrāt,ne verbū quidem proferūt vnum,vnde aliquid occurset lucis, vel ingeniosi habeant,vnde inuestigent: sed vti habent (credo) ex aliis,ita exhibuêre,cauti, ne vno detecto verbo,suā imperitiam prodant. Quod si me tali viavsurum existimetis,multa profectò repleuissem volumina,& in infinitū excresceret eorū numerus: quare hoc absit,sed quæ ex nostris naturalibus scientiis elegimus, quantulacunq; fuerint vobis dedimus,nec tam pro eis vtilia, quàm ansam maiora excogitādi, conficiendíque præbeant: incomprehensarum enim rerum infinita est multitudo,& in immēsum se porrigit,maiorq; est,quàm ab omnibus considerari possit. Ipsi enim omni ambitione omissa ambiguitateq; sine fuco,& fallaciis ea prodim⁹, quæ tacuerūt diu, vel scientis inuidia,vel noscentis inscitia, & quo tegebantur, dilacerauimus velum: vt quæ hactenus

prodigiosa

prodigiosæ naturæ gremio, & promptuariis testatissimorum virorum delituerant, in lucem emergant, & quomodo explorari quæque possint: vbi non iactantiam, non verborum inuolucra audietis, non aliorum authoritati confisus sum, nec nobis est visum honestè errare optimos sequẽdo duces, sed rudius & planius, vt potuimus, sumus loquuti, simplicia circumlocutionibus, & distinctionibus nominauimus, sine quo, multum tenebrarum effundi solet: legant hæc omnes, quanquam me scio ex hoc, calumnia non cariturum, sed doctiorum aures offensurum. ait enim Plato ad Dionysiũ: Philosophiam videntur ridiculam facere, qui agrestibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reiiciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generosi enim animi nõ sunt, & vincat posteros iuuandi voluntas: scio enim eis profutura, nec parum fructus studiis allatura. Transfert Cicero à Platone, nobis solùm non esse natos, ortúsque nostri partem patriam, partem parentes, partem amicos vindicare. Id tamen non inficior, obticuisse me, aliqua transposuisse, verborúmque anfractu celasse, non sic tamen, vt ingeniosus quisque non detegat, & percipiat: nec abs re id me potius fecisse censeatis, ne prophana turba, necdum philosophiæ sacris initiata assequi ea possit, néve ad eorum manus dilata vilescat, id præcipuè in noxiis, quæq; maioris fuerint ponderis. Vos autem, qui thesaurum præ manibus habetis, addite, demite, & quod facile vobis fuerit, germanum sensum eruite, & si experimenta

occurrunt, aut vilia, aut nota sine nausea prætermittātur, vobis enim non scripsimus, sed aliis, vt quæsitū quisque hauriat sibi cibum. ACCIPITE igitur studiosi Lectores, labores longos non sine studio, vigiliis, sumptibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, & intellectus, animique ambiguitatem omnem, atque inuidiam tollite, quæ mētis aciem præstringere solent. & veritatem impedire, rectóque iudicio res perpendite, dūm ea periclitamini, quæ scripsimus: nam veritatem comperientes, meis fortassè studiis æquiores fueritis. Quanquam me non lateat inscios multos non defore, & omni seria ve feriatos, qui hæc horrescant, iisque inuideant, & hæc nō solùm falsa, sed ne posse quidem fieri temerè affirmēt, dúmque argumentis, & infinitis disputationibus verum eruere nituntur, faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant, & eorum prodatur inscitia: isti veluti prophani à Magiæ nostræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem non adhibent, ij modo quodam philosophiam conantur abolere: quòd si aliqua prætermisimus, & inconcinnè diximus, scio nil esse tam ornatum, quod expoliri non possit, nec tam plenum, quod incrementum recipere nequeat.

IOAN

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIB. I.

Quid sit Magia naturalis. CAP. I.

MAGIAM à Perside nomen, & originem duxisse, Porphirius, & Apuleius inter Platonicos astruunt nõ obscuri: quanquã Suidas à Magusæis traxisse putet, illósque Magos appellitant, quos Latini Sapientes, Græcè Philosophos ab vno Pythagora, Indi Gymnosophistas Græcè, Ægyptij Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonij necnon Assyrij Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bardos, qui & Semnothei appellabantur: & tandem Magia diuersas apud gẽtes diuersis scatet nominibus. Plerosque in ea fuisse viros rerum natura callentissimos reperimus, qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa Pompilius apud Romanos, Thespion apud Gymnosophistas, Hermes apud Ægyptios, Budda apud Babylonios

nios, Zamolxis apud Thracas, Abbaris verò apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciũt, infamem alteram, ac immundorũ spirituum incantationibus concinnatam, & nephariæ curiositatis esse afformatã, quam reconditioris literaturæ Græci γοητείαν vel Theurgian vocant, cui omnes aduersantur, vt quę pręstigia, & phantasmata porrigat, quorum mox vestigium non remaneat. Naturalem alterã, quisque veneratur, & colit, vt nil altius, nilve bonarum literarũ cãdidatis plausibilius: nec aliud esse putẽt, quàm naturalis Philosophiæ consummationem, summámque scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysteriis, ac delitescentium rerum cõtemplationem, qualitatem, proprietatem, ac totius naturæ cognitionem elargitur, vt apex, & fastigiũ totius Philosophiæ. Docétque rerum adminiculo, & earum mutua, ac oportuna applicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationem, humanúmque captũ excedentia. Ideò maximè in India, & Æthiopia vigebat, vbi animantium, herbarum, lapidum, ceterorúmque ad id spectãtium multa suppetebat facultas. Vnde qui visuri acceditis, nil aliud Magię naturalis opera credatis, quàm naturæ opera: ars autem illius est ministra, ac naturæ sedulò famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi

tioni deesse noscit, per vapores, numeros qualitates oportunis illud instaurat temporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas, plantulas, & segetes parit: ars autem præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem vocat. Quali autem fungatur officio, & literatura minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De magi institutione, & qualem oporteat esse Magiæ naturalis professorem.

CAP. II.

NVnc peruulgare fas est, quæ meminisse, & nouisse toto hoc opere Magum oporteat, vt omniquaque instructus, latentes, & mirabiles Naturæ effectus pertingere auspicetur. Iam ipsam actiuam, & naturalis Philosophiæ absolutam portionem descripsimus. Iure quidem primùm qui tanta debet maiestate pollere, exactum, & cõsummatũ in Philosophia, rerúmque Naturæ disertissimum optarē. caussas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earũ dotes depromit, mutuũ elementorũ nexũ, combinationem, vnde mixtorum scaturigo, & interitus, meteoriã, maris æstus, cęcos motus terrã concutientes, animantiũ, quadrupedũ videlicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium vita fruentium, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus oportet multùm versatũ

esse

esse, vti legẽtibus liquidum fiet. nam nominũ diuersitate, similitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus operibus, vehementéq; laborauimus. Neq; enim id artifici incõuenientius esset, quàm instrumẽta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque haud ignarum, hæc enim huic arti multũ congener, & simillima est, eámq; sub hanc speciẽ irrepsisse, & hominũ mẽtes sic allectasse aiunt: & præsidia multa præstat: docet enim mixtiones, tẽperies, & compari modo, ad ea peragẽda cõponere & applicare. Inde profluit stirpiũ notitia, vt herbæ diligẽter inspiciãtur aduenæ, indigenæque, necessaria admodũ, vt hinc omne dependeat. Mathematicas nouisse disciplinas oportet. nam sidereo calore, multiuagis cælorum flexibus, & habitudinibus, quas docet Astrologia, multa sunt, quæ operandi, patiendíque vim protrahunt, rerúmque occultæ manant proprietates, & virtutes. Magia Opticã continet facultatem ad oculos pertinentẽ, quomodo subinde oculos fallat, visiones in aquis, procul, in speculis, in orbẽ conglobatis, concauis, extensis, diuerséque efformatis, è quibus pars magna naturalis Magiæ dependet. Omnibus perpensis, has ipsa assæclas, & adiutrices artes sibi adsciuit: quíque has ignorauerit, penitus hinc secludendus est, nec Magum esse quempiam existimandum,

dum, nisi disciplinis his insigniatur. Sit Magus naturæ dono artifex, & sciens valde: nam sine artificio sciēs, aut ignarus artifex, si quid naturale fortè non habeat, adeò coniuncta sunt, vt frustra terat operā, nec optato potiatur. Sunt autē quædā ita Naturæ muneribus in iis rebus habiles, & scientes, vt à Deo facti esse videātur. Neq; hæc ita dico, vt ars aliquid limare non possit, & quæ bona sint meliora fieri nō posse, & quæ nō optima aliquo modo acui & corrigi posse. Lynceis oculis perpendens, quæ se sibi demonstrant, vt re inspecta sedulò operetur, hoc dicere volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed suam culpet inscitiam. hæc non tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nā si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi versabuntur: derogatur scientiæ fides, fitque, vt fortuita videātur, quæ verissima, ac necessariis eueniunt caussis. Sic debita actiua passiuis addens mira produces: & si mirabiliora quæsieris, haberíq; vis, eorum sufficientis caussæ cognitionem tollito. Nā qui caussas nouerit, nimiū auctoritati derogat, illud enim mirū: cuius caussa latet spectantē, eatenus rari, insuetíque illud retinēs, quatenus caussæ abditæ sunt. Quidā lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens, accendebat, ceu rem mirandā, & tunc illud mirum videri desiit (inquit Gale-

nus) cùm sulphure contactũ reperiêre. Et Ephesius inquit: Miraculũ inde soluitur, vnde videtur esse miraculũ. Sit quoque diues, difficulter enim operamur, si opes non suppetũt. oportet enim ditari, vt philosophemur, non autẽ philosophari, vt ditemur. Sumptibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dúmq; attentius, examinatiúsq; perquirit, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: otiosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde rectè Epicharmus dictitabar: Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni nõ respondit effectus, aliquid defecisse scito, non enim rudibus, & tironibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabilium operationum caussas.

CAP. III.

QVos sæpe intuemur Naturæ effectus, in caussarũ dignotione sic accẽdit priscorũ philosophorũ animos, vt in eo non parum insudarint, & hallucinati sint, ac varij varias dixerint opiniones, quas antequam vlterius progrediamur, referre cẽsuimus. Principiò, vt ab vltimis opiniones repetam, Aegyptij omnes, quos primũ liquet cælorũ effectus scrutari, & metiri ausos, postquã perpetuæ serenitatis obsequio, in cãporũ patentiũ æquoribus

bus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod cōtēplationi cæli officere possit, æterna semper clara, perspicuáq; sidera deprehēdentes, omnē curā in siderū cognitione influxuum posuerūt: cúmq; otiosos valde perterreret caussarū aucupiū, cælo, & sideribus ascripsere cūcta, vt inde duceret vnumquodq; fatū, cælíq; influxum in exortus hora, & interitus, stellarum reciprocationibus effectus producebāt miros. vnde certis sub horis, statis temporibus, & aspectibus omnia parari, colligíq; cœpêre: nec vltra progressi suā tuentur opinionē. Alij deinde Philosophi ab elemētis omnia progredi, eáq; statuerūt principia, & caussas: vti Hippasus Metapontinus, & Heraclides Ponticus ignē: Diogenes Apolloniates, & Anaximenes aërē: Thales Milesius aquam: Hesiodus terrā: Hippon verò & Critias horū vapores. Alij qualitatibus ascripsêre: vti Parmenides frigido, & calido: magnáque medicorū pars per frigidū, humidū, calidum, & siccum: quando simul cōferuntur ex eorū victoria, has mirabiliū radices statuére: quæq; in medium protulere experimenta, iis componi, ac caussas reperiri posse credunt. Addidit Empedocles Agrigentinus elemētis, vti non sufficientibus concordiā, & litem, ex vna res gigni, & corrumpi ex altera. Citticus Zeno materiei Deū: quorū efficiēdi vnū, pa-

tiendi alterũ fecit principiũ Recentiorũ verò philoſophorũ ætas, inſpectare, id tueri non poſſe iudicauêre: nã contraria ſæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, & qualitates, aliquid aliud eſſe coniectarunt. Plato enim, & Ariſtoteles, qui philoſophiæ culmen tetigêre, finẽmq; impoſuerunt, altius rimati, multáq; repererunt ex elementorũ qualitatibus, vti virtutes ſubſtãtialibus formis connatas: ſic per ſe vnum, per accidens aliud, & multa, quæ in ſequentibus aperiuntur.

Vnde rerum vires patentes, abditæq; eueniant.

CAP. IIII.

IAm antiquorũ quiſq; in patentibus, abdítíſq; rerum virtutibus eſt digladiatus: nec eos redarguere opus eſſe cẽſui, cùm cõmuni omniũ præceptore, ac ſummo peripateticorũ principe fuerint affatim confutata. Nunc autẽ, vt enucleatius pateſcãt omnia, æquum eſt meminiſſe, à quibus vires nanciſcamur, nõ minimũ in reperiendis nouis, cõponendíſq; profuturũ, vt ſeparare, & diſcernere diſcant, ne omnẽ veri ſeriẽ conturbent. Cùm ex eodẽ mixto plures fluitent effectus varij admodũ & diuerſi: ex vno autẽ peroriri principio, eſt omnibus in confeſſo, cuiuſmodi multa in proceſſu leguntur exẽpla. iámq; vnde proficiſcãtur apertè dicturis paulò altius exordiendũ eſt. Cuiuſcũq; Naturalis ſubſtã-

tiæ

tiæ (nam ſubſtãtiã voco id, quod eſt ex vtraque cõpactũ) compoſitioni materia, formáq; vti principia eueniũt, nec qualitatũ functiones eiicimus, quæ ex primordiis in elemẽtis latitabãt, ternúmq; ſimul replent numerum. Cùm elementa ipſa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatũ qualitates præexcellẽtes aliquas, è quibus quanquã cunctæ in effectuũ productione concurrãt, à ſuperioribus totum peruenisse creditur, cùm ſibi reliquorum vires aſcribant: ſi enim æquè omnes decertarent, incõſpicua eſſet eorũ virtus. Nec materia quodammodò viribus eſt viduata: nõ illa princeps, ſimpléxque eſt, qua de memoro, ſed quæ ex elementorũ vi, ſubſtãtiíſq; enata eſt, è duobus maximè patibilibus, terra videlicet, & aqua, & quas aliquando ſolet Ariſtoteles ſecundarias qualitates, & corporeos effectus appellare: nos materiei functiones, ſiue vires, ſiue alio vocabulo gaudent, cognominemus: vti ratũ, denſum, aſperũ, leue, durũ, fiſſile, materiei gremio penitus conſtituta, ab elemẽtis tamẽ omnia veniunt. Rectius igitur cenſui ne cõfundãtur qualitatũ effectus à tẽperatura, materiæ verò à conſiſtentia effluere. At formæ tanta vis ineſt, vt quos omnes intuemur effectus, ab ipſa primùm progigni nemini ſit nõ cognitũ, diuinúmq; habeat exordium, veluti ſuperior, &

præſtãtiſſima per ſe, ſine alterius adminiculo, eis vti inſtrumentis vtitur, vt citiùs & commodiùs actionẽ expediat. quíq; animũ minimè addictũ, aſſuetũmq; ſpeculationibus habet à temperamento, materiáque omne effici poſſe putat, cum iis tanquam per inſtrumenta fiant. Opifex enim ſi in alicuius conſtructione ſimulacri aliquo vtitur ſtylo, vel ſcalpro, non vt agens vtitur, ſed ſuppeditãdo vt gnauiùs expediat. Tres igitur cùm in vnoquoque ſint efficientes cauſſæ, non feriari, aut ceſſare putes, ſed fetificantes omnes, remiſſiùs vnam, validiùs reliquam: omniũ verò maximè forma ipſa id efficit, reliquas corroborans. & ſi deficeret, irritas faceret, & fruſtrarentur: cùm non ſufficiant cæleſtibus muneribus capiendis. Et quanquam ſola exprimere eos non poſſit, quin reliquæ ſuos depromant, tamen nec confunduntur, nec diuerſæ fiunt, ſed ita inter ſe colligantur, vt mutuo indigeant opere. Qui rectè id rationis indagine cernere nouerit, obſcuritatis nihil habet, nec veri ſcientiam confundet. Vnde vis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamento, ſed ab ipſa euenit forma, & vt omnium præſtantiſſima, compari quoque euenit loco: à ſuprema igitur vertigine, proximè, huic ab intelligentiis illis, denique ab ipſo Deo; ſic quæ formæ, eadem eſt, & pro-

prie

prietatũ origo. Nã Deus, vt sentit Plato, cùm primitus cælos, sidera ipsáq; rerũ primordia, ortus, & interitus vicissitudine marcescẽtia, suæ diuinitatis omnipotentia, apto modulamine cõdidisset, dein animantiũ, stirpium, & inanimatorũ genera, ne illa eadẽ cũ cęlo cõditione forent, cælorũ, elementorũmq; viribus accitis, per gradus assignauit, inferiora supernis ancillari fatali lege sanciuit, & formam vnicuiq; suã sidereo lapsu viribus cumulatã immisit: & ne continua rerum desisteret procreatio, singula semen proferre iussit, & formam præparatis fenerari. sic ab ipso cælo deuenientes formas diuinas, & cælestes esse necessariò pronũtiabis, in qua formarũ exẽplar, & nobilissima cõsistit caussa, quã Plato idẽ philosophorũ princeps mundi animam vocat, summus itẽ Aristoteles vniuersalẽ naturã: Auicenna autẽ formarũ datorẽ. Ipse nõ de re vti caduca, sed ex se eliciẽs, & immittẽs, primo intelligentiis, stellísque impartitur, deinde elemẽta tanquã per instrumenta materiã disponentia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam male à Natura informatus, vt si hæc ab elementis, cælo, intelligentiis, & denique ab ipso Deo veniat, cælestem dicat, quòd naturã illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem non redoleat, & quum tanta sit cũ eo affinitas, ope-

ra efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari possit? Multa fastidientis lectionis argumenta relinquimus, siquidem singulatim vires vberius sumus explanaturi.

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAP. V.

HÆc igitur rerũ combinatio, hæc series, & ordo diuinæ deseruiẽs prouidẽtiæ, vt qua reguntur inferiora hæc omnia, ab ipso Deo primitus seriatim procedãt, & operandi virtutẽ suscipiant. Deus enim (vt Macrobius ait) qui prima caussa, & rerũ princeps, & origo, suæ maiestatis fecũditate mentem creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote cælo, & sempiternis ignibus impartitur: (ideò enim diuinis dicuntur animatæ mentibus): partim quoque, & sentiendi, & crescẽdi caducis rebus vim largitur: id Maro sentiens mundi animam his mentem vocat:

Spiritus intus alit, totámq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Homo igitur cùm medius in vtroque consistat, & à cælo nobilitate recedens, & rationis particeps, qua meretur cæteris præstare animalibus, & sentiendi vim retinet: reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantùm retinet remanentia, sentire, & crescere. Arbores autem quia sensu, rationéque

carent,

carent, cùm crescendi tantùm indigeant vsu, hoc potiri, solúmque crescere, & hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poëta paulò pòst,

Vnde hominũ, pecudúmq; genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.

Cùm ergo ab ipso Deo mẽs, à mente anima proficiscatur, & ipsa omnia quæ sequuntur animet, vt cõueniat cũ bruto plãta vegetatione, cũ homine brutũ sensu, hic autẽ reliquis intellectu, sic vt à prima caussa, tãquam funiculus à cælo ad infima vsq; hæc tensus, mutua quadam colligantia, & cõtinuitate, vt superior virtus radios spargendo, ad hæc veniet, quod si extremũ vnũ tangatur, tremat, & reliquũ moueat, iure hunc nexũ anulos, vel catenã dixerimus, & Platonis anulis, & Homeri aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarũ omniũ inuẽtionũ fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

Εἰδ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν ὕπατον μήστωρ'.

Vt primò Deus rerum opifex ipsius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia necessaria quadam naturæ lege à superioribus regantur. Hæc noscens Magus, vt agricola vl-

mos vitibus,sic ipse cælo terram,vel vt apertius loquar,inferna hæc superiorum dotibus, mirificísq; virtutibus maritat,& inde arcana, naturæ gremio penitus latitantia, veluti minister in publicum promit:quæq; assidua exploratione vera nouerit,vt omnes cũctorum artificis amore flagrantes, sui conentur omnipotentiam laudare,& venerari.

De elementis, eorúmque virtutibus.

CAP. VI.

HActenus de substantialis formæ ortu,rerúmq; serie.Nunc autẽ quæ occulta eueniunt proprietate,diffident simultate,& amicitiæ nexu cõuinciuntur, & quo modo experienda per similitudinem, & reliqua docere conandum:sed ne ordinẽ conturbemus,à rerum elementis orsi, quæ primigenia rerũ semina statuit Natura,ad cetera paulatim deueniemus, quæ nostro opere cognosci, & sciri necessaria videbũtur. Rerũ hæc cũctarũ semina elementa,simplicia corpora(nũc autem illegitima,spuria, & adulterina:nã aliis mixta vti magis & minus transmutãtur) materiale principium naturalis sunt corporis, perpetua vicissitudine alterabilia, & vertibilia agitantur, atque intra ingentes cæli fornices ita sunt cõglobata, vt totum hunc sublunarem repleant mundum. Ignis enim leuissimus,purissimúsque,vt visum effugiat, in

altum

altum se sustulit, & superiorem sibi adsciuit locum, quem æthera appellant. Huic proximum elementum spiritus, quem Aërem vocant, paulò igne ponderosior, immensa amplitudine circunfusus, per cuncta meabilis ad suam nos reddit qualitatem, nunc in nubes densatur, nunc cogitur in nebulas, & resoluitur. Succedit his aqua, inde vltimũ ex defæcatis elementis abrasum, coalitúmque, quod terra dicitur, cunctísque substernitur, vasta, impenetrabilis, & solidissima, vt nil tãgi possit solidum, quod terræ sit expers, & nil vacuũ sine igne. Ipsa medij spatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis sola residens: alia nanque rotata vertigine motu orbico circunferuntur: singula tamen vicina, veluti quibusdam vlnis complectuntur, & contrariis dissidẽt qualitatibus. At natura sagax rato modulo, miráq; oportunitate hãc machinã architectata est. Cùm binæ essent in vnoquoque qualitates, in aliquibus iugabilis societas, in aliquibus verò discrepantia, talem singulis de duobus alteram dedit, vt cui adhæreat, agnatam sibi, & similem habeat qualitatem: vti aër, & ignis, alter enim calidus, & siccus, alter verò calidus, & humidus: siccum enim & humidum contraria sunt, cõciliatione tamen socij caloris copulantur. Sic terra frigida, & sicca est, aqua autem frigida,

& humida, quæ & si per siccum & humidum sunt aduersantia, connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis esset eorum concordia: sic ignis paulatim in aërem vertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terram per frigidum, & terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidissimè gradiuntur: inde ordine præpostero, denuò transmutantur, & ex se inuicem fiunt, faciles tamen transitus, cùm communem nacta sunt qualitatem: vt ignis, & aër per caliditatem: quæq; autem ambabus sunt opposita qualitatibus, vt ignis, & aqua, tardius difficiliúsque vertuntur. Hæc igitur tanquam fundamenta statuantur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorum, & eorundem operationibus. CAP. VII.

QVatuor iam præfatis corporibus, quatuor insunt qualitates elementariç, quæ mutuò inter se commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitum agnoscunt, gignuntur, & perimuntur: scilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: & principes dicuntur, cùm ab elementis elabantur primò, & ex iis secundarij emanent effectus, quarum duæ effectrices sunt, caliditas, & frigiditas: quæ plus ad agendũ, quàm patiendum natæ sunt, patiun

patiuntur aliæ humiditas,& ſiccitas,nō quòd prorſus oriantur,ſed quia ab aliis cōſeruentur,& inducantur. Secundariç dicuntur,quaſi primis inſeruientes: & ſecundò operari dicuntur, vt emollire, maturare,reſoluere, tenuiorem reddere, vti cùm calidū in mixtum aliquod agens,educit impurum, & dum ſuæ actioni idoneū reddere tentat, vt ſimplicius fiat,euadit tenue:ſic frigidum conſeruat, cōſtringit,& congelat:ſiccū inſpiſſat, & exaſperat: nam dum excedit in illius ſuperficie humidū,quæ conſumere non valet,indurat:vnde ſuperficiei ſcabrities inducitur, nā vacuitate depreſſa, & eleuata duritie, partium fit aſperitas,& prominentia euenit. Sic humidū auget, corrūpit,& plerunq; per ſe vnū facit, per accidens aliud: vt ex maturatione, conſtrictione,expulſione,& iis ſimilibus lac, vrinam, mēſtruum,ſudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitates,ſic ſecūdis inſeruientes, vt illæ primis, & quandoq; in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus conſulere: quas & nonnulli quartas vocant. Hinc multa eueniunt experimenta, vt paſſim in opere conſpicitur: ad explendam tamen hiſtoriam earū ab re non fuit cōmonuiſſe,ne aliquid deſiderari poſſit, vt inſtructus artifex ritè noſcat vires, & operandi ſemitam.

Abſtru

Abstrusæ rerum proprietates variæ, quæ ab ipsa eueniunt Forma.

CAP. VIII.

MVltæ sunt rerum ἰδιοσυγκρισίαι, id est occultæ proprietates, viresque: nõ ex elementorum qualitatibus, sed à forma ipsa, vti diximus, & cùm ab ea eueniant, materia exigua maximũ demonstrat effectũ, quod materiei contrariũ est: vt enim promptiùs agat, maiorem exposcit materiem: occultæ sunt, quia certis demonstrationibus sciri nõ possunt. Ideò antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, vltra quem rationibus progredi nõ possent, cùm multa sint in Naturæ penetralibus occulta, plena energia, quorũ caussas indagare nec potest, nec capit humanæ cõiectura mẽtis: Naturæ enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiúsque hæc admirari quàm sciri voluit. Vnde ait Theophrastus: Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scientiam tollit. & Alexander multa dicit esse, quorũ nulla ratio reddi potest, modũ penitus humani ingenij excedẽtia, Deo duntaxat cognita immortali, qui omnium parens rerum atque auctor est: quæ cùm elementorum naturam, & vires superent, demonstrationibus arctari minimè possunt: sic quæ à veteribus philosophis reperta potius admirari

rati relinquere, quàm rationẽ afferre conati sunt. Nec solùm mirati animalia quæque creasse, & variis differre figuris, & magnitudinibus, sed secũdùm speciei quoq; varietatẽ vnicuiq; proprietatẽ quádã, & peculiarẽ tribuisse, qua ceteris moribus & operationibus distent, exẽpla proponemus eorũ multa, quæ fortasse lectoribus voluptuosa, & nõ iniucũda erũt. Veluti cùm ferox Taurus fico arbori alligatur mitescit, domatúrq;: & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine cõcidit, vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterũ placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadẽ arbore pependerit. Vultures & Scarabeos rosarũ odore extingui, tradit Aristoteles: Si capræ barbã, quã aruncũ vocãt, è grege manibus apprehẽderis trahens, totus subsistitur grex, pabulóq; relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinũt, quàm rei gnarus ille reliquerit, vt Aristoteles ait, decepti multi de eringio herba protulêre, aruncũ enim ἠρύγγιον Græci dicũt, & vocabuli cõformitas erroris caussa fuit, cùm experientiæ non respõdeat. Hyæna si hominẽ, canémve soporantẽ adspexerit, suũ iuxta illud protẽdit corpus, síq; dormientis corpus superarit, delirũ efficit, & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerẽ arripit fugam: vti Nestor in sua tradit Panacea. Si quoq; sæuiens hyæna occur

occurrit, caue ne illã à dextra excipias: stuporẽ enim inducit maximum, cui obsistẽdi nõ amplius facultas dabitur, nec tibi ipsi poteris auxiliari, si è læua inuaseris, stupore obreptã enecabis: eius vmbra canes elingues reddit, & obmutescere facit, quod sentiens insecuta aduerso sideris lumine currit, & infestãtum ora canũ verberat vmbra. Febricitãs leo vorata simia liberatur. Capræ, hircíq; culturæ veneno sunt: nonnullas enim satas oleas, vitésq; corrũpũt, vt sterilescãt, sic nõ iniuria factũ, vt Libero patri vitis repertori hircus immolaretur, & Mineruæ capra vt capite pœnas daret. Olea virginea manu decerpta, & plãtata vberiores præbet fruct⁹: si à meretrice, sterilescit. Serpẽs vel vipera calamo percussa torpet, si denuò percusseris, sese recolligẽs aufugit. Apuleius sic ait: Serpẽs cauernã subiẽs, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negocio, si verò dextra, extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eã coniecto, obstupet. Formicę, ne cõdita frumẽti aceruа foras pullulent, medullam extrahũt. Struthiocamelus occultiore vi ferrũ concoquit, & in alimoniã cõuertit. Gallinacei, circulo è sermentis collo ipsorũ addito, non canũt. Sic marina stella tã concoquẽdi vi prædita est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & cõminuat. ἐχενηΐς à Latinis Remora, & Remilago, paruus admodum

dũ pisciculus gubernaculo adhærẽs, velificãtes naues, & secũdo vento cõcitatas, robusto freno remoratur. is, ruãt vẽti, sæuiãt procellæ, vires omnes cõpescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmísque vinculis alligaretur. Torpedo tantam vim stupefaciendi habet, vt è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine contingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibúsque quibuslibet, quos cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota, dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni, & Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, vt facilè vomituriant, prægnantibus noxam aboruẽdo defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, & eorum dolores lenit. Laurus & ficus è cælo non tanguntur, nec vituli marini tergus, nec hyenæ pellis, nec alba vitis: quare nautæ iis vela muniunt, ne fulmine icta deflagrent, & decidant, hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, quam pro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: nõ enim solùm fulminis impetũ euadunt, sed aduersam fulminis ictũ retorquentem naturam habent, & Tarcon albis vitibus domum sepserat. Corpus, quod fulmine icitur,

icitur, incorruptũ permanet, vnde cadauera ipsa siderata, veteres vrere nõ curabant, nec terra obruebãt, cùm corruptionẽ nõ sentiãt: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus: qui cælestis aurigationis rectorẽ Phaëthõtẽ de cęlo tactũ in vallibus cõputruisse cecinerũt. Rupicis aui culæ cõspectu regius sanatur morbus. Tanta est lysimachiæ vis, vt discordãtibus iumentis iugo imposita, asperitatẽ cohibeat. Buglosson herba in vinũ coniecta, animi voluptatẽ auget, vt Euphrosianũ dicãt, Ocymũ, vti Theophrastus ꝓdidit, maledictis, & cõuitiis lacessitũ, dũ seueris, vberi⁹ & celerius nascitur. Vnde ex eodẽ fonte manasse puto id, quod prouerbij loco apud nos iactatur, Ocymũ serito, & fortasse Persius huc alluserit senariolo:

Cum bene discincto cantauerit ocyma verna.

Nec minus Rutã iniuriis siquis prosequitur, prodesse certissimũ est: immo melius furtiua prouenit: vt veteres crediderũt. Idẽ euenit apio, quãto magis pedibus proculcatur. Adamas Indicus, duris ꝗbuslibet resistit, dũ hircino sanguine proluitur, mollescit, & frangitur. Rhabarbarũ ex humoribus solam purgat bilem, Epithymum atram. Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habẽt: quę ex medelis animaliũ medicorũ cura sunt repertavti canis vomitione ex herbis quibusdam

aluum purgant,& Ibis Ægyptia curat. Capræ in Creta venenatis infixæ sagittis: & sauciæ herbam quærunt, quam Dictamum vocant, eámque gustantes, sagittas è corpore eiiciũt. Marinæ aues exulceratis rostris, cunila medentur. Testudo serpente depasto infirmata, eius venenum origani esu aufert: & contra eum dimicatura hoc se munit. Cùm mandragoræ mala vrsi gustauerunt, eunt obuiam, ne malum in perniciem conualescat, & moriantur, formicas comedendo. Et ceruus vbi venenata aduertit pabula, sibi cinara medetur herba. Elephas chameleonte iam depasto, qui frõdibus decolor immoratur, suo veneno occurrit, oleastrum desumẽs. Pantheræ veneno deuorato carnibus inspersо à venatoribus, ne extinguantur, humanum stercus inueniunt, quo sibi medẽtur. Palumbes, graculi, & merulæ lauri folio. Colũbi & gallinacei helxine pasti, annuũ fastidium deducunt. Chelidoniam visui saluberrimã hirundines monstrauerũt, vexatis pullorum oculis illa medẽtes. Sic putrescẽte terra animalia quædam in alienigenam deficiunt naturã. Eruca ascitis alis in papilionẽ desciscit. Erucæ in fico enatæ, in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, vel stagnantibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniunt: vti accipiter, vpupa, erythachus, & phænicurus in

æstate mutantur sæpe. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò commeant, vt quæ fuerit ficedula autumno, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticũ in loliũ, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico loliũ, in hordeo parum inuenit. & multa quoque refert. hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerũ virtutes experiri, & reperiri possint.

CAP. IX.

EX proprietatibus quoq; occultis animãlibus, vegetabilibus, & speciebus omnibus inest (vt ita dicam) compassio quædam, quam Græci συμπάθειαν & ἀντιπάθειαν, nos tritius consensum, dissensumque dicimus: quædam enim mutuo connubio sibi associãtur, & tanquam fœdere deuinciuntur, aliqua verò sibi ipsis infesta, & simultate dissentiunt, cæcísque laborant discordiis: vel horribile aliquod, & destructiuum habẽt, quod rationibus vllis & probabilibus, nec quæri, nec arctari possunt: nec prudentis erit huiusmodi caussarum aucupio probare, nisi quòd spectaculo eo fuerit

Natura

Natura ipsa delectata, nec aliquid placuit esse sine pari, & nil esse in Naturæ occultis, quod arcana quadã proprietate non vigeat, & peculiari: quorum admiratione ductus Empedocles, omnia per litem, & concordiam fieri, & dissipari affirmauit, ac illa rerum omniũ semina esse, & reperiri in elementis, per qualitates sibi inuicẽ dissidentes & consentientes, quas diximus: ac deniq; in ipso cælo, vti Iupiter, & Venus Planetas omnes diligunt præter Martem, & Saturnum: Venus amica est Marti, cui Planetæ ceteri aduersantur. Est & alia amicitia, inimicitiáq;, per oppositiones domorũ, & exaltationes. Flagrant enim odio signa, & amicitiæ nexu conuinciuntur, vt canit Manilius:

Quin etiam propriis inter se legibus astra
Conueniunt, & certa gerunt commercia rerum,
Inq; vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium, fœdúsve gerunt, conuersáque quædam
In semet proprio ducuntur plena furore. &c.

Et latius patent in Astrologorum libris, sed magis in animãtibus perspicuæ. Vti homines & serpentes adeò irreconciliabili dissidẽt simultate, vt statim viso serpente, homo expauescat, & feminę vterum gerenti occurrens, partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis saliua scorpiones interimit. Crocodilus Niliacus, & panthera sæua homini sunt: hic il

lum deuorat,ſed ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim eſt hoſtis à Natura datus: apricanti enim inſidia tur: nam hic rictu immenſo dum os gerit patulũ,in illius perniciem inhians, in oris hiatũ ille intrat, & p latũ guttur in aluũ delabitur, & exeſis viſceribus, è mortui ventre progreditur: diſſidet tamen cum phalange, & cùm aſpide belligerans, ſæpe interit. Homini ſic lupi viſus eſt noxius, vt quem priorem contemplatus fuerit, vocẽ adimat, & anticipatus obtutu nocẽtis, licèt clamare deſideret, vocis tamen miniſterio careat: ſi ſe præuiſum ſẽſerit, cõticeſſit, & ferocitate torpeſcente, grauem viriũ iacturã facit. vnde natum prouerbium: *Lupus eſt in fabula*, à Platone in Politiis traditum. Et lupus, ſi equũ mordicus læſerit, equus eximia pernicitate curſus pollebit, & ſi luporum veſtigia conculcet caſu, obſtupeſcit, & crura torpore hebeſcunt, vt Pãphilus ait: Habet & cum oue internecinum bellum, & ſic eum formidat, vt occiſæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, ſi ex his veſtes conficiantur, longè, quàm ceteræ ſint ad procreandos pediculos aptæ: & carnes, quæ lupinos ſenſere morſus, teneреſcunt, & ſuauiores fiunt. Cauda, caputq; lupi, ſi in præſepe pendulũ fuerit, mœrore oues afficiet, vt relicto paſcendi ſtudio, præſidiũ implorent. Lupo canis inimicus, homini

mini amicus,& equus,cui gryphes,& vrsi aduersantur. Araneus cum bufone,& serpẽtibus dissidet,vt cõspecto hoste,filo se libret,& aculeũ frõti infigat,& mortem deferat.Leo ferarũ generosissimus,animalibus cũctis tremendus,expauescit,eúmq; terret galli gallinacei cãtus, albi præcipuè,& crista. Simius testudinẽ horret,statímque visa fugit, & vociferat. Elephas animaliũ terrestriũ maximus,magnitudine stupẽda,subrumi suis gruunitum maximè perhorrescit:vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone continua dimicatio.Gallinaceus pullus ipsum nõ curat,& tantam eius molem in ludicra vertit:milui tamẽ vmbram timet,eúmque expulit. Elephas quoque,nec minus arietem timet.dum enim feritate effertur,ariete viso mansuescit,ac cõflaccessit impetus:quibus Romani machinamentis Pyrrhi Epirotarum Regis elephãtos in fugam verterunt,ampláque victoria sunt potiti. Salo asinum odit,& cum eo prælium est illi:nam fruticetis,vel vepribus scabendi caussa sese atterens,vt quas adhuc tenellas frõdes deuoret,nidos dissipat:vt oua deiiciat:& pulli è nido decidant,metu:at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans,narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnũculus,cuius cõspectũ,vocémque formidat accipiter, nec eas hoc latet,

quòd vbicunque resîdet tinnûculus protecto ris fiducia è loco non facessunt. Cornix, & noctua perpetuũ gerũt bellum, inuicem fetibus insidiantes, ouáq; absumunt, & exedunt, noctu hæc, interdiu altera, tunc cùm sit luce potentior. Cum noctua auiculæ omnes, dum circumuolant, & percutiunt. Cornici inimicus est mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præstantior, & vnguibus validior prædã eripit. hic quoq; vulpi. sic anas gauiæ, harpa araneæ, & stellioni, pipo ardeolæ, æsalo, & coruus vulturi, florus equo, coluta asino: dormiẽs enim in præsepio, narem subiens asini, impedit esum: ardeola cum aquila, alauda cũ vulpe, aquila cum dracone, trochilo & oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem se confodiunt, vt simul emoriantur. Et aquatilia odio flagrãt, vt mugil, & lupus, vt sæpe mugili à lupo cauda abscindatur: sic conger, & muræna caudas sibi mutuò prærodunt. Locustæ polypos horrent, vt brachiis vinciantur, & emoriantur. Est & vermiculus in mari œstrum nuncupatus, scorpioni similis, aranei magnitudine, thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, vt interdũ in nauigia insiliãt dolore nimio. Serpit & hæc simultas inter plãtas: vti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dissident, vt si quercus in olineto nata fuerit, fugiat, introrsum

commeet

cōmeet, & exarescat: vel olea in querceto radices maximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem feueris, harum alterā necesse est, aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis vmbra satis omnibus inimica, & quæcunq; attigerit, veneno inuadit illito, nocet & stillicidij ratione, cùm humor è frondibus diffunditur. Pernicialia sunt brassicæ, & vitis odia, ac spectanda earū dimicatio: vitis enim cùm intortis clauiculis omnia cōplecti soleat, solā refugit brassicam: nam propè sentiēs, in aduersam partē se torquet, vt si quis eam admoneret hostē esse in propinquo, dúmque coquitur brassica, vinū vel si paucissimum instilles, nec coquitur, nec ipsius color cōstat. Ipsúmq; olus, quo vitis fugatur, aduersum cyclamino, & origano perarescit, vt vnum vireat, alterū pereat necesse est: iuxtáque cōsociatæ sæpe aridę spectātur. Sic quoque vitis laurum odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicūt, quamobrem cùm germē eò accesserit, retrograditur, inimicum fugiens odorem. Mira quoque arūdinis, & filicis discordia, & pertinacia, vt altera alteram necet: nam filicis radix cōtusa è cannis spicula, corpori infixa, deijcit: & si quis arundinem penitus non nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic filices arundine sectas, minimè renasci

cognoſcet.Cucumeres oleum mirè oderunt, vt cõtra ipſum refugiant,& ſi pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur:nec id ſatis omnibus gratum,emoritur enim ſtirps,quæ fuerit eo perũcta,vnde oleoſæ arbores ceteratum inſitiones & conſortiũ reſpuunt,pinguẽ reſinam, & picem collacrymantes,vel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre,platanus poma,punica mala myrtus dicuntur.In picea verò, & pinu inſitus termes non comprehendit. Orobanche eruũ necat amplexu,& fęnũ Græcum radici adnaſcens,& fabas maximè iuxta naſcẽs inaneſcit,& necantur, & iuxta eas maximè naſci amat.Lappa lenti aduerſatur: Ægylops,& æra, tritico,& hordeo. Cicer herbas omnes enecat,& ſeipſum, & tribulum celerrimè.Cytiſus vicina omnia ſtrangulat,eo valentior auro eſt,nã Cytiſum ipſum interimit. Serpentes fraxini vmbram fugiunt, quanquã in longum porrectum, vt ſi locũ in agro circundes igne,ſerpentes citiùs in flãmã, quàm ad arboris vmbrã confugiant.Rhododaphne foliis, & floribus iumentis omnibus perniciosa eſt,homini verò cõtra ſerpentes præſidiũ. Veratrum,& cicuta homini peſtifera:illo coturnices,hac ſturnos veſci conſtat: quod eleganter expreſſit Lucretius,

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta

Barbigeras

Barbigeras pecudes, hominúmque est acre venenum.
Et alibi:
Prætereà nobis veratrum est acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.
Ferulæ asinis gratissimo sunt pabulo, ceteris verò iumentis præsentaneo veneno, vnde id animal Libero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ venenum, platano radicibus infuso gaudium. Scorpio si repit per aconitũ, stupet, & torpescit. Est quoque herba nomine Cerastis, cuius si quis semen manibus, digitísve tractauerit, impunè scorpium conterat. Feles cohortales gallinas, & aues non inuadunt, quarum sub alis agrestis rutæ surculus adhæreat. Mustela cum serpente dimicatura, hoc se cibo priùs munit, & loricat. Leò ilicis frondes calcans, vel supergressus obstupet. Lupus scyllæ bulbos euentu contingens, resolutus fatiscit, ideò vulpes latebris suis scyllas opponũt. Platani folia vespertiliones abigunt, ideò contra eos ciconiæ ad nidos afferũt. Apium silfas, & blactas, hirundines contra eas nidis inspargendo se muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palũbes apponũt laurum, accipitres siluestrẽ lactucã, quã inde hieraciam vocãt, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantũ, cornices supinam verbenacã, turdus myrtum, perdix arundinẽ, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita

gramen. Vnde Græcum adagium,

ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιῷ κέκρυπται ἀγρώστει.

Graminis intorti lustro Galerita recumbit.

Et cygni parituri viticem quoque in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infesta narrauimus, quid mirabilius, si multa, & amico consortio, & naturali affectu beneuolentiæ deuincta cōspiciamus? miro Naturæ arcano, nec nisi aliis fœderis nexu coalescũt. Si serpēs homini inimicus, lacerta homini amica, cuius cōspectu lętatur, contemplatur, vt saliuam elābat. quid homini amicius quàm canis? & inter aquatilia delphinus? vt φιλάνθρωπος dicatur: & venereos quoq; & amasios constat: vt Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis antè apud Naupactum (vti Theophrastus tradit) amatores flagrantissimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis fortè conspectos, aut in vadis littorum miris, & humanis modis exarsisse. Vulpes cum serpēte amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, & psittaci simul. Vnde Ouidius,

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicē sibi auxiliantur cōtra vulpium genus communibus inimicitiis. Sic galgulus & lædus, iunco & alauda. Sic harpæ & miluus contra triorchem communē hostem. Nec minus inter pisces, qui gregatim degunt. Estque inter balænam, & pisciculum

quea

quendam magnitudine & gobij forma tãtus amor, vt lubens antegradiatur, viámque dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, vitæque spẽ habeat, & quiescente quiescat, & progredientæ progrediatur: nec appareat, cur velit ei inseruire. Sic inter plantas amant vites vlmum, & populum, quòd nimis propemodum in eis luxurient, vt ipsis nuptæ maritæque per earum ramos scandentes, adeò capreolis, & sequacibus loris amplexentur, vt auelli, diuellique nequeant, & lætissimæ multum afferãt fructum, quod in aliis non sic euenit. Palmæ vehementiori se prosequuntur amore, vt altera alteram desideret, & adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillantur pruritu, vt pronæ comas simul inclinent, vel complicentur, si propius hærent, at funis nexu religatæ, tanquam mutuo per eam contactu complexentur, & Veneris munere fungantur, vt capitum vmbracula hilariter erigant. huic vesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fructuosam reddũt. Narrat & ardentius amoris desiderium Leontius, veterum verbis fortasse fisus, quod sic cõsociari cupit, sic Veneris est animus, vt nec desiderio stimulata cupiditate priùs quiescat, quàm ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam conspicere cuique licet, suis incumbere comis, impatiẽtemq; suum grauari

sta

ſtabilimẽtum,& quaſi viduam infructuoſam degere: & niſi ſubuentum ſit,emori, quæ res non latet agricolam, quòd amoribus affliɛte tur:nec ille remedij inops,vt in quẽ maritãdi cupidine deflagret,penitus cognoſcat, cùm plures conſociatæ ambiant, eas contingens denuò afflictæ amanti affert,cùm autem manus tanquam oſculo affricare ſenſerit,vti deſiderio ſatiato denũciet, blandioribus comis demulcẽs,nutat:vnde maris flores trũco erutos,amaſiæ capiti circumponit,ſic amãtis munere iam onuſta,dat ſobolem, & hoc amoris pignore exhilarata,fecũdabitur. Nec fructus in femina palma perdurare poteſt,niſi florem maris cum puluere ſuper eam concuſſerit. Amor eſt quoq; magnus inter oleam, & myrtum:& vt refert Androcius myrti brachia,virgultáq; per oleam prorepunt,& commiſcentur,& radices mutuò cõplicãtur,nec alia præter ipſam iuxta eam ſeritur,ſic & fico, ceteris inimica.Nec minus myrtus cum punico mutua conſuetudine ſupra modum oblectatur, quòd ſi conſortio fruuntur, fertiliores euadunt,& quanquam radices aliquo diſtent interuallo, complexu tamen exhilarantur, ſed coniugio lætantur magis,vt inſita myrto punica majora largiatur poma,Didymus.Et magna eſt cũ arũdine aſparagi conſociatio,vnde corruda optimè in arundinetis ſeritur, & lætior

tior prosiliet. Sola amygdala minus ferax, associata verò, celeriùs dat fructū. Multæ quoque arbores sterilescunt, si in propinquo palum, vel mascula non adfuerit, vt inito quodam fœdere pariant. Oleæ sterilitatem tollit oleastri talea. Vnde carmen,

Fecundat sterilis pingues oleaster oliuas,
Et quæ non nouit, munera ferre docet.

Inter alia, rosas, & lilia arcanum est cōmercium, vt propiùs nascentia simul gratificentur, & lilij, rosæq; flores suauiores oleant. Lætiora omnia prouenient, cui scylla fuerit adsita, & olera omnia in vniuersum iuuantur, si iuxta ea eruca conseratur, ex Frōtonis dictis. Cucumeres aquas diligūt, vt oleum oderant, vt eis imminētes, vel modicè distantes, adrepant. Ruta nusquā lætior prosiliet, quàm sub ficus vmbra, vel si eius cortici inseratur. Cattus radicis odore phu impensè delectatur, quod illius oculi corroborētur. Vnde nomē gattaria inditū, vt maximè perfodiant, & caput sæpius reuolutēt. sic & nepta. atq; hæc sufficiāt, longiori enim oratione aures detinuimus.

Quòd particulari indiuiduo maximè insint è cœlo dotes.

CAP. X.

HAudquaquam dotibus indiuidua carent luculentis, & mirificis: sed magnam in operationibus retinēt potestatē, & maiorem quàm ab ipsa habeant specie, cœlesti stellarum

rum situ, occultáque proprietate. Inquit Albertus: Omne indiuiduũ, quod sub stato nascitur horoscopo, cælestíque influentia, congruam haurit proprietatẽ, & mirabilẽ operandi, patiendíue energiã, nõ specificam, sed propriam & peculiarem. Vnde varij indiuiduis asscribuntur effectus, & inclinationes, vario ab influxu, cælestíque habitudine, quæ omnia nouisse Magũ oportet, vt multis ostensis operandi viis, eligat commodiorem, suóq; inseruiat vsui, si inops aliquando eorũ fuerit. Nostrum enim tunc absoluimus pẽsum, cùm indagandi componendíq; methodum tradidimus, ne quid nostris in historiis desiderari possit. Sed redeat, vnde oratio fluxit. Refert quoque Albertus, gemellos extitisse, alteri quorũ latus erat, tactu cuius claustra & portæ paterent omnes, alter è diuerso rependens claudebat, quæ aperiebantur. Alij cati, muris, aliorúmq; animalium sic perhorrescũt aspectum, vt non possint nõ ægrè ferre, & in animi deliquium cadere. Sic aliquibus strumas sanandi, & diuersa curãdi vlcera est impressa cælitus potestas, & quod chirurgũ fatigauit multum, pharmaco curari non valuit, nec vlla profuit medicina, solo saliuæ tactu sanatur. Nec minus considerari debent, quæ non generi toto, sed quæ solis conueniunt indiuiduis, & insunt, vti meretricibus audacia,

Iiii. I

gan

ganeonibus petulantia, furibus timiditas, & huiusmodi passiones multæ, quæ passim litterarum monumentis memoriæ produntur.

De rerum viribus, quæ animalibus in vita tantùm insunt. CAP. XI.

PErpendere ac intueri par est functiones præinsignes aliquas, immò maiorem eorum partem, quæ in vita tantùm operantur, post autem interitum hebetantur, & euanescunt, & raró aliquibus inseruiunt. Luporum oculi vocem, catoblepa veró & basiliscus cōfestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorum impetus, strutiochamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quòd nil penitus liquidò agunt: emoritur enim & deperit virtus illa, vita iam euanescēte, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendæ. Ideò in Naturalis Magiæ præceptis non temere sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, iis iam viuis demere, fueritq; præstantius, si id fieri potest, in vita supersint: animanti enim iam expirāte debilitatur, ac elanguescit virtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multùm, quæ in animalibus gignūtur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalia, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longè secus operari sunt solita, viresque luculentiores habent. Obseruatur id multùm

multùm Medicorũ astipulatu, ceterorũmque qui huiusmodi studio nauant operam. Si extrahentur posthac è ranis linguæ, è pastinacis radij, lapides ex animaliũ capitibus, aut oculo, vt aliquid opportunè operentur, nõ enim è mortuis illis, sed adhuc vita fruentibus, viuáq; in aquam proijciantur, & viuant, vt non insita eius virtus depereat, & flaccescat, sed virtutis exuperantia, ad agẽdum promptiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini: quod verbis parcentes, breuiter enarraturi sumus.

Quòd post mortem vires aliquæ corporibus quoque inhæreant. CAP. XII.

NEc minus in rebus vita carentibus perspicere licet; remanent enim proprietates aliquæ sic consociatæ, vt operari non desinant, immò & valentius multò. Lupi sic ouibus sunt exitio, vt odium post interitũ seruent, nã si lupina pelle tympanũ accõmodabis, inter cetera ex ouibus pulsatũ audies, silentibus sonoris omnibus, & obmutescere ea faciet: ex vrsi vel lupi corio confectũ, & pulsatũ longè equos abigit & fugat. Et si ex omnibus eorũ intestinis chordæ in lyris tẽdantur, obstrepent, nec temperamentũ vnquam efficiẽt. Dissidet hyęna cũ panthera: vnde qui hyænæ corio se loricat iam mortuæ, fugiunt quæq;, nec cõgredi quidẽ sustinent. & si eorũ pelles

pelles è regione aduersantes suspendes, pantherarũ pellis pili defluũt. Leonis pellis ceterorũ animaliũ pelles absumit,& erodit: lupinæ verò quoq; agnorũ,& reliquorũ alituum pennæ aquilinis permixtæ, in tabẽ resoluuntur,& per se decidũt. Aduersantur sibi florus & ægithus,& tã est eorum pertinax odium, vt mortuorũ sanguis simul cõmisceri nõ posse dicatur. Amãt sic columbæ tinnunculũ, vt referat Columella, si quis tinnunculi pullos in fictilibus ollis defoderit,& stipantia opercula superposuerit,& gypso oblinita vasa, in colũbarij quatuor angulis suspendantur: auibus amorẽ loci conciliare, quæ desiderio captæ nunquã mutent sedẽ, sic post mortẽ amicum amant. Nec herbæ, simpliciáq; cetera operari desinunt, quia iam detruncata, aut sicca depereant, sed iam validæ eis quoq; vires præualent. Tu autem considera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quòd aliqua tota substantia, & partibus operentur.

CAP. XIII.

INsunt præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agũt operantúrq;: quarũ exempla in reliquis obseruato, & iis vtitor. Impudentissimæ meretrici, non audacia solùm, sed virtus etiam inest, vt

quæ tetigerit, vel secum habuerit, vim habeant audaciã inducendi, & impudentẽ reddendi: vnde, qui illius sæpius se cõtemplatus erit speculo, vel induerit exuuias, ei redditur, & in impudentia, & in libidine similis. Nec solùm ferrũ à magnete contactum trahitur, sed cetera allicit ferrea, ac vti dicemus, annulus vnus quẽ rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquã catena pendere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vsi, & lugubrem, & moribundũ reddũt hominẽ. Idémq; in ceteris obseruare licet. Animaduersione quoq; dignũ puto, rerum virtutes aliquibus substantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet, vt diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè suis, sed tota sui substantia, exempláq; plurima passim leguntur. Multa secundùm partes operantur aliquas, oculis scilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt vespertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput: fugiúntque vpupæ cor, non tamen caput, vel alas: id in reliquis animaduertes. Nunc quomodò per rerum similitudinẽ operari oportet, clarè doceamus.

De rerum similitudine, & quî per eã virtutes operari inuestigaríq; debeant. CAP. XIIII.

QVæ ex totius substãtiæ proprietate iam euenire diximus, si cõferantur, aut affinitate

nitate genuina deuinciri, aut dissidio prœliari vidimus. Nũc autẽ, quę similitudine quadã operãtur, dicemus. nec est principiũ magis in dicendis profuturũ, nec radix, vnde secretorũ & mirabiliũ operationes expullulent magis. Perinde maximam, & talem adhibeas diligentiam, qualem accuratissimè veteres adhibuisse in eorum scriptis reperimus: vt hinc pars maior eorum secretorum constet. Vnde vt in compositione & noscere, & assimilare discas. Vniuersas rerum species, & qualitates ad se aliqua secundùm totum eorum posse inclinare, trahere, & allicere, & ad suum conuertere simile videmus, & si ex actione præcellentes fuerint, id faciliùs eueniet: vt ignis ad ignem mouet, ad aquã aqua. Et asseuerat Auincenna, quòd si quid diu in sale steterit, salsilaginem totum recipiet, & si quid in fœtido, fœtidum. & si cum audace & timido, audax & timidus fiet. cũ hominibus si quod animal cõuersari solitũ, humanũ, & cicur euadit. Huiusmodi multa astruunt Medicorũ dogmata: vti corporũ partes aliquæ similibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dẽtes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis, vel gallinę cerebrũ memoriæ, & ingenio cõfert, eiusdémq; calua recens epulis immixta iuuat epilepsiã. Mustelæ oculus dexter in anulo positus, liberat à fascinatione, quæ

per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculũ secũ detulerit, ægrè non videbitur. Si eorũ linguas, minus inuidorũ nocent linguæ, vel verba. Gallinæ ventriculum ante cœnã si comederis, etsi ægerrimè cõcoques, ventriculum tamen cõfirmat. Cor simiæ cordis prohibet pulsum: & audaciã, quæ in corde residet, audaget. Lupi virga assa, & incisa, si editur, venerem excitat, si languescunt vires. Leporis vterus ad fœcunditatẽ valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagrici pedi imponas, vel læuum læuo, articulorũ lenit dolores. & tandẽ membrum quodlibet membro simili prodest. pleraq; ex Medicorũ scholis condisces: nõ est enim nostri consilij omniũ meminisse, quorũ iam ipsi meminêre. Colligẽdũ præterea, multúmq; aduertendũ, quibus insit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius excessus, & nõ cõmunis, vel affectio, vel huiuscemodi perturbationes, & num ille excessus casu, natura, vel arte insitus sit: vt calorific⁹, frigorificus, amor, audacia, sterilitas, fecũditas, tristitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operẽtur, & quàm minimè impunè puto: vt si mulierẽ sterilem fieri vis, sterile considerato animal, quódque excellenti passione illa superet, omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mula: cuius sudor, vrina,

cor, matrix, vulua, & maris testiculi, vētri impositi, si hausti, vel cōdimēto aliquo esi sunt, vel suffitu, per infundibulū hianti ore rapti, prohibeant concipere mulierē, cōcipiendíq; spem adimant. Sic salix inter plantas si elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiuiduū aliquod, quod nunquā fuerit infirmū, ægritudinibus cōfert omnibus. Si audacem, vel impudentē aliquē reducere curaueris, fac illum secum afferre leonis pellē, oculos, vel galli: animosus, & inuictus perget inter inimicos, & eis timorē inducet. Si amorē inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maxime retinēt desiderium, & diligunt: vti passeres, columbæ, turtures, & hirundines. & hora, qua præcipuè his vacant, arte, vel euentu, & operæprecium fuerit, si partes accipies, vbi maximè vigent: vti cerebrum, cor, testiculos, vuluā, matricē, sperma, menstruū, vel secundinā. & si mulieribus paras insidias, testiculos, vel sperma. si viro mēstruum, vuluam, vel matricē. Si loquacē aliquem optabis, dant linguás, modúmq; optato potiendi, ranæ aquaticæ, siluestres anates, anseres. & si quæ sunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obstrepera, & loquacitate non incelebria, quorū linguas, si pectori, vel capiti dormientis mulieris suppo sueris, quia loquaciora noctu sunt, cordis se-

certa propalat. Pleraq;, quę potiùs luxuriãtis, quàm proficientis essent lectionis. Quonam modo ritè ministrentur, inferiùs docebimus, cùm de iis profusiùs agemus. Nunc autẽ de cælorum operationibus proferamus aliqua.

A cœlo & sideribus vim nasci, multáque inde euenire. CAP. XV.

NOn dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, & ab æetherea natura illa, vim quandã illabi, vt quæ mutationi obnoxia sint, rata lege, & continua serie corrumpantur, atq; gignantur. Vnde nõ temere Aegyptios puto cælorum influxibus asscripsisse cuncta, cum hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemæus, qui cælestes influxus ad normã expangere, & inde multa præsagire est ausus: & verbosa ait ꝓbatione nõ indigere. Nec minus & siderũ omniũ verbere, animãtia, germináque omnia crescere, decrescereq; : ex aliquibus crebriùs, manifestiúsq;, aliis verò incertiùs, & interuallis rariùs. Aristoteles dum superiorẽ lationẽ cunctorũ caussam, & principiũ esset contẽplatus, quæ si desisteret, hæc illico deperirẽt: Necessitate, inquit, fuit hic mũdus superioribus lationibus cõtiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur: tãtámq; à Sole vim diffundi nouit, quòd denuò concinnè protulit. In obliquo circulo fluxuosus solis meatus progenies,

genies,& interitus caducorũ omnium est, & accessu,recessúq; tẽporũ interualla caussari. Plato cælestes quosdã circuitus caussam esse fecunditatis,sterilitatísq; ait.Ipse Sol temporum rector,vitæque regimen est. Vnde Iamblicus Aegyptiorum doctrina fretus inquit: Quidquid boni adest,id solari potestate adesse certũ est, & si quid ab aliis habemus,ab ipso tamẽ absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontẽ cælestis lucis:Orpheus vitæ lumẽ: Plato cælestem ignẽ,sempiternũ animal,astrum animatũ,maximũ,& diurnũ: Physici cor cæli vocant. Assertq; Plotinus ab antiquis Solem Dei loco esse veneratũ.Nec minus Luna sua, Solísq; virtute operatur, cùm nobis affinior & peculiarior sit. Albumasar per Solẽ & Lunam omnibus vim infundi,insinuaríq; dixit. Doctissimus Hermes post Deũ,Solẽ,& Lunã viuentium omnium vitam esse.Hæc terris citima,ceteros vicinitate exuperans,humidorũ domina,& conciliatrix est,& cũ ea tantã habent affinitatem,vt animata, inanimatáq; sui incrementa,& damna sentiant.maria, flumina,& laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè fluctuant,nunc tardo feruntur cursu.Maris æstus reciprocãdo perpetua agitatur vicissitudine, nec id nisi Lunæ motui asscripsere cuncti, vt nunc auido haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo

refluat: nec apparet vnde aliter euenire possit. Munificentiùs prouocat animalia, tanquã ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucillius) alit ostrea, echinos, spõdylos, conchylia, cancros, ceteráque quia noctu tepido fulgore mitificat, gibbosa autẽ, vel in cornua vtrinq; falcata, inanit, & exhausta reddit. Idẽ etiam, quod modò retulimus, sidus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quíq; plurimum humoris abundát aquei, vt adolescẽte gliscant, & senescente decrescant. vt refert Athenæus maxima perspici posse Soli auersa, & aduersa eorũ incrementa, & decrementa. Nec plantarũ germina cæli statum respuunt: quod norunt agricolæ, cùm sæpius exploratũ habeant in insitione: nam crescens lignũ nõ fructus incrassat, silens vero fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitũ, & menstruũ Lunæ cursum plãtis sic necessariũ iudicauêre, vt pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit existimata. Luna quoq; dũ per Zodiaci signa peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes iniiciunt: si per aërea migrans commorabitur, arbos diffundet ramos, foliis luxuriãs, & magis sursum, quàm deorsum cõcrescens. Immò quod certius reperiri poterit signum, quàm quod in punico mâlo cernere est, vt quot diebus ab interlu-
nio

nio discesserit Luna, tot annis sobolem det? Et fertur alliũ, & si Luna sub terris posita seratur, & itẽ sub terris latente vellatur, odoris fœditate cariturũ. Cædua omnia, vti trabes, lignáque, dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatẽt plurimo, & quasi per humoris conceptionẽ emollita vermiculãtur, & marcescũt. Vnde iubet Democritus, nec Victruuio displicet, statuta ratione innocentiùs in decremento cædi, vt materies tẽpestiuè cæsa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variãdo, varios demõstrat effectus, nã à Solis coitu vsq; dũ cornicularis, & dimidua fuerit, humectat, & calefacit, humectans magis, signo, quòd humida omnia gliscãt, & humificã virtutẽ ab ea recipiant. dum verò prætumida, & in orbem sinuata fuerit, æquè calidũ, humidúmq; habet: sentiunt id arbores & mineralia. Decrescẽs verò vsque dum medio orbe cæsa, calida humidáq;, plus tamen caliditatis, cùm plus habeãt lucis: vnde contingit pisces per aquarum superficiem commeare: in eo tamen occultus tepor, quia humecta diffundit, & humore aucto, putredo prouenit, vnde in tabem ea resoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba apparere desierit, calida, & præstantiorẽ tunc cæli statum Chaldæi astruunt sapiẽtes. Sic lunatem quoque esse herbam, rotundis

foliis, circiuatis, & cæruleis tradunt, quæ Lunæ dies nouit: Nam crescens vnũ in die producit folium, & decrescẽs, deponit. Latiùs & crebriùs apud nos id perspicere licet in mansuetis animalibus, & plantis, cõtinuóq; id experimur visu. Sentit formica minimũ animal siderũ vices, vt interlunio cesset, & quiescat, plenilunio in noctibus operetur. Muriũ fibræ Lunari numero respondent, vt tumido orbe crescant, cauo autẽ decrescãt. Capilli refecti, & vngues tonsi post interluniũ celeriùs, ante verò seriùs renascuntur. Aelurorum pupillæ easdem Lunæ vices nouêre, vt nunc ampliores, nunc arctiores cernãtur: quòd qui huius rei periculum facere quæsierit, in eodem sit lumine: maius enim eximiè arctat, minùs verò laxiores facit. Scarabæus siderum ætates, & tempora manifestat, ex stercore pilulam in orbẽ conglobat, humóq; effossa scrobe vigintiocto diebus obruit, tantisper cõdens, dum ambiat signiferũ Luna: & ad interluniũ reuertatur: tunc orbem aperiens, nouã dat sobolẽ. Cepa (quod multò mirandum est magis.) inter olera omnia sola siderum vicissitudines aduersas nouit, & contrarias habet augendi, minuendíque vices, reuiuiscit enim, & congerminat, decedente Luna, contrà autẽ decrescit adolescente: quam ob caussam Aegyptij sacerdotes eam non comedunt, vti apud

Plutarchum IIII. in Hesiodum commẽtario legi. Tithymali genus vnũ, quod vocant, Helioscopium, quasi Solsequiũ comam ad Solis normam circumagit, vt expergiscatur, & occupet crepusculis sopitũ, desiderio quodã excitum, & vt eius ortũ mâne spectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & solares herbæ multæ, vti heliotropiõ: iubare enim exorto interdiu semper prono vertice spectat, vt nusquam videatur eius intorsisse folliculum, fœdere amoris quodã, seséq; eôdẽ inclinat, quò sidus defertur: sic maluæ flores, & cichorium. Lupinus quoq; abeuntẽ Solem intuetur, vt caulẽ nusquã intorqueat, quotidie agricolis horã nubilo etiam obumbrante, vti horarũ index demonstrat, eísq; est confecti sideris signum: & in Euphrate ait Theophrastus: Loti florem non solùm aperiri, & claudi, sed etiã caulẽ aliâs abscondere, aliâs patefacere à Solis occasu, ad mediã noctẽ. Sic olea, salix, tilia, vlmus, & populus alba Solstitium demonstrant, frondes obuertunt, albáque lanugine canescentem dorsum ostendunt. Iriũ, & arentis herba pulegij, tametsi radice careant, ligno suspensa, & affixa florẽt, & æquidium ostendunt. Selenites perinde ac si Lunæ iubar diceres, lapis est, quem alij aphroselinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eámq; reddit in singulos dies augescen-

tem,& decreſcentem. Et lapis alius eſt nubeculam continẽs,quæ Solis inſtar, emergens, demergẽnſq; circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunę in exortu, quòd ſtãs, manus in cælum tollit, & regium inſigne in capite geſtat:talémq; habet cum Luna cõſenſum,vt in eius congreſſu, ex quo affici ſolet, cùm inter menſtrua, non pernox,& blando colore illuſtrans omnia,ſed opaca, ſilenſque eſt,mas cynocephalus quoquàm non intueatur,nec comedat, ſed in terrã demiſſo vultu Lunæ,raptu indignè lugens,mæreat:femina verò illuni nocte nõ contenta, nuſquã oculos contorquens,eadẽ cum mare patitur, & è genitali ſanguinem mittit.Ideò ad hæc vſque tempora cynocephali in ſacris nutriuntur, vt ex ipſis tempus coniunctionis Solis,& Lunæ ſciri poſſit. ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens imbres & pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiẽ aguntur. Viperæ & ſerpentes furunt,ſtagna mouẽtur, in cellis vina fluctuant,& maximi ſentiuntur in terra effectus.Ocymum ſub eius ortu pallescit, & coriandrũ ſucceſſit, à Theophraſto traditũ. & caniculæ ortũ quotannis obſeruabant diligenter,& ab ea coniecturam capiebant, vti ſcribit Ponticus Heraclides, ſalubríſne,an peſtilens annus futurus eſſet: nam ſi obſcurior,& quaſi caliginoſa fuerit,pingue

&

& concretum esse cælũ, vt eius qualitas grauis & pestilens futura sit. Si clara & pellucida apparuerit stella, cælum significat esse tenue, ac purum, & propterea salubre. quam sic metuebant veteres, vt ei canem sacrificare instituerint. Columella,

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.

Et Ouidius:

Pro cane sidereo, canis hic imponitur ara.

Præsentit eam fera, quam Oringem appellat Aegyptus: nã Solis radios tunc contuens caniculam adorat. Molestas dicit Hippoc. purgationes ante, & post eã, nec secũdas venas: plerasq; demonstrat Galenus operationes in diebus decretoriis obseruandas, & necessarias admodum: nec minus in serendis segetibus, iactis seminibus, & plantarum propagationibus. Nec te magnorũ siderũ configurationes lateant: è signis discessus, vt aqueæ, igneęq; impressiones in aëre videãtur. Quod si hæc æquo animo conspexeris, quis nõ omniũ inferiorũ caussas sidera ipsa esse cõiiciet? quibus iam ignoratis maxima secretarũ operationum scientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia statis exerceri temporibus, & pariter parari debent. CAP. XVI.

PRopterea nos statis omnia parare debere temporibus, nec prætereundũ id esse censuimus:

fuimus:nã vti cælum varias reddit anni constitutiones,ita & plantas variat:ad incrementum autem alimentúmque plurimùm cæli tẽperies, vti dixit Theophrastus , & in totum anni conditio iuuat. Vnde nõ ab re est, quod prouerbio dicunt: Annũ producere fructum, nõ aruum. Ita vt operationes retineãt nostra simplicia validiores,scito aliqua multùm retineri , aliqua verò breui temporis processu vim expirari, vti omnibus conspicere licet,& cautum est medicorũ regulis,quæ multis feruentur annis quæue inutilia sint habẽda. Sic sæpe,quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experimẽta, cùm fortasse incidant in manus aliqua vetustate collapsa & cõsumta,præcipuè quæ in gemmis & in lapidibus. Insunt præterea in herbarũ radicibus, foliis,floribúsq; potiores virtutes, si stato decerpãtur tẽpore. Nã radices omnes autumno sunt euellendæ , tunc cum humore & virtute scatent plurima,aliter enim exarescẽdo euanescunt , & tunc decidua sunt folia, vis ipsis occulitur, verno tẽpore flores, cùm illo euanescantur tempore,& vim retineant magnam, æstatis tẽpore folia:sic in ceteris obseruandũ iubemus , cui similis est Dioscoridis sententia. Verùm,inquit,in primis curam impendere oportet,vt suis temporibus singula, & demetantur,& recondãtur: certè enim pro ho-

rum

rum ratione, aut valẽt viribus, aut euanescũt, nullóq; munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt, sic si non suo tẽpore, & oportunè colligũtur, minùs viribus valent, aut si per imbecillitatem intabuerint.

Quòd Regiones, & loca maximè sunt considerandæ, vbi nascantur simplicia.

CAP. XVII.

NEc eis raró errare contingit in plantis, metallicis, & iis similibus, qui loci situ spreto, ea propinant, quæ in vsum & manus veniunt. Si quis verò id integrè assequi velit, non parùm cõducit, si cæli status & loca spectentur propria: vti enim locus diuersas sortitur tẽperaturas, ita & diuersitatẽ in plantis operari potest, & tantã aliquando in plantarum virtutibus mutationem caussatur, vt non solùm huius disciplinæ rudimentis initiati sæpenumero fallantur, sed in earum virtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parùm Philosophiæ studiis nauant operã. Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturãs loca terræ virtutibus diuersis, vt in eis sigillarentur virtutes diuersæ: vt in plantis, & rebus aliis, quales merentur secundùm genus eorũ. Cui cõsimilis & Porphirij sentẽtia: Quod est, ait, locus generationis principium, sicut & pater. Clarum est & Dioscoridis auctoritate: ꝙ magni quidẽ refert, si loca, in quibus

prodeũt cliuosa,& vẽtis exposita sint, & proflata, frigidáq; , & aquis carentia: in his enim locis vires eorũ longè validiores intelliguntur. cõtrà, quæ in cãpestribus riguis & opacis, ceterísq; locis à vẽto silẽtibus enascũtur, plerumq; degenerãt, & minus viribus valent. Et Achaiæ apud Cabyniam maximè ; ita refert Theophrastus: Vitis quoddã genus habetur, cuius vinũ abortũ facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoq; abortu periclitari necesse est, & in gustu, nec vua sensum aliũ, q̃ ceteræ vuæ faciũt, nec vinũ à ceteris distare percipitur. Nec solùm plantarum naturas regio ipsa permutat, sed hominum mores & formas. Quis non cernit Asianos, Lybicos imbelles, & timidos? Contrà Europæos animo & corpore prorsus varios, audaces, bellicosos, magnanimos, & solertes? Scytas effeminatos, eunuchos, & ad concumbendum impotentes: formam autem aliis crassam, carnosam, aliis verò gracilem? Nec in his tantùm regionibus solùm variatur, sed in eorum quoque partibus: vt Hippocrates refert in libro de aëre, aquis, & locis: & Platoni, & Galeno quoque placitum video. Vnde si per regiones multùm à primis distare videntur, neq; pares retinent vires, eò deferãtur loci, & vnde maximè vim illã sortiri videãtur. Neq; enim æquè efficiũt, quæ ad Septentrion

trionem, vel ad Austrum vergũt, vel quæ Solem exorientẽ, occidentémue spectãt. Incolũt montes, pinus, abies, & terebynthus: fluuios, platanus, populus, salix: siluas, ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæ've stagnãtes aquas, fluẽtes, palustres locos, vmbrosos specus, fontiũ & parietum aspergines, & saxa manantia. quibus non inficior alios scaturiri locos, virtute non tamen pari. in vno enim intẽsiùs, in alio remissiùs operantur, secundùm Naturæ dispositionem, quæ hîc vel alibi nasci amat. Cicutæ succus Athenis venenũ, pœna Atheniensum publica inuisus: quem quum Socrates præsumpsisset, præsentanea de medio morte sublatus est. hic autem impunè magis sumitur, & à bestiis manducatur. Et in Perside ferunt lethalem nasci arborem, cuius sunt poma præsentis veneni, vt illico vescentes interimãt: quapropter in suppliciis tantùm iis vtebantur. Regibus tamen in Ægyptum translata, & Persiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & salubria desert poma. Columellæ de hac extant versus,

Stipantur calathi, & pomis, quæ Barbara Persis
Miserat (vt fama est) patriis armata venenis:
At nunc expositi paruo discrimine lethi,
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Locorum & fontium proprietates aliquæ, quæ operi nostro conferre possunt. CAP. XVIII.

NEc minus locorum diuersitas in variis rerum effectibus operatur. Locus enim quoq; terrarum, aquarúmque miracula retinet multa, quæ rectè ſcire & noſcere Magum oportet, nam ſæpenumero videmus aliqua ſitus ratione ſolùm operari, & miracula afferre ob cæli inclinationem, & Solis impetum longiùs, & propiùs accedendo, recedendóq;. Si enim terra vna ab altera non differret, nõ ſolùm in Syria, & Arabia in harundinibus, iuncis, herbíſque eſſent odores, & thuriferæ arbores, neq; piperis baccas, neque myrrhæ glebulas darent, ſed in omnibus terræ locis generis eiuſdem omnia procrearẽtur. Ex fontibus quoq; proprietates hauriuntur aliquæ, quæ non aliter poſſent fieri, niſi cùm terrenus humor proprietatibus ſaporum in radicibus infuſis, enutrit materiam, per quam egrediẽs ad cacumen profundat proprium loci, & ſui generis fructus ſaporem. Zama Afrorum eſt ciuitas, ab ea paſſuum millia viginti eſt oppidum Iſmuc, & cùm Africa parens & nutrix ſit beſtiarũ, & maximè ſerpentium, in eius agris oppidi nulla naſcitur, & ſi allata ibi ponatur, ſtatim moritur, & terra illa aliò trãſlata idem efficit. In Tarquinenſi lacu magno Italiæ nemora circunferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellentibus, quadratam verò nunquam. In agro Ciſpadano

Cispadano, in tractu eo, qui Monsterax dicitur tritici species, quam siliginem vocant, tertia satione in frumentum vertitur. Iuxta Harpasam Asiæ oppidum cautes est horrēda, quæ vno digito mouetur, & eadem si totō corpore impellātur, resistit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis scatent ignibus: vti in Sicilia Aetna mons sæpe flagrat, & in Phaselide mons Chimæra, & tradit Ctesias ignem eius aqua accendi, extingui verò terra: & in Megalopolitano agro, & in subiectis Arciæ aruis si desiderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Ephesti montes tæda tacti flagrant, vt lapides & arenæ in aquis ardeant, vnde si quis baculo sulcos traxerit, ignium riuos sequi narratur. Nec de aquis minora narrātur: dum enim per subterraneas partes procedunt, per alumen, bitumen, sulphur, & cetera metalla transeunt, nūc internas percurrēdo partes, illico corpus contabescit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi solēt. Sunt & genera aquarū multa, nec paucas habent proprietates. Est enim in Sicilia Himera flumē, quod in duas diuiditur partes: ea enim, quæ cōtra Aetnam profluit, infinita est dulcedine, quæ verò per sal currit, salsum habet saporem. Est & inter Mazaca, & Tuana Cappadociæ vrbes lacus quidā, in quem si harundinē immiseris, vel lignū, paulatim lapidescit, nec mutatur, quod

aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuium aqua, quæ in Tophum lapidescit, ita, vt qui aquæductus deriuant, integra struant ex illis septa. Sunt Bœotiæ flumina Cephysos & Melas, & cùm pecora suis temporibus ad conceptionem partus per id tempus ex eo continuè bibunt, inde quamuis sit alba, procreant aliis locis leucophea, aliis pulla, aliis verò corecino colore. Sic ex Peneo Thessalico, & ex Astace Pontico fluminibus bibēdo nigrescunt oues. sunt & genera aquę mortifera, quæ per maleficum terræ succum vim recipiunt in se venenatam: vti Terracinæ fons, qui Neptunius vocabatur, ex qua qui biberāt, vita priuabantur, quapropter antiquos eū obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo non solùm qui biberint, sed qui se lauerint, moriūtur. Stillātes sunt è saxo frigidissimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur: quam neq; argentū, neque æneū vas potest sustinere, sed dissilit & dissipatur, nec illam aliud continere potest, nisi mulina vngula, quę memoratur ab Antipatro in prouinciā, vbi erat Alexander per Iollā filiū perlata, & ab eo aqua illa Regem esse necatū. In agro Phalisco via Cāpana in Corneto campo est lacus, in quo fons oritur, vbi anguium, lacertarum, reliquorúmque serpentium ossa iacentia

tia apparent, quę si extrahere volueris, nil reperies. Item sunt nō nullæ acidę fontiū venæ: vti Lyncesto, & in Italia virenia Campania Theano, aliísque pluribus locis, quæ virtutē habent, vt calculos in vesicis potionibus discutiāt. Fons ēst vnus Paphagonię, ex quo etiā sine vino potantes fiunt temulenti. In insula autem Chio fons, è quo qui biberint, impudenter fiunt insipientes, & saxei reddūtur sensus. Susis autem fonticulus est, è quo qui biberint, amittant dentes. Nili aqua adeò est fecunda, vt ex ea animētur glebæ. In Æthiopia fons scaturit, qui circa meridiem adeò friget, vt sit inhabilis potui, vbi autem media accesserit nox, sic feruet, vt tāgi non sustineat. multi prętereà sunt, quorum meminit Ouidius,

Medio tua corniger Hammon
Vnde die gelida est, ortúque obitúque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit.
Viscera quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auróque capillos.
Quódq; magis mirum est, sunt qui non corpora tantùm,
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenæ Salmacis vnda?
Aethiopésque lacus? quos si quis faucibus hausit,

Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudétque meris abstemius vndis.
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat: quàm si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixêre priores,
Ambiguus suspectus aquis, quas nocte timeto.
Nocte nocent pota: sine noxa luce bibuntur.

Aliæ sunt quoq; locorum & fontium proprietates, quas qui quærit, libros legat, quos scripsit Theophrastus, Timæus, Possidonius, Hegesias, Herodotus, Aristides, Metrodorus, qui vigilantia, & infinito studio locorum proprietates exquisiuerũt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio, Solino, multísque historiis narrata.

Vt misceri, & componi simplicia debeant, mixturas subingredientia nostras. CAP. XIX.

IAm compositiones simplicium, vel mixturas necessariũ tradere iudicauimus, vt postquàm latentes Naturæ effectus studiosi inuestigare didicerint, & omnia seligere, in lucẽ vt mira illa depromant, & componendi methodum discant: quam & medicis obseruatã summoperè video. Quia sæpè vnico non indigemus effectu, sed duplici, & triplici, sic & simplicium mixtura vtendum est, vt quæsitos depromant effectus. & ad hoc eam inuentam

tam indico.vel enim sępiùs euenit,vt remissè operentur aliquando:nos verò,vt promptiùs agant,citiúsque actionem expediant, multiplici pręsidio corroborare solemus:& contrà, si intensè nimis effectum depromant, eorum vires hebetare,& extinguere. Sæpissimè autẽ euenit,vt cùm statutum membrum ferire volumus,caput videlicet,cor,vel vesicam,associemus aliqua,vt illud directè vulnerent, & omnibus prouideant:vnde euenit,vt contraria quoq; permisceantur. Incœptũ igitur sermonẽ exequamur.Cùm aliquod opus aggrederis,illud primùm considerato, quod maximè intendimus,& ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, cõpositionis basim vel fundamẽtum substituamus, à qua compositũ dicatur:& tantę sit quantitatis, quantę materialis formæ actiones esse debent. Nam vt agãt,debitam exposcunt, determinatámque quantitatem,alia autem vti adiuuantia,& primi condimenta addantur, nec absque iis sic faciliter,nec tardiùs,citiúsque operentur.Sic commiscetur odoriferum; fœtido, amarum dulci saporis vel odoris gratia,nam si amara, fœtidáque fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reiicitur,quib⁹ dirigitur, & animales spiritus eam fugiunt,& abhorrent, vt eo absorpto,virtutis læsio sequatur.Sic tenuibus & mollibus partibus crassæ & duræ, iucundita-

tis gratia, permiſcentur. Euenit aliquando vt tam exigua ſit pars, vt antequam corpus calefaciat, à corporis abſumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, conueniens pabulum præbet calori, ne citiùs, quàm fuerit opus, cōſumatur materia, ſitque operationi idonea. Si exēpli gratia cōſopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis pręſtat nux methellæ, taliumq́ compos virium, vt ſomnos conciliet, ſtupidos reddat, & cerebri grauitate ſomno dentur: eam mixtionis baſim reliquis ſubſternimus, vt viuidiùs inde operetur, opium, & meri fęces adiungimus. Si dura ſint, & fluere volumus, vt eò aptiùs legumina, vel alia ſaturētur, vt dicemus in pręparationibus, eis quoque aues ineſcabimus: mandragoræ itaq; ſucco, vel cicutę, vel bouis felle diſſoluātur: néue fœtida, vel amara videantur, mel, caſeum, vel farinam immiſcemus, vt eſculentior fiat res, eò madeant legumina, eiſque comeſſanda exhibeantur: nam cùm cibum guſtauerint, ad terram conſopitæ procumbunt, nec volare audent, aptéque manibus capi poſſunt. id in ceteris obſeruandum iubeo.

Quomodo mixturæ pondus inueſtigari debeat.

CAP. XX.

Est quoq; animaduertendum maximè, vt recta mixturæ doſis percipiatur, ponde-

rumque

túmq; proportio reperiatur: quòd operationũ bonitas rerum omnium, non nisi in optima ꝓportione, ac recta harmonia: nec præbẽt mixturæ, quos pollicẽtur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per se priscos illos semper vti cõsueuisse cõperimus, nil nisi eorũ delectu, & pondere, & sic experientia comprobata nobis cõscripta. Igitur maximam tu, qui his operam impendis, primùm simplicis medicinę põdus reperias, quantùm res ferat, secundùm quæsitæ rei proportionis imaginationẽ: & tecũ finge medicamen illud ex quibuslibet cõponẽtiũ, respiciẽdo qua se habeat ad totũ proportione, in toto enim ea esse debet, & quæ in partibus reperitur, & si plus suę dosis positũ esse reperies, habitis cõponẽtibus, à toto id abstrahatur. Sic iam scito, pondere, pro fundamẽto illud statuatur, & tãtùm aliis ponderibus subsistat, & ab eo remoueatur, quãtùm inde aliis secum mixtis cõpletæ suæ ęquiualeat dosi, cùm plures res medicamẽtũ subingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura percipiantur. Sic de composita mixtura nunquam illud des, quod dosim excedat, etiam si simplex esset in virtute. Sed computatis gradibus omnibus, non in quantitate maior vel virtute esse debet, vt diuersam habeat qualitatem, virtutémque: nam eam non ad-

dimus vt dosim augeam, sed vt faciliùs opus expediat. Est id quoque præcipuè animaduersione dignum, sic in mixturis, & medicaminibus ponderum proportionem variare debere, vti & regiones, & climata diuersa fiunt: nã & operando diuersam nanciscuntur virtutẽ: ibi enim viuidiùs, hîc autẽ vegetiùs operantur, vti monuimus. Tu æqua mente librato, & secundùm simplicium operationem, ponderum ratio mutetur, demendo, adiungendo, & tui ingenij solertia accommodando: vt illud operentur, quod quærimus. Id autẽ in nostro opere, ratione optima, vsi fuimus in experimentorum descriptione, per partes pondera describendo, nec temerè, & vt faciliùs percipiantur: quia fortasse diuersa ponderum nomina, quæ ab aliis obseruari vidimus, artificem ab operatione impedirent: atq; vt quisq; quæsita & optata quantitate vtatur: iisdémq; vidimus Cornelium Celsum vsum fuisse: sic enim accommodatiùs omnibus satisfactum est.

De simplicium præparationibus.

CAP. XXI.

Componere iam, & pondus inuestigare docuimus: superest præparationes simplicium quasdam enarrare, quæ operi accommodatæ, & necessariæ visæ sunt maximè, longéq; reliquis maioris artificij. nec tam in simplicibus

plicibus operationes consistunt, quàm in eorum præparationibus, sine quibus parũ, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur, plurima quidem artificiis præparari solent, vt vsui aptiora, cõmodioráq; sint. Quæ sunt præcipuè nobis vsu frequentiores, sunt hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combustio, in Calcem redactio, Incineratio, Distillatio, Arefactio, & iis consimiles. Tunc enim aliqd maceramus, quum humore aliquo immergimus, vt tam interius, quàm exterius res madescat & maceretur, vti diximus: & subtilior pars in expressione eliciatur, & terrestris relinquatur: vt quæsitum humorem in meditullio recipiat. Elixamus autem tũc, cùm succus ex aliquo non possit reuocari: nam elixando à centro ad circumferentiam extrahimus. vbi maceratione, vel infusione non inuenit: ipsa tamen tenues resoluit vapores. Sic adustione torrefactione, & in calcẽ redactione vtimur, vt partes penitus humore priuemus omni: quod euenit, cùm in calcem reducimus, vt faciliùs resoluantur, vel in liquorem vertantur, aliisque rebus immisceantur. Sic torrefacimus, cùm res conteri nequeunt, vt in puluerem vertantur: id animaduertendo, ne res comburatur, & combusta quæsitas amittat vires, & assetur, vt tenuitatem recipiat. Res, vel simplicia distillantur, & vt potentioris

virtu

virtutis eliciatur aqua, quò facilius res, & cõmodiùs operetur: & quia tenuiores medicaméti partes requirimus, crassioribus reiectis, quæ nostro officiunt instituto: & sic de aliis operationibus intelligendum est. Hęc nostro operi oportuna, & necessaria esse censui. Si quis auté id fusiùs exoptábit, medicorũ libros cõsulat. Sed nunc ab his promoueamus stylũ.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER II.

PROOEMIVM.

ACTENVS in caußis, earúmque actionibus, quod primo volumine præcepisse videmur, latiùs euagati sumus: quàm par fuerat. Nunc autem, quas pollicitisumus sæpe operationes, aggredi non intempestiuum videtur. Sed monstrificas primùm plantarũ transmutationes doceamus: multa etenim retinet agricultura inter cetera experimenta huiusmodi, nec iniucunda visu. Sed antè quàm de eis conficiendis disseram, præfari aliqua in totum necesse habeo. Plu

res

res demonstrat natura vias, quibus facilè votum assequimur, cùm certò sciamus facilè plantas in alienigenam transire naturam, variisq; obnoxias esse permutationibus. Ab hoc igitur auspicato principio, viuunt aliquæ cultæ plantæ, colique iubent, aliæ autem negligunt, respuuntq;: quibus si his detrahes, iis adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior fit, immitescitq;, pinaster, & celastrus degenerant, & immitescunt vrbanæ neglecta: mitescunt autem silnestres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruscam, & sisymbrium, nisi cultura coërceatur, figura, in nepetam desciscit. Sic si eam stercorabis, quæ amputationem quærit, & fimi aspernatrix fuerit: illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Prætereà operæprecium fuerit, si eorum nosces ortum, vti è Theophrasto, aliisq; condices. hæc semine apta est exoriri, illa sponte, alia radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, & ligno minutatim concîso: nam albæ populi cortex contusus, stercoratis sulcis subactus, edules dati toto anno fungos: earum quoque ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice nasci compertæ fuerint, vel spontanea, semel plantabis, quæ autem semine radicibus deposueris, quæ talea, tu surculo seres: insuetos largietur fructus, eósque contra Naturæ ritum euenisse cernes. Iam scimus ficus satione talia fieri, si semen ficario seres, aliquã efficere diuersitatẽ scito, cùm genuina non sit eius satio: vnde nigræ ficus semina sata, ficus præbebunt albas,

albas, & alba nigras: vel nullũ penitus genus procreatur, nisi caprificus, aut siluestris ficus. Et ex nigra vua candidã prodire dicũt, quã capuciã vocãt. Et populus alba in nigrã commeat, vel bona frugis arbor nunquã perfectè reddetur. Dulcis amygdala, si fructu seratur, fit amara, dura, & sapore degenerat. Et è semine dulcis punici acida proueniunt, cùm ex virga prodeat, & germẽ citet, & ex acinis illius glaucis vilia exeunt. Est & in Creta Cepæ genus quoddã, vt ait Theophrastus, quod semine satũ in radicẽ crassatur, depositũ verò caulescit, & in semen totũ funditur sine capite, saporéq; dulce est: id enim è cõtrario, quasi ceteris habet. Omnes namq; depositæ, meliùs, celeriúsq; perficiũtur. Si rapæ deponuntur raræ, effeminãtur: si autẽ dẽsæ ponãtur, masculescere eas omnes aiũt. Et ex rubro lauri & myrti fructu, nigrũ fieri cõstat. Nec incongruũ fuerit: cæli clementiã tẽporúmq; vicißitudines cõsiderare, vt in suis inter eas cõmutentur tẽporibus: & ocyùs, & tardiùs serãtur. Vetus enim semen in quibusdã valet, vt naturã commutẽt. Cucurbitæ, atq; cucumeris semina, si recentiora fuerint, maturiùs gignũtur. ex veteri autem semine celeriùs proueniunt apiũ, & nasturtiũ: & ex semine braßicæ, cùm inueterascit, nasci aiunt rapã, & contrà, è raparum semine braßicã. Tiphæ semen in triticũ mutari solere, si piston seratur, id autem nõ protinus, sed anno tertio. Si ergo irrigaueris, quæ irrigationẽ neglıgũt, diuersitatẽ efficiunt. Mala punica, acida fieri creduntur, si aßiduè irrigaueris:

siccitas

ficcitas enim in his suauitatē præstat, & copiam. Sic mutatis quoq; in omnibus alimentis, Theophrastus ait, arborū quoq; genera permutari, & immutatum quoque semen terræ commissum, tam plantam, quàm fructus permutare potest. ratio est: quale nanque principium sit, tale illud quoq; sequi, quod ab eo ipso principio prodit, necesse est: sic præcoces, serotinos, maiores, mōstruosos seriatim docebimus. Sat mihi nunc sit modum demonstrasse.

Flores, & fructus, quomodò præcoces, vel serotinos producamus. CAP. I.

ARs naturæ æmula, & imitatrix, dum eam sequitur, sublimiora facit. Vnde Magus, vt secunda Natura, illius habitu indutus, oculorum argumentis, & animi coniectura perscrutans, quod abdita maiestate re ipsa efficit, multiformi ambage, obscurísq; tegens inuolucris, & hominum paratu multa quia noscit prouenire, & quòd faueat natura, insolitos partus, & inconueniens producēs germen, qua sine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ serò operatura, maturè cogit producere, suo iussu parere, & virtute ipsa, qua cælitus pollet: noscēs quoq; temporum diuersitate, & ex irrequieto cælestis caloris circuitu, flores, fructus variari, ac nascentia omnia, quæ in mundo visuntur, vt si cordi fuerit ea immorari, & festigantius

tiùs adducere, vt cariora sint, id mẽtitis temporum interstitiis exequatur, & in ver, hiemem, & æstatem permutare. Affert prætereà non parum commodi insitio ipsa, nobísque multum in his suffragatur. Vnde si libet

Flores, & fructus temporiùs adducere,

elige florem, quem mauis, nam quod vni, omnibus conuenit: si rosa, tempore anticipato circiter Octobrem, calcem inter fictilia vasa serito in terrã, cribro succretam, & stercore admixto, liquidiorem factam, bis in die calida fouebis aqua: & si aër vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domum, nec noctu sub dio relinque: vbi verò gelicidia, & hiberni imbres cessauêre, & aëris euocatur mollities, Soli expone, si diei permittit apricitas. hoc dũ tempus expostularit, & primùm ver affulserit, & calyce germinare incipiente, calidiori aqua infundatur: iugi enim & lenta scaturigine gaudet. sic prima erumpet, quæ erat inter vernos flores nouissima. Considerandum prætereà, intempestiuam fieri germinationem, placida hieme, austróue sequente, non horrida, & niuali, vti è Theophrasto elicitur, cùm vis generãdi, humórque fecundus aggregatur, aliàs per se, aliàs ex parte residua humoris progressi, quo fructus prodierant. Nec dissimili ordine habebimus.

Cucum

Cucumeres, & cucurbitas valde prematuras:

Vere nondum ineunte, ſemen implantabis, vt in antelatis liquet, ex Quinctiliorum placitis: & poſtquàm conualeſcere cœperit, & frigora ceſſabunt, in locum ſubactum, & crebris irrigationibus excultũ, ſcrobibus effoſſis, vas frange, ac labro tenus abde, donec ſummæ terræ coæquetur, & ſi luxuriantia adhuc virgulta ſuſtuleris, longè celeriùs fructus edent: non enim ſatis tutò in hortis, & ſub dialibus locis relinques, ob tẽporis ſæuitiem, commodiùs autem cubicularibus rhedis cõſitæ, incumbente frigore, in occultis, & ſpecularibus munitis locis immorentur, & ſic hiemis rigorẽ arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæſari præpebantur ſingulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putãda eſt cauſſa, ſi Inarimes, & Puteolorũ tellus celeriùs, quàm ceteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuerſum ſcatet ſolum, arbores fouet, vt citiùs concoquant. Id in ceteris faciendum iubeo, ne largiùs euagemur. Leuiori verò, & diuerſo quoque artificio

Vuas vere producere

poſſumus. Si verno tẽpore, vt apparet, Ceraſum arborẽ ſua gerere mala, cõſpicimus, nos tunc vuas optamus, ſic non deerit copia, vti è

Tarentini,& Pamphili elicitur dictis: Quãdo ab iis gummi effluere desiit, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginẽ quandam, quæ obuallat arborẽ: officiet enim insitis multùm. Sit insitio, quam emphylismon vocant: sic enim faciliùs coalescit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum, & librũ adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: sic vere, consueto cerasorum tempore fenerabit vuas, cùm cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. Idem quoq; pyro, & malo facies, si diuersis libet tẽporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus: & biferas, & sæpe vuas autumno edimus. Sic quoque perpetuò fructus habemus, vt docuit Didymus, si malum etiam in citrium inseratur, cùm perpetuæ fecunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus aliis, & tempestiuiùs, & tardiùs habebis. Notato id quoque, hæc illis tantùm euenire arboribus, quæ humidæ, & fertilissimæ sunt, siccis verò, mitiúsue fertilibus nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his suppeditant: vt pote

Fructus & flores maturiores omnes

habiturus, maximè rosam, post vindemiam plantabis, seres, putabis, & singulis mẽsibus,

sine

sine temporis intercapedine rosæ euadēt floriferæ, vt docuit Didymus. LILIA, vt vicissim flores pariant, serantur bulbi, alij duodecim, alij decē, octo, vel quatuor digitorū altitudine. CINARAE quoq; sæpe plantētur, & sæpe fructus depromēt. FICVS præcoces, & maturiores habebimus, si columbaceū stercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nā putrescētibus granis, ficarij quidam culices generantur, ac in ipsis alimento fraudati, ad cognata volant, & crebro morsu, auidóq; aperiētes earū ora, solē secū inducunt, apertáq; fenestra, cereales auras immittunt, & lacteum humorē absumentes, maturitati præparant. Vel truncus fici scarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus agiliter concoquitur. SI ficetis quoq; circa arborū radices obruantur arietina cornua: & si iuxta scylla seratur, ociùs dabūt fructus. Cerasa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactiùs perscrutari ausa est: adeò indagine experientię sollertiore. Naturæ penetralia aperire nō diffitetur, vt audeat non solùm ocyus, sed

Apium hortense ocyssimè producere,

cuius ortus inter sata non est contumacior: quinquagesimo enim die, vel quadragesimo solet erūpere, vt Theophrastus, ceteríq; as-

ſerũt, qui hoc poſteris legendũ reliquêre, noſtrates petroſelinũ vocitant, hic ſedulus operator eſto: nam tantillũ erroris committens, optato defraudaberis: Sint ſemina hornotina, ac æſtate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquãtiſper tepente loco, ſubinde ſemina in ſolutã terram cõuolue, cui combuſtorum fabaliũ cinerem admiſce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ (quam vocãt) irroraueris, & crebris irrigationibus, panno operi, ne calor euaneſcat: ſic pauculo tẽporis curriculo, paucis elapſis horis terram diſcutiet, amoue pannum, irriga, & caulis elongabitur. maximámq; ſpectantibus admirationem ingeret. Nec diſſimiliter

De cucumeribus idem

eueniet, ſi eorum ſemina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æſtiuo tẽpore humano cruore immerſeris, non infirmi, ſed ſani, adulti, & fului viri: retinet enim in ſe calidiorẽ, efficaciorémq; vim, crebrò permuta, ne tabeſcat, ſed immarcidus madeat, oportet: morentur per hebdomadã, ſic inſolata ſemina ſcrobiculis effoſſis, in fecũdã, & pulueratã terram pangãtur: & caue ne inuerſa: nec obfuerit, ſi viua calx ſubſternatur: ſubinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet, eũ ſerpere ſpectabis, ſi propiùs nõ admiſeris,

cui

cui caducus hæreat, & in immēſam mōſtrificè creſcet magnitudinē: quanquàm breui tēporis ꝓceſſu, vitā aſcititiā expirabit. Quæ ſic enim prçcoces pariūt, imbecilliora aliis ſunt, vt differre nō valeāt illuc, facto humoris impetu. Iam diximus, quomodò præcoces fructus, & præcociſſimos efficiamus: nūc supereſt, vt ſerotinos doceamus, quos efficere à cōtrariis diſce: vt quæ priùs calefaciebas, nūc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratia, exempla ſubnectam aliqua. Si velimus

Cucumeres, & fructus omnes ſerotinos efficere.

Scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora pertimeſcere: vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſic frigori maximè obſtabunt, nec ab eo necabūtur. ALITER quoque vegetes perdurare valent: apud puteū ſerantur, & tam tempeſtiuos in puteos dimitte, ac ſuprà rectè operi, ne Sol, ventíq; noxā exiccando deferāt: iuuāt & aquæ ſurgentes vapores, vt diu viridi maneāt habitu. VEL ſtercoroſo loco, & aprico, vbi ſemina poſiturus eris, ſi tubos, aut ferulas habemus poſt autumni æquinoctium, his iuxta terram reciſis, excauatis, & ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus, qui poſſit & inter frigora non necari. SIC quæ edimus æſtate fragra, ſi hie-

mali vel verno optamus tempore, cùm candicant, nec exacto purpuræ colore rutilant, cum foliis in arundines immittimus, pingui oppletas ore lætamine, & obruimus, si tempore quoq; rubescant, cupimus, Soli ostendimus. CITRIA si toto vis habere anno, eum seruabis morem, qui in Assyria peculiaris, multísq; etiam locis frequens est. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali rescindas stirpe, & luxuriem ferro corriges, partem relinques, qua parte strinxeris genuina arboris feracitate, alia substituet, eísq; adultis, poterunt & priora illa decerpi, atq; noua fetura inuitari. AT si quam voles ficum serotinam facere, cùm erunt iam minuti grossuli, eos decutito: sic alterum edens fructum, in hiemem differt serã maturitatẽ, dummodò tempus suffecturum partui supersit, & generare aliàs possit. VVAS possumus quoq; nõ dissimiliter, & rosas serotinas habere ad hũc modum à Florentino edoctũ: Si tunc ceraso vuæ surculum inseruisti, nunc rosam malorũ cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice concrescens & adolescens, quo dabat arbor fructus tempore, dehiscet rosa, mira odoris iucunditate & pulcritudine redolens, omnibus contemplari & spectari sinit. CERASA si tardiora quærimus in vindemiis, horum surculum in cerasum inserimus mala
prod

producentẽ, quæ ab ingrato, insigníq; amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter, quater decies ò effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc accremento respuuntur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucundiora euadent: sic diuersi flores, diuersíq; fructus diuersis quoque temporibus impartimur: iis pro voto vtaris.

Fructus è diuersis compositus quomodò fiat.

CAP. II.

IN monstrificis Naturæ cõpositionibus, ac trãsmutationibus, haudquaquã alia, quàm insitione ducitur via meliori, hãc satis laudauimus, longè secùs laudaturi posthac, mutuo postquàm diuersorũ complexu indissolubilẽ vnũ efficiat nexũ, mirandíq; præbeat rationẽ: & si insitiones laboriosas, ac impossibiles aliquis existimabit (scio enim multos nõ defore, qui hæc irrideant, & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impossibiles insitiones solerti emẽdabis cura: nec te ab eo rudis agricolæ, & inscij artificis dimoueãt dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ ꝓdita sunt: vti ficum platano inseri, & moro. Morũ castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas nuci, & quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico, & tere-

bintho. Ceraso terebinthum, & persicũ. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleã fructus dare, & elæostaphylos appellari, quos oliuãs Latinè dicimus: quam Florentinus vndecimo Georgicorũ libro se apud Mariũ Maximum vidisse perhibet, fructũ gustasse, & æstimasse quòd verè ascinum & olei baccam simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & ceteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandẽ omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuũ compositio, hinc omnis eorũ adoptatio, hinc insueti largiuntur fructus & frondes. Vnde in Georgicis Poëta,

Miratáque nouas frondes, & non sua poma.

Et adeò valet, quòd nouum reperit adulterij genus. vti è nuciperfico, & persico mixtura, progenies maioribus nostris inuisa, inaudita, nec prorsus excogitata: vt

E persico, & nuciperfico malum componere:

hoc per insitionẽ efficies, quam emplastrationẽ vocant agricolæ, vt si è persico, & nuciperfico ramos abstuleris nouellos feraces, & qui adolescendi, magnúmq; germinãdi præsagiũ dabunt, ipsis duobus digitis circumsignatis, gemmæ vt in medio collocentur, sic

cor

cortices acuto scalpro à ligno leniter, ne lædãtur, euellas: has per mediũ findito, vt simul cõpactæ ritè coalescant, & cicatricis locus nõ appareat, sed gemma vna videatur, alterutrũ insere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticẽ aperi, ne ligno ferrũ inferat plagã, ac circuncîdito eiusdem gemmæ quãtitates, ac ita gemmam aptato, vt circuncîsæ parti par sit: circa eam vincîto, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturã, quam nunquã arbores peperêre: erit enim malum persicũ, & nucipersicum æmula facie representans. SIC mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur. ET mala pyris odoratis cõprehendi iubet Diophanes, & ea mirapidia nominari. ET mala coroneis obseruãtur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienses melimela vocata: vt Diophanes quoque scriptum reliquit: Et inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, & medica mala cum acidis, sic semiacida, & semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu eueniße constat. Neque id vllam nobis admira-

alieno hoſpitari trunco, cautiùs ad hunc modum operaberis inſitionẽ, nuper animaduerſam in vicinis arboribus. Ex arbore, à qua petimus ſurculũ, ad plantã eam, quam inſerere volumus, ramulum traducimus, eiúſq; ramo præciſo, & diſciſſo implicatur, & ramuli locus, qui ex vtraq; parte contingit, qua ſubintrat fiſſuram, falce deraditur, & extenuatur, & ex ea parte, qua cælum viſurus eſt, cũ cortice corticẽ exæquatã habeat: eius autem ramuli, quẽ inſeret, cacumen, vt directũ ſit, ad cælum currat, elapſo anno, cùm comprehendit: vnde propagatum eſt, ab altero præcidit, & ſic ramulus delibratus alieno cortice induitur, obligatúrque vt limbi reſpondeant. SIC punica & cydonia mala diuersè colorata prodeunt, & multa, quæ ſuperuacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ ſunt, malleo præmolliunt, ſic enim contuſæ, faciliùs coaleſcunt. Paratu alio nunc

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat,

diuerſum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex iis commodiorẽ elige, quem à monedula aue veteres didicêre: cùm ipſa ſemina in hiulcas arborum rimas condere, inde enata, non ſolùm arbos in arborem, ſed diſcolores baccæ viſæ ſunt, atque eius rei cauſſam præbuiſſe. Vnde ficaria grana albæ, nigræ'ue ficus linteo, vel papyro ſtrictè religato,

gato, inde ſcribito, & cùm tempus expoſtulauerit, transferas, & ficus enaſcentur bicolores, vt pomum parte altera nigreſcat, altera verò candicet. Quæ narrauimus, ſemel laborioſa existimauimus: elapſo enim tẽpore poſſumus ſarmentis pluribus ſobolem propagare, aliâs inſerendo, vt genus efficiamus rarò defecturum. Iam per ſe quiſque multa componere poterit: compoſitionum enim genera ſunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & ſcribi ſi poſſent, ſuperuacuum tamen eſſet recenſere.

Quomodò fructus exos, & enucleatus euadat.

CAP. III.

VEtus eſt Philoſophorum dictum: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidere, ſi in ſerẽdis ſurculis, vel viuis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructum exoſſem, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus proditurũ, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtãtiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim, aiunt, arbos, cui aliquatenus dempta eſt, viuit: ſed omninò ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt. ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſſima, maximéque vitalis ſit: alimentum enim, quod à ſolo miniſtratur,

tranſ

transcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim spiritu omne alimentum viuētis, quasi quædam anima, per trunci medullam, veluti per siphonem hauritur: id mōstrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vsquequò omnino reficcetur: ídque prisci pertinaciter reformidarūt. Nobis autem, quos Theophrasti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vsui, nec parum commoditatis affert, vt si voles sit, vt Democritus docet:

Vua vinaceis vacua.

Sarmentum, vel flagellum obruendū ex æquo diducito, lapillóque discuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnem össeo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantū fieri possit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illúdque fixo ligetur calamo, ne possit intorqueri, sic compages vna, vt priùs coagmentatur, & præstabilius fuerit, si quantùm sarmentum erit excauatum, intus scillę bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adiungit, humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam vel idem etiamnum eueniet, si inserēdo surculo vniuersa medulla subtrahatur. SIC etiam efficies, si cerasus mala sine ossibus

prod

producat velis: tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, sciūctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis, & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam aliis nouellis insere surculis, vel suis alias. Producere quoque nos

Persicum sine osse

possumus: & nouo insitionis modo: Circa salicē persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfetante: sin minùs, aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succum porrigat superfluentem. Sit salix brachij crassitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen lutò diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iā cohæserūt, vt è duabus arboribus vna fiat, quātùm mox prominet supra terebrationē & cōpagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terrā demerso, in arcus similitudinē flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & in terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate

sine

ſine oſſibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis ALITER ex Africano habebimus: ſi arboris truncum infernè perforabimus, cunea, vel ſaligno paxillo adacto, medulla ſic exciſa, vt exareſcat. Diſſimili aliquantulùm modo idem de

Cucurbita ſine ſemine

eueniet, vti ex Quinctiliorum dictis elicitur: ſi virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defoſſa terra inhumetur, vt ſolũ caput erectũ ſuperemineat, cúmq; adoleuerit, rurſus, iterũ, & tertiò efficito, aquam ſuper diſperges, atq; hoc blandimẽto vbi omnes radices inieciſſe cognoueris, & impetraſſe, ſuper terrã extantes propagines incuruatas per medium ſecato, poſtremus verò caulis ſine inteſtinis ſeminibus fructus dabit, chartilaginibus ſolùm inuolutis. SIC quoq; enaſcentur abſque ſeminibus, ſi tribus diebus, vel pluſculis, ſeſamino oleo maceraueris, antè quàm ſeminabis. Ex iis quoque docetur, quî naſci poſſit

Nux tenella, & ſine putamine,

vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque frangantur carinæ, vt integer nucleus quadripartitò diſtinctus, & lignea intercurſante membrana diſtrahatur, illæſa carne, ſic vellere, papyro, vel virigineis foliis obuolue, ne à

ne à formicis nudus erodatur,& tenellos dabit fructus. VEL loco, quo iuglandem plantare destinaueris,scrobem defodito,& pulueratam imponito terram,ac ferulæ semen pangito : cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum cælato,& sic habebis longo tempore præoptatos fructus. SIC possumus & Tarentinam efficere, alij Moluscam vocant:nam & Tarentinam dicũt, quæ est molli, & fragili putamine, vt manib⁹ attrectata,facilè frangatur : Hanc lixiuio per annum sæpe irriga,cinerem radicibus iniice: vt prodidit Damegeron. ET arborem quoq; penitùs perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies.SIC de auellana nuce & amygdala, antè quàm florem produxerit, ablaqueatis radicibus,per dies aliquot calida infundatur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait : fit priori modo,vt nudum nucleum,& friabilem testam afferat, vt non putamine,sed veriùs integatur cute,adeò tenella,vt simul mandatur,& tandem de fructibus omnibus,qui testa integuntur. Possumus idẽ in *Myrtum vertere,vt baccas sine nucleolis producat* : Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò repetis aquæ irrigabis imbre:quod Theophrastus narrat fortuitò deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneũ nas-

ceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoq; de verna retulit euenire malo. Nec Africani dictũ prætereundũ puto, vt sine granis punicum facias: idq; euenit, si cõspicuam medullæ partẽ, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, & post tempus supereminentem plantæ partem secabis, quæsitum dabit fructum.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores quinam fiant. CAP. IIII.

NOn nullæ sunt arbores, quæ caudicis fissione, mutilationéq; aliqua, subito aëris aduenæq; caloris intrusu pereũt, corruptione enim ad ima descẽdẽte, cõtabescũt, & exarescũt illico: sunt præterea multæ, quæ nõ solũ plagam, sed caudicis fissionẽ, terebrationémque sustinent, & ex pauciferis, multiferæ redduntur: vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur, vulneratæ enim meliorem, suauioremque deferunt fructum: alimentum enim quantum sufficit, capiunt, indéque noxium desudant humorem, (vt in animalibus sæpenumero perspicere licet) & reliquum facilius concoquunt, dulciores reddunt, & speciosiores proferunt fructus: cùm enim tenui viuant compage, discissas, ac disiectas partes facilè comprimunt, & coagmẽtant. Hinc multa subiere experimenta. Sic vt

Amygdala

Amygdalæ, & citria dulciora fiant,

quanquam amara Amygdala salubrior creda tur, spernitur tamen, & deculcatur: at eandem si amarescentem vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice quatuor digitis vndique circumfossa, imam arboris partem terebrato, sic continuò defluet pituita, siue incõcoctus humor, quo turget, & dulciorem reddit, & citius poma matura defert. SIC citrium esculentũ habebimus, si intestina aciditate mandi non possit: Radix obliquo terebretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cum iam collacrymauit aliquantò, & formata sunt poma: luto vel argilla plagam obtura. VEL crassiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinem excauabis, mel super instillabis, & stramine, cratibus, imbrice, ceterísque id genus integes, dum Soles & aquas arcebis. cùm planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescẽtes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, ceteris verò parcito, & dulcia sic habebimus citreta: Et etiam possunt ipsa, vt ait Paxamus, &

Punica dulcescere,

si acida fuerint, sic emẽdando: Circa arborem in gyrũ scrobem efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vri-

na: vel anteq̃ flores pepererit ablaqueatis adicibus feruentẽ aquã impones, & acidulo sapore placebũt ori. Ex Anatolio mala sic dul ciorẽ efficiũt fructũ, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fęce radices plãtæ rigaueris. SIC pyrũ dulcẽ & vberiorem facies, ẽ Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu, vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat

Fructus, flores suauiores & odoratiores

reddere, sic possumus, vti melopepones, cucu meres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadãt ex Florentino: si qui flores, siue fructus sint figuræ colorisque iucunditate, gu stui & odori non respondent, & si vis non mi nus saporis odorisve iucunditate, quàm formæ lenocinio placeant: nam diximus quomo dò fieri possint quando adulti sunt, nunc verò antè q̃ serantur: Semina vel grana triduo elimulso, lacte ouillo, vel aqua, vbi saccharũ quaueris, quod veteres præstare existimârunt, sunt maceranda, & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. SI odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo vel stillatitio rosarum liquore, aqua de solutis in ea moscho & zibeto appellatis: vbi aliquãtulum madefeceris, iam siccata serito, & suaueolẽtes fructus mira quidẽ illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina

com

combiberint. Sed si seminum cacumina con fringes, pauculo ibi morentur tempore. At si vinum vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multuùm redoleat, ídque inuenimus Paximum tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne coniicimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulùm maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem. Et sic odoratus flos, Indicus vulgò dictus, forma, coloréque insigni, & omnes qui hac labe polluuntur. Idem præstabit, si vnicuique surculo inserendo moschum, vel aliud condatur, eiusdémque odoris redolentes dabit fructus sæpè: sic moschatula visuntur pyra. Si rosam illam, quam à foliorum multitudine, centifoliam vocant, & candidam vis odoratissimam efficere, rosæ insere, quã à miro moschati odoris effluuio, moschatam dicunt: sæpè insitiones reïterãdo, nõ & minus forma quàm odore oblectabit. Si lactucam quoque quærimus odoratiorem: semen vnà cum citrij semine seratur. Si Lauri Baccas, ait Varro, excauabimus, vbi cinaræ semen condimus, & pangimus, maximè lauri no redolẽtes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam suaues & odoratos fructus dedimus: Nunc restat

Fructus omnes augere.

Vnde si eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, néve dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram coniicies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic cōpletis fructibus, elapso tempore, miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis crassitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo surripiunt, seruat olla, & coërcet, surgentésq; vapores fructus incrassant, & augescunt. PVNICI quoque acinos sic augere possumus, vt nimio videātur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum serito, cornique truncum terebrato, ac per foramen, vt antè diximus, immittito punicam, vbi autem trimatū expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare possit, aut ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabuntur, saporéque insignes, vt speciosiores videri nequeant. CITRIA si maiora voles, ramorum siluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hòc mala proueniant ampliora. Si vis autem cucurbitā crassiorem facere: semina è vētre legas, & inuerso cacumine seras:

si exilem

si exilem, ex earum ceruice: si latas, ex fundo. quod iis docet Columella versibus,

Nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis, quæ vertice pendet,
Et tenui collo semen lege: siue globosi
Corporis, atque vtero nimium, quæ vasta tumescit,
Ventre legas medio, sobolem dabit illa capacem.

Ex Quinctiliorum placitis, inaquosos reddes sic cucumeres: vbi scrobem foderis, in quam cucumeres plantaturus, dimidium eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. SIC nimium caulis proceritate, & foliorum amplitudine excrescunt apium, eruca, porrum, & iis similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantum tribus digitis apprehẽdere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe & stercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre

Lactucam seminibus multis consitam nasci

erit: si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus, singulísque gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtij, & similiũ, admixtáq; fimo obruim⁹: enascetur enim ab omnib⁹ coronatus lactucæ thyrsus. IDEM sic efficies: Caprini vel ouilli stercoris exinanita faba, lactucæ ocymi, & huiusmodi semina vnà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defossa aliquantulùm profunda

ſcrobe demergas, & lætamine ſuperiniecto, crebra irrigatione fecundabis: ſic lactuca, & ſimul omnes ꝓſiliunt, vnicuiq; ſeruato ſapore: cura vt excreſcāt. Didymus. SI ſingulis fabis ſingula quoq; claudantur ſemina, & papyro vel linteolo obuoluta ferantur, idem præſtabunt. Et ſeſſilem efficiemus è Florentini doctrina, ſi radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circumaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, ſupra mox lapidem, teſtam, vel ſuperpōdium accommodemus, ne ſurſum aucta feratur, ſed in latitudine, & foliis eam habebis in vnum conglobatis. SI delicatioris quoque ſaporis eam quærimus, docet Ariſtoxenus Cyrenæus voluptuarius philoſophus apud Athenæum, ac deliciarū deſiderio ſupra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, veſperi mulſo naſcentes horto, lactucas rigabat, eóque multum ſatiabat potu. APIVM ſi criſpis foliis fieri malueris, eius ſemen pila ſaligno palo pinſitū & expoliatum linteolo ligatum obruito. IDEM ſic præſtare poſſumus, ſi qualitercunque ſatum, vbi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro, coërceat. PORRI ſi caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucumerum ſemen, vel raparum in eorum medio indideris, immiſſum ſemen vnitur, & porrum intumeſcere facit. Eueniet

Cinaræ

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacumina: VEL si lactucam scindamus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ. PERSICVS magna quoque poma dabit, per triduum, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.

Vt crescentes fructus, figuras omnes, vel impressiones sumant. CAP. V.

MVlta fortuitus commonstrat casus (vti citria sæpè videmus ramorum, foraminum, cælatarúmque rerum occursu, variis scatere imaginibus, impressionibus, & sigillis) quæ ab ingenio pollẽtibus, non paruo augentur labore, factóque frequenter periculo, accommodantur vsui. vnde carmen:

Ipsa nouas artes, varia experientia rerum
Et labor ostendit miseris, vsúsque magister.

Et cùm plerosque caussa lateat, miraculi plurimum considerantibus ingerunt, vt præter Naturæ normam euenisse censeantur: nam si testacea vasa crescẽtibus pomis accommodaueris, validè adolescentes typos replent, & formam inducent, quam voles: & si qui fuerint pinsiti colores, locísque debitis coacervati, fructus vti naturales inficiunt. Vnde sæpe visitur hominis caput in chrysomelis candidis dentibus, purpurascẽtibus genis, nigres-

cētibus oculis, vt omni virore omiſſo, humanum imitētur caput. Sed conficiendi hinc patet Africani

Modus:

Si humanũ caput, equinũ, aliorũmue animaliũ mētiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypſo molli, ac ſiccefcēte formabis, & ſtyli acie findito, vt archetypũ eiicias, vt iterũ poſſint aptè coniungi. ſi lignea erit perſona, ſit intùs excauata, ſi ex argilla, vbi torrueris, & fruct⁹ validi ſint incremēti, fictilibus typis (aperto loco, quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiātur, ídq; ab ipſis corũ incunabulis, & in eã adoleſcere, vbi impetraueris, & ad debitã fructus fuerit reſtitutis magnitudinẽ, figuras & effigies dabit, quas effingere placuit. valétq; id maximè in cucurbitis, pyris, ſtrutheis, vt placebat Democrito, citreis punicis, & malis inſanis. Ex Quinctiliorũ placitis ſcriptũ video: Si arundine in longũ fiſſa excauabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblõgæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo creſcẽs auctu, arũdinẽ implebit, in oblongam, & teretẽ figurã nimiũ ꝓtenſi. Quod ſi inter duos diſcos compreſſam appoſueris cucurbitã, in orbẽ planum excreſcit, & maximè figuras præſtat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam poſtquàm deflorue

rit,

rit, conieceris, reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo

Lineamenta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacto supra cidonij mali, vel punici cortices, notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atq; decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. Si quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo, vel ligneo stylo in ficulnũ oculum, vel primum ficus rudimentum scribat., cúmque creuerit, pomum dabit iisdem imaginibus insignitũ. Vel ALITER ex Democrito: Si in oculum inscribis, quem infoliaturus es, & ficus euenient scriptæ. Inde quoque didicimus, quînã fiat,

Amygdala, vt inscripta nascatur.

Amygdalam biduo vel triduo macerato, vel rhodaceni ossiculum, vt Democritus monumentis mãdauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quidquid libuerit, aliquantulùm profundè scribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur pãno, ac luto circumlito, stercore fecũdato, & adulta inscriptos dabit fructus Africani: quod idẽ in reliquis eueniet pomis. Nũc autem superesse video

Mandragoram fingere.

Factitiam

Facticiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus, & circulatoribus venditur: Bryoniç radicem habeto ingentē, acutáq; scalpri acie feminam, vel virum effingito, adiectis genitalibus, cùm absolutam noueris, inguina, vel pilorū loca stylo perforato, ibi miliū, vel aliud condito, quo radiculas proiiciens, pilos imitetur, breuíque effossa scrobe, tam diu ibi sinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem, & fructus à diuersis coloribus desciscant. CAP. VI.

IN promiscuo florū, & colorū coitu, & metamorphosi, adeò versicolores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabilius oculis occurrset nostris. nunc quæ saturata rutilat purpura, in cæruleum cōmeat: nunc quæ lactea, in luteum languescunt, viride, phæniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectét, in quorum contemplatione mentis acies, amœno demulcetur fructu, rerúmque obruta magnitudine miratur, vt percipiēdæ excellentiæ multò inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquā effectus, multæ tamen viæ: vti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multísq; pręterea, nec prorsus excogitatis, superauximus. Et insitione primùm doceamus, quomodò

Rosa, & iasmes flauescant:

Quia

Quia genistæ flos inter ceteros maximè flauus enitet. nos eum rosa & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cùm non sit iugabilis per surculum, vel insoliationem, ideò rosam iuxta genistā serimus, eā cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parētis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantā, cúmq; plagā purgauimus, rosam vndiq; abrasam inserimus, luto circunlinimus, & ligamus: mox vbi crescentis trunci vi fuerit coërcita, à radice separabimus. & supra insitionem truncum rescindimus, sic rosa non illepida venustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentíque colore lucet, vt oculorum aciem perstringat. Sic vndique diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum commeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, garyophyllū nominant: vtrū tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa nō sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus determinare inconsentaneū videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idē difficile videri poterit, voti sic fies cōpos: Intubū, vel cyanū, sed melius intubū erraticū antiquū, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radicem tenus secamus,

mus, ac per medium findimus, vt in excentrismo, & sobolem floris radice vulsam infigimus, vimine constringimus, ac terrā putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. SIC, si Anchusæ radici album aliquem infiges, florem purpureum habebis, inde in puniceum vertentem. FLOS idem, rosáue si sulphuris imminet, suffimentis diuersis videbitur, coloribus tinctus. Nūc perscrutemur, an fieri possit

Rosa aliter viridis, lutea, & cærulea.

Id sic exequemur: Foris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cæruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, priùs tamen in pollinē redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quidquam immisceas: enecat enim virus plantā, mox stercora, & liga, & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER & rigatu idem efficere, versicolorē: Si cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis fecunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris, noctu locis cōdito à frigoribus tutis: vbi verò Sol tepens fuerit, in apertū reuocā, & apricari sine. Aquam colorabis non noxiis, sed conferentibus, vt si

cæruleam: Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ satis fore credideris, matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra siccentur, iis aquam inficito: si flauã, mora sint immatura, & de aliis idem facies: quæ irrigamus, sic tingens & penetrans, vt tinctus nascatur flos. Si discolores eosdem optamus fieri, diuersis aquis, diuersis pariter, & temporibus irrigato. Sic quouis alio liquore irrigaueris: nã quo fuerint delibuta, par est eum referre. Et idem possumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuersorũ gemmas circuncidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticẽ inserere, illam findẽdo, & præparatum emplastrũ aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt

Lilia rubescant

docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligẽter aperimus, ibiq; affatim cinnabaris infundatur, vel aliud, maximéq; eo satietur intinctus: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia. Vel sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex Anatolij, & maiorum lectione: Iulio mense, cùm probè defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos, vnà colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittẽt, bulborũ, similitudine,

Februario mense cum pangendi tempus a[…] erit, cauliculos ipsos nigri vini fæce macera[…] to, cùm purpureum colorē intinxerint, scrobiculis serito, largiùs singulis eadem fæce affusa, & cùm dehiscent, saturata florebunt purpura. Iam flores inficiendi rationem docuimus. nunc de fructibus verba faciemus. Et primò vt docet Florentinus

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali vel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. SIC Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse cōstat. SI autem aliquātulùm rubicūdiora optas, ex Democrito discito, qui circa plātas rosas serit. IDEM aliter docet: Obrutū persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursúsque obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, aliū colorem infundere habeat: sic cetera, quæ conspiciuntur. ET mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit Beritius. SIC muscatulā vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parùm color oblectabit. SIC appia mala possunt nigra verti, si hæc supra illud inserueris malū, quod à fuscedine pyrum dicimus. ET mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina continuè

tinuò rigetur. Et punica rubicundiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptũ reliquit Diophanes. PVNICI candida grana sic fient: Si cum argilla, & creta quartam gypsi partem permiscebis, & eius radicibus adiunges, idque triennio seruabis. possumus & alio

Idem artificio producere,

nimis incõmodè, sed exponam: fortassis vsui fuerit legisse, vti ex Beritij quoque scriptis legitur: Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vasa aquæ plena, hinc inde dimouendo dum feruidus solis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido vapore in mala resiliẽs, purpureum conciliet colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAP. VII.

VEteres illi summo studio, diligentiáque sunt enixi, quónam modo diuersis antidotis vinum conderent, vsuíq; , si opus foret, accommodarunt: neque hoc iniuria factũ, vt nil commoditati præstantius: & monstrat, quod eorũ pars maior multa memoriæ prodidit, & curiosiùs, quàm par fuerit, mirabilia dictu, operatúq; facilia: quorum cõmeminit Theophrastus apud Heracleã: Arcadiæ fit vinum, quod epotum vires dementat, & mulieres insecũdas reddit: & simile, quod in Træ-

cẽsi agro ab Athenæo comprobatur. Et apud Thrasum vinum fit somniferũ. Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum vigilantiorem facit, variæque vinorum conditurę, quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ scriptores inuenies: nec scitu difficiles, nec iis arduum fore credo, qui simplicium vires nouerint, & coniectura consequuntur: ea denique operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtillimũ fore puto, vt iis adhibeãtur, qui medicamenta timent, & horrescunt, vt priùs iucundè absorbeant, quàm odisse velint. Sitque primò

Vitis Theriaca

pangendum sarmentum, vt docet Florẽtinus primo, & secundo Georgicorum suorũ, radice tenus quatuor digitorũ latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius vice veratrium inseratur, adstricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit, quarũ esus aluũ præmollit, & euacuat. VEL, si efficaciùs vis vacuent, eadem sarmenta antidoto satiata scyllæ bulbo inserendo terra recõdito, semper medicamentum infundendo assidua suffosione, & succo satiẽtur in bibendo, ne tam citò senescat vis. SI autem propomata sponte vis nasci, vt Palladius docet: E vitibus ipse sarmenta ponas in vas aliquod semiplenum potionibus, vel conditis

absqua

abſcynthiatis, vel roſatis, vel violatis: inde terram ſimul reſoluas ad lixiuij modum, donec ſarmentorũ oculi in germen nouæ frondis erumpant, tunc ſarmenta ea, quouis loco vitium ceterarũ more deponens, & tales dabit fructus. VINVM Phthorium, id eſt, quod partus enecet, & abortus faciat, ſic fiet, Scammoniũ, vel niger elleborus in vite inſeratur, terebra vitem pertundito, & vitigineos ramos, illos, quos voles, & fiet. VEL, circa ipſam agreſtis cucumis ſeratur, inde vim detrahens, & combibens: Vel ſi vino veratrũ maceramus, idem præſtabit, & ſic diuerſarum mixturarum vires adſciſcit. Et

Ficus,

quarum eſus, aluum leuigat, habebis, ſi radicibus veratrũ cum tithymalo tritum iniec-ris, vel inſerueris, alia dabit poma. Nec ignorandum ſæpius tranſplantata, & inſita antidotum elãgueſcere, tu denuò ſemper addito, MIRE aluum inaniũt cucurbitæ, & cucumeres, ſi eorũ ſemina antequã ſeras triduo, vel biduo dictorum ſucco maduerint, & enati cucumeres hoc præſtabunt. Sic habebimus

Pruna purgatoria, & ſomniſera.

Si ſomnum, & alui deiectionem moliri affectas, ſic fuerit præſtantius: Ramũ, vel totam plantam terebra, inde ſcammonio, vel opio impleas, papyro, vel corticibus rectè inuolu-

tam relinquito, cúmq; matura fuerint pom
vẽtris deiectionẽ, & somnũ molientur.
si citiùs idem affectabis: Caricas ficus, qu
Ischiadas Græci appellant, & passas vuas vi
vel aqua per diem macera, dum tumescant
vbi priùs scammonium, vel opiũ dissolueris,
& si amarorem quẽdam recipiunt, dulce ali-
quod admisce, & insolatis vtitor. Sed de vi-
nis hactenus medicatis.

Florum & fructuum conditura.

CAP. VIII.

TAnta est siderei caloris inconstantiæ vis, vt omnia quæ ambit, & sublunaris complectitur mundus, ad finẽ tendant, nec à motu desistant: sed non adeò hominum mentes caligant, hebescúntq; sensus, quin multa ferè innoxia euadant. & si gratæ fructus figuræ, iucũdi saporis, insignísque coloris lenocinio venustauimus, ne tã celeriter eorũ depereat gloria, cælíq; improbus variantis motus tabefaciat & examinet, sic constantes reddes contra tenorem algoris, æstúsue: nec fies inglorius, si pro viribus ambientis aëris, & per cuncta meabilis ab iniuriis vindicabis, qui naturæ agnatione calidæ, quod in pomo reperit, allicit, vt se miserum innata prius frigiditate lacessitum, quàm naturalis abrepti caloris exinanitum sentiat, eóque flaccessente, siccescit. Plurimum quoque ad hoc confert

loci

loci situs. Fenestras ergo patẽtes, Septentrioni dirige: claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum vergunt. Austri enim afflatu rugis deturpantur, non tamen sine foriculis, ne pertinaci vento cùm humorem amiserint, victa reddantur, vel putrilaginis labe putrescant poma. Nunc etiam tradamus modum in floribus, fructibúsque. Et primò ex Anatolio, & reliquis. Et

Rosæ, & Lilia vegeta seruentur:

Legantur rosæ, reliquíq; flores, non iam satiui, cùm iam patefacti perennant, sed flore iam dehiscente, casurã in liquidam picẽ immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxã afferat. VEL arundinem iam viridem findito, rosam, vel florẽ intus condito, & fissuram vt coëat curabis, sic ouans habebis, quod optas. LILIA vt talia inueniantur, qualia condantur, id facito. Cùm acclusa sileant, decerpas, priùs quàm dehiscentia se pandant, & arundinibus vel lagunculis opertis, & bene picato, ne expirent, recondantur: sic cùm exegerit vsus, relaxato spiramento, detrahes, nam vegeta toto anno seruabis. Vel sic ALITER: Vas fiat quernum, floribus reple, & rosis, quæ nondum oscitẽt, bene operculato & picato, ne intrò fortasse aqua permeet. putei, vel cisternæ

aquis immergas,vel currentibus,quò minùs putrefiãt,ibíq; multùm durabunt virides,occlusi:cùm omnes dehiſcant velis,pediculũ in malũ figito,aut aceto immergito,Soli oſtendendo.Nunc modum tradamus,quomodò

Poma in vigore diu maneant.

Præcocia, pyra, mala, cotonea, ſed muſtea ſpernẽda,ficus,tuberes,& zizipha cũ ſuis frõdibus legito omnia immatura, nõ tamẽ percruda,caduca ſunt ſeparanda,vndiq; diligenter inſpiciendo ſíntne integra, nec manibus quaſſentur,inciſos eorũ tenaces calida cures amburi pice,parũ tangendo,nã faciliùs principiũ putrefactionis exhiberent: inde canabi ſtupáue inuoluẽdo,ſeruenti cera circumline, & circũlita melle demergãtur, vt ſint omnia ſubmerſa,& ſeparata cuſtodi, ne ſimul cõmiſceas,ne ſe mutuò contingant:alterum enim ab altero corrumpitur operculo impoſito, operculatúmq; vas pellicolato,& per annum viridia ſemper habebis: & ſic omne pomũ in melle ſeruari poteſt,quod in vetuſtatẽ reponitur. At virides ficus ſeruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes, quæ ſpleniis exiſtunt ſimiles,& excaua velut loculos & vaginas, inde in ſingulis,ſingulas ficus appones cum petiolis,vt durabiliùs integræ ſint allatæ, quippe quæ diutiùs durent integræ,inde obturato,& vmbroſo

broso suspendito loco, ne ignis, vel fumus inspiret. Vel mala in vigore decerpta conditiua è Sotionis sententia; si gypso subacto illeueris, vel figulorum creta singula crustabis: vbi occalluerint, incolumia diu seruabis, cúmque vti libet, dulci aqua perluito. Vas quoq; sic immarcessibile habebis: si singulis fictilia vascula pensilia apposueris occlusa, in imo verò pertusa, & imposito cespite pluuiā arcebis muniens, ne trunco vel mutuò rumpātur, vel alio munimine ambito. Sic pinsito vitro si circumuoluantur & obruantur, longo tempore conseruantur. Multa quoque in picatis doliis musto immersis. Sic myrteas virgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca seruabis. At si vis

Poma in arbore diu immorari:

Ramulos intorqueri iube, ne maturescēs humor in ipsa dilabatur, & ea incolumia seruabuntur contra æstiui caloris blandimēta: tali maximè pacto punica seruantur: ne biantia dispereant. Aliter seruamus

Sorba & pyra.

Paulò amœniùs lecta, sed duriora, non decidua, fictilibus vasis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypsari facias, bipede effossa scrobe inuerso ore obruito, superinducta terra, spissius supra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua de-

currat. At

Vuas & punica

Seruare si volueris: sint vuæ duracinæ, & illæsas legi iube, ne sint acerbitate duræ, neq; maturitate defluentes, tactu molli cum iucunditate calloso, & si qua sunt putrida, resecari debẽt: sic in feruẽtẽ aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, sed temperamento quodã opus est: dein sublata in vmbra suspendantur. Neq; hoc prætermittendũ, quod aduertit Columella, vt seruari omnis possit vua: Decrescente Luna post horam quartã, cùm insolata iam est, nec roscidæ viti detrahatur, & seruetur. Si vis

Vua in vite vt seruetur,

ex Beritij præcepto: Iuxta vitis radices vmbroso & accliui loco, vt facilè pluuiæ aqua dilabatur, scrobem ad erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimento consternas, vt siccitate meliùs conseruet, supra calamos & hastilia defigas, & sarmenta luxãs illæsis botryonibus assiduè obtorqueto, & adnectantur, dependeántq; ex ridicis, ne pauimentũ tangant & cõtignatione tegito, vt eô imber penetrare non possit, & reseruatur vsq; ad ver, perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet,

Arbores necare

si volumus, sic possumus: Corticem in orbem detrah

detrahamus: cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tardiùs & celeriùs: vti tilia, & robur ociùs, tardiùs autẽ infirmiores. Refert quoque quibus fiat anni temporibus, Martio & Februario statim emoriuntur, hieme autẽ robustis arboribus diuturnior est interitus. At subere corticẽ detrahere oportet, ne deterior fiat. SIC Pastinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occidit. Et menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, vt placet Democrito. Platanus autẽ circundolata, quæ in Antãdro & Philippis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circumtexit, fuit pro ostento habita. Aruspex enim tunc persuasit, vt sacrificarent custodiréntq; arborẽ, vt pote factam ostento fausto. Nunc verbasci proprietatẽ quandã enarrare superest: Mâne cùm flores aperit, si planta leuiter concutitur, paulatim flores siccescẽtes defluunt ad terram omnes, nec fuerit qui id inspiciet, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit, inania quædã obmurmuret verba. Ex omnibus quæ adhuc narrauimus coaceruatis, vnam nouimus arborẽ, sæpe ioci gratia deliciarũ horti arborẽ dictam: erat enim crassitudinis & proceritatis non ingratæ, apto vase consita, præpingui, riguo, & superfetante solo, vt tum plantæ vigore, tum humi vbertate, frugalitatéq; insitis

alimentum suppeditaret. Erat trifurca, in vno vuam vinaceis vacuam, discolorem, & medicatam gerebat, quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Affert secũdus ramus persicũ, ex persico & nucipersico interuallis pluribus æquè distinctũ, exossem, & ramulo nunc persicum, nunc nucipersicum protuberans, si aliquod pomum nucleũ habebat, dulcem vti amigdala dabat, & nũc hominum, nunc animalium faciem ementiebatur, diuersáq; demonstrabat lineamenta. Dat alter cerasia exossa, acida, dulciáq; dat mala aurea, cortex floribus, rosísque consita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, verno tẽpore efflorescentes, debitum vltra tempus fructus producẽtes: diutiúsq; immorabantur, continuæ fecunditatis orbẽ perpetuũ annũ ministrabant, per quosdã gradus poma sibi succedebant, fetura interpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic cælum fauebat, vt pulchriorem non conspexerim. De huiusmodi re iam satis: longiùs enim euagati sumus, quàm par fuerat, quorũ aliqua ex maiorum monumẽtis excerpsimus, tempori regioníque accommodantes, quæque multis erant experimentis cognita, multis prætereà ingeniosis, & vtillimis auximus.

Diuer

Diuersa ignaria parandi ratio. CAP. IX.

FOrtuitò euenisse narrat Vitruuius, quòd diuersæ arbores, crebræq; ventis, & tempestatibus exagitatæ attritu valido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, vnde magna succescit flamma, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedere, sic iã sopita flãma, propiùs cùm accessissent, & magnam inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbanitatis, consuetudinis, & sermonis caussas præbuisse, inde pastorum in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodò parari ignaria possint, cùm semper abstrusum ignẽ ad excutiendum, silicis occasio non detur, & docuerunt, quæ'nam ligna essent vsui accõmodata: & quanquam terebrum & cõceptaculum ex eodem fieri non nũquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atq; efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt,

sunt, quę maximè calida, vti laurus, rhamnus, ilex, & tilia: Menester verò morum addit: & coniiciũt, ꝙ ascias ilicò retundẽt, & hebetẽt, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu

acriùs

acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, conceptaculũ verò ex molli: vti hedera, ferula, siluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignariũ vsum veniũt, & reiiciũtur, quæ vmbrosis contectísq; locis assurgũt. Et sic cõmodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurũ lauro, vel hedera enudata, ferulã ferula cõfricaueris, &, quod præstãtius est, fune super eã celeriter & vehemẽter moto, & vbi fumũ eleuabit, adiecto minuti sulphuris momẽto, fomitẽ admoueris, vel arida nutrimẽta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorũ excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ociùs enim ignem cõcipiunt retinéntque. Ex ignariis olea vt inepta reiicitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominũ mens raró in eisdẽ repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altiùs viam inuestiget, eius industria repertus est

Lapis, ignem humido quouis excitans.

Huiusmodi faciũdi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas coniice, viua calce immersum, meliúsq; fuerit, si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris, figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur, inde detrahatur, & in vnã ollã cõiiciatur, creta denuò illata imponatur fornaci, al-

ternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit & torrefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flãmam eleuabit: qua sopita, loco calido ad vsum recondito. Est quoque

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplũ, nouæ calci addãtur, ac omnia mortario cõterantur vsq; adeò tenuia, vt in auras euolare possint, simul stricto linteolo deligata conuoluantur testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti desiccentur sole, figulorum imponatur fornaci: cúmque figilinum vas fuerit excoctũ, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt & redigantur, extracta ad vsum ministrantur. Sic

Aliter idem

hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpe purgati quadruplũ, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignẽ nondũ experti, & terebinthinæ resinæ oleũ, & vini fæcis concretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt, denuo terantur cribrentúrque insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eámq; infundas, vt superemineat, vitreo vase condito & operculato, ne halitum expiret,

fimo

fimo ſupponatur duobus vel tribus mēſibus, denis viciſſim diebus innouādo, donec mellis craſſamentū imitetur, nec vllum diuiſionis iudiciū præbeat, flagranti inde carbone inferueſcat, dū humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coëat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exēptam iterū terito compoſitionē, aqua vel humore aliquo leuiter ſuperinfuſo, flāma erigetur, & inter omnes principē hæc ſibi vindicat locū. Quomodò quoque ſpeculi ignis accendi poſſit: aliáue ratione, inferiùs dicetur, cùm de iis agetur.

Variæ ignium compoſitiones.

CAP. X.

NEc ſpernenda, vti non neceſſaria, nec viſu exiſtit iniucūda artificioſa ignium compoſitio, nec multùm à ſuperioribus degenerat, de qua nos aliqua quādoque narrabimus experimenta, quæ quanquā ab ignaris & idiotis tractentur, ſubtilitatis tamē plurimum habent, nec ea recenſere pigebit. Et primò

Ignis mixtura, quæ ſub aqua ardeat: quomodò autē fieri poſſit, latè patebit: multifaria eſt enim earum compoſitio, eáque dicemus, quæ paratu facilia cùm ſint, citiùs opus expediunt. Puluis primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti, quaſi bumbo, nomē bombardarū eſt

indi:um:

inditum:hic mixtiones horum subintrat omnes: vt pote basis & fundamentum:cui adiiciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si valentiùs vritur quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remissiùs, pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex iis confectis strictiùs quàm possit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuo straminibus munientes, illinunt pice, vt eâ ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi sinat. vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morantur tempore, tum proiiciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtam adiungant iis, quam petroleum vocant: rapacissimus enim ignis est, eóq; longè visõ dissilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multúmque bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientiũ alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur: quæ continuæ sit

causſa

caussa ebullitionis. Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrumpuntur, quas sic parant: Puluerē hunc obuoluunt stupa, ac mixtura quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura vicissim inspersis, ignéq; admoto, in hostium congressibus, pilæ per aëra proiiciũtur accensæ. Quod olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immittũt aliqui suillum adipem, anserinum, sulphur ignem non expertum, quod Græci vocant ἄπυρον, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpe purgatum, ardentem aquam, terebinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scrobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris, ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta: aquæ enim adspersione minimè restinguitur, immo accenditur: veruntamen luto terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si cassidi, clypeo, & armatis homini-
bus

bus inieceris, igne candentes reddit, vt comburi cogātur, aut arma exuere. ALIVD trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis verò aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adiicias, hęc simul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest.

Maximè autem feruens in meridie, & id præcipuè illis regionibus, vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortū, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his cōstat: Caphura paretur, inde viui sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, sal nitrū, & omnium duplum, ardētis aquę arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo cōdas vase: quod per duos mēses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, & remiscendo, eodémque, vt docebimus, eliciatur aqua vase, hæc inspiscetur, vel nostro puluere, vel stercore columbacco, & tenuiter cribrato, vt stri.

gmẽti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia, & æstiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho aſcribũtur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum ſtercus. Refert Galenus in Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, ſic domum conflagraſſe: Erat proiectum columbaceum ſtercus, in propinquo feneſtrã tãgebat, vt iam cõtingeret eius ligna, quæ nuper illata reſina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporem edenti, media æſtate cùm Sol plurimus incidiſſet, accendit reſinam, & feneſtram, hinc fores aliæ reſina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vſque ſubmittere incipiunt: vbi autem à tecto ſemel eſt accenſa flãma, celeriter in totam graſſata eſt domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignem, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua, fieri ſi opus ſit, ea ſunt conſideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. vnde ſi cera, naphta, & ſulphure mixtũ cõpoſueris, ignẽmque concipiens, vbi oleum inieceris, vel cœnum, extinguitur: reuiuiſcit enim, & maiorẽ concipit ignem, infuſa aqua. Hac fiunt compoſitione faces, quæ fluminũ traiectu, & pluuioſis locis non extinguũtur. Narrat Liuius, vetulas quaſdam in eorum ludis, accenſis facibus, ex his confectis, Tyberim tranaſſe, vt miraculum

miraculū expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Quod è sulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flāmam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicissim oblinitis, & confectis, ventis & tēpestatibus innoxiè feruntur. Producendis autem exercitibus, vel necessariis rebus aliis, vtuntur tali: Earum ellychnium sal nitro ebulliunt, & aqua, & exsiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas has efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & terebenthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur iniiciunt, & pertinacius omnibus resistit. Si cādelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flāma ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,

Aqua ardens

effici sic ritè poterit: Vetus, validum, & nigrū vinum habeas, inde intus viuam immitte calcem, tartarum, sal, viuūmque sulphur, vitreis chimistarum organis (vt docebimus) aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flāmam admoueas, illicò ignē arripit,

si in murum proieceris, vel è fenestra noctu, innumeris scintillis, & igniculis accensum aërem videbis: ardet in manibus detenta, nec comburit multùm, id autem aduertito: si plures distillabis, minùs ardere, id enim aceto contrariũ aqua habet ardens. Si minùs phlegmate redũdet, vis, spongiã oleo madidã vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non sinit. Si

Flammam eminus proiicere.

Quæsieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè: nam si flãmã concipit, in altum se tollit, eminus flãmam emittẽs, si inter digitos cãdelam continebis: in palma autẽ pinsitũ puluerẽ, dúmq; proiicis, euolet puluis per candelæ flãmam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur,

Ea considerato, quæ summè frigida obstupẽt, & subtilia sunt, & ob substantiæ cõnexionem ab igne non vincuntur, vti amiãtus lapis, quẽ plumeum alumen vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ succus, hyoscyamus, psyllij semen: hæc cum succis permiscentur, dum linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare possis, vel per ignẽ ambulare, ex amianto lapide mappæ texuntur, & si sordidatæ igni proiiciuntur, candori pristino restituun-

tur. Inde autem si vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilissimè sulphur inspergito, flāmā admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus cōmodum fuerit sulphur, ardētis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitque

Puluis pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerē duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem & colophoniæ, & rectè pertūderit, & permiscuerit: hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingēti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA autem, si in pyrium hūc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris feni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flāmam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.

Quî fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAP. XI.

TV, qui præauidus ad lectionem rerū accedis, quas larga, eadémq; prodiga Natura humano vsui liberaliter feneratur, abditas, & delitescentes, eúmque curat tenebris

innoxium reddere, quod non est profecto
spernabile, ex iis ingeniosè require, quæ p
stare possunt: pleraque etenim habes, qu
noctibus sensum feriunt, & cient: multa
stoteles, multáque passim experientia de
strat: Ceu bestiolæ, ex insectorũ genere, q
Græci πυγολάμπαδας, Latini nitedulas,
cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & s
mæ piscium, vti recentis trichiæ, & vulgò
rēgi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oc
li noctu splendeāt, lucerna dicitur. Pectinum
vngues in tenebris igne lucentes, & in ore
mandentium. Sic luporum, & ælurorum ocu-
li. Estque in Germaniæ saltu, in Hercinia ap-
parens volucris, cuius lucent pennæ ignium
modo, eatúmque splendore viatores, per in-
numeras illas solitudines, itinerum dubios
moderantur euentus. Sic de spondylis, pleris-
que ostracodermorum generibus, vel super
eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ,
& terrestris meminit Ælianus, tale nomen à
splēdore lucis inditum, aliáque maris alum-
na animalia. Sæpe manibus marinam aquam
exagitatam, igneis scintillis coruscantem vi-
dimus. Narrat Iosephus vallem, in qua est lo
cus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus,
igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cu-
ius valde miratus est Democritus. Iam quer-
cus præaridi caudicis, sitúque marcidi, argen-
teo

neo noctu splendore adspectum mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumsecus pro corporis modo illuminando:& multa sunt quoque noctu lucibilia, grauissimorũ auctorum testimonio comprobata. At series admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quo latiùs diffusiúsque proficiscatur lumen,& emanet, vt noctu videri possit. Iam infra patescit

Exemplum,

Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtineat. Nos earũ caudam à corpore rescindimus:præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partib⁹ immisceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel pluscul is sub fumo vitro condimus:fueritque præstantiùs, ne latera contingant, sed pendeant:iam elapsis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum,& stillatitium laticem subiecta paropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito:sic conclauis medio, lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, vt maiusculæ litteræ noctu possint conspectari:dummodo à non magis splendido illustretur. sic enim illius penitus exiguum lumẽ exolescit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multũ dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squa

mis sedulò extracta, quam sæpe separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eandémque in reliquis parandi ratio iam patet, eísque vtimur in dicendis.

Multa litterarum experimenta, variaque scribēdi latebra. CAP. XII.

DE clandestinis literarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicem statuunt normam, visibilium vnam, & per se dignũ tractatu studium habet, delitescentium verò alteram: iam poscente hîc loco, aliqua cōmētari censuimus, & quæ hæc cōsequũtur, Magnatum & Principum rebus consulentes, dum absentia curanti, & commenti illius gnaro conscribunt. Nos paucula oculis subiiciemus exempla, non ea tantùm recensendo, quàm quæ inde sunt euentura, & ij noscent, cui non nihil addentes, coniungentes, vndique artificio contexta, & velata deregunt, ne in manus indocti, & gregarij peruenientia vilescant: tunc enim cariora, cùm arcana, & fido clausa pectore diutiùs commorantur. Sed quæ iam sæpius peruulgata in medium afferenda duxerim, ad rem redeuntes dicamus: quónam fiant pacto

Littera in tenebris conspicua,

si quis furtiuo scripto rei conscio, nouo astu excogitata quæpiam nuntiare quæsierit, quæ tantùm nocte intépesta cōspectari queāt: pręnarrato

narrato iam liquore, graphicè describēdo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magísque fuerit cordi,

Litteras lumine interpositas legere:

Hæc est scribēdi inopinabilis latebra, nec vti ceteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili sit chartæ concolor, néve aliquid sit discerniculi, vel coniectari possit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris, vel candelæ, vbi descriptæ fuerint litteræ, ocularibus radiis penetrari non sinunt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. Vel si velimus, vt

Littera in nigro exemplo candicent.

Est, & occultius mentis conceptum proferēdi ratio: Luteum, ouíque albumen validè exagitatum, instar scriptorij attramēti liquescat huiusmodi litteras, vel lineamenta protrahe, iā exsiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: vbi verò litteræ iam obrutæ liquescant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricosum dilacerantes velum; vti nebulas discutientes supra modum candore panduntur insigni. Sicque si

Littera delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescant,

optabis: potieris, si stillatio calcanthi liquore, vel ardenti aqua affusa, donec solutū faciscat:

ac papyro litteras duxeris: iam enim siccescentibus cælantur: porro combustam paleā ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorem interstitio versuum latè describito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur spongiam madida, cùm cordi euenerit, leuiter expergificando, & super eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater oblitteratus delitescit, pristinus verò inuisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. At

Litteræ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis

Appareant, si velis: sic citò expedies: Cantharides naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritiùs auri separationis madeant, inde graphio, vel apto stilo, summa cute brachij, vel alterius membri characteres effigiabis, læsa humore caro inflatas surgit in vesiculas, exulceratur: sic acris vestigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euanescentibus litteris mēbrū insignitur. Vel

Litteras confestim loco quouis emergentes

nigras & coloratas efficies: si aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi litteras exarabis, cum exiccatæ fuerint, nec vestigia apparent, & vis elucescat: fuligine, vel colore, quē vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas

carbon

carbonis polline insparso confricato,& deterg gito. At reddere

Litteras igne, vel aqua visibiles

sic possumus,& litteras in carminum interca pedinibus,& syllabarum coagmentis, & distantiis protrahere: Contineat epistola inane quippiam, vt inconditè putet positas, & intercepte,aut nihil omnino,aut ægertimè sẽtiẽt. Si citrij,medici mali, cepæ, & omnium ferè acrium succo descripseris, si igni inferuescit, eorum acrimonia deteguntur illico. MAIVS aliquantulum subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto scripseris,cúmq; lectioni acce dis,aquæ immergendo,latè euadent visibiles & elegantes. Si verò cãdicent velis,& lacteas: sic facies : Litargyris primò teritur, & fictile aquam continens, cum aceto coniicitur,decoquitur, & decoctum per colum traiicito, serua, inde limonis succo citrigeri generis litteras exarato : iam enim siccescentibus abduntur, si seruato liquore immerseris, lacteas & conspicuas videbis : Si mulierum vbera, vel manus ea madeant, prædicto inspersо liquore lacte resudabunt, vtitor : si inops aliquando eorum fueris. Si quoque litteræ hirci adipe lapidi fuerint inscriptæ,lapidiq; occultæ prorsus,si lapis idem aceto demergatur,prodeũt ilico,& quasi sculptæ foras

eminea

eminẽtes extabũt. Si autẽ absoluta aqua perscribendo, litteras nigrescere iubes, vt nauius expeditiúsque itineribus accingamur: Gallas & calcanthũ subtiliter pinsito, inde puluerem chartæ inspergito, panno perfricato, rectéq; expoliantur, & vt sit chartæ concolor, & pertinaciùs inhæreat, contuso iuniperi gummi, quod scriptoribus vernigo dicitur, addatur reliquis, cùm vsu euenerit, aqua vel saliua scribito, & nigrescunt: iisque simillime eueniũt technæ, quas perlongum esset recensere. At

Litteras ouo imprimere,

Africano sic placuit: Alumen ex aceto subtiliter, multúmque terito, & cortici quidquid velis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone, tribus vel quatuor diebus, resiccatum coquito, cúmque fuerit tostum, cortice enudabis, & duro albumini scriptas litteras reperies. Inde occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, stylo litteras exarando, fatiscentes rimas humore reple, ac aceto macerari sinito per diem, cùm ceram sustuleris, decorticato, & peruium corticem, & ouo impressas leges litterarum figuras. Nũc lege, quæ improbo excogitatu necessitas explorauit, vt

Litteræ constitutis diebus, deciduæ sint & euanescant.

Quantum

Quantum humanum euolat ingeniũ, dum naturæ secreta pãdit? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquã, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & doliũ cooperies: prophiritæ multũ teratur, scribe, & cõsenescentes decidẽt. Hoc silẽtio pretereundũ non putaui, quod maximè præcipuum & tanquã rei caput est, periculũ frequenter facere; nã si diutiùs in charta cõmoratur, fortis aquæ plusculũ suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea nõ remanebunt vestigia; hac indicij norma frui poteris. Sic aliud cõsimile genus habebis, si sic mẽtiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condantur, & fortè ex calce parato lixiuiũ, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaccescente fiunt caducæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel

Litteras penitus abstergere

si quæsieris: Calchanti & salnitri aqua calamo supra litteras delineato. Vel è sale alchali & sulphure, paruis cõglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigiũ remaneat. Litteras verò discio Lunæ obsessis nunciare, iam

certiorem

certiores facti conscribimus. Haec enim raptim perscripsimus.

De conuiuiis & epulis mirè apparatu. CAP. XIII.

HAec silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus & bibacibus, coquis & popinariis relinquenda, vt à re ipsa plurimùm aliena, & incōuenieńtia, & defæcatoribus auribus nō mittēda. Sed omnibus satis faciēdi gratia, apposuimus, aliquibus, hæc reliquis gratiora, & iis similia fuerint, nec gulæ & genio indulsisse vnquā pœniteat: sic summatim perscribētes, ne lōgiori narratione legentiū animos detineamus, ad ea noster se cōuertat sermo, vt conuiuia frugaléſque cenæ lautiores apparatu videantur. Et primo

Vini haustu nimio, ne inebrietur accumbens,

Vel si cibo largius sumpto corpori noxā sentiet, sic discutiet, vt Cato docet: Initio, ac cenæ summo, crudæ brassicę quatuor vel quinque cymata esto, & crapulam sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberíſue: adeò inter se perniciali dissidēt odio, vt satæ alteram altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus cōtra temulentiam valere indicauit, & contra eam mandi præcepit. Nec omittam, quæ Nestor in Alexicepo suo dixerit: Brassicam enim Lycurgi lachrymam vocat, inquiens: Cùm Bacchus eum reuerens mare subiisset, Lycurgū

vite

vite vinctũ lachrymã emisisse, & è lachryma natã esse dicit:& ob contrarietatẽ inter vinũ & brassicã esse. Idque euenire tradit Aristoteles, quòd succũ dulcem discutientémq; obtineat. Vnde Plutarchus in sympisiacis dulcia ais, si vino infundantur, ebrietatẽ discutere. Euenit aliquando à capitis distillatione columellam in guttur laxari, tunc crudæ brassicæ succus capiti impositus, vuam retrahit in sublimem oris partem. Inest & crambæ vino obsistendi vis:nã si vineto obseritur, dilutius proueni[illegible] vinũ: inde apud Aegyptios & Sybaritas solenne erat ante omnia crambem sumere coctã. Aliqui id amethystino vasculo facere consueuêre ante compotationem, quò impurè vino indulgere possent, ex Athenæo. At si ALITER vini noxam inhibere voles, maximè dilutiusculi: nam citiùs crapulam senserint, quàm qui meraciùs hauserint. Si multum poturus eris: Africanus docet in cibatis præmittas tres vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, & humiditates absumentes, vinolentiam propulsabunt. Narrat Plutarchus Cheronæus apud Drusum Tiberij Cęsaris filium medicum fuisse, qui cùm bina senáue amara amigdala esitaret, in comestura bibendo superabat omnes: qui iam deprehensus, iisque deinde priuatus decertare amplius, nec pauxillum valuit. Nec in-
cassum

cassum punicis farina, si potor in bibendi certamine præsumat eam, affert Theophrastus periclitari, nisi vniuerso potu impleatur. Sic Eudemum in vigesimas secundas vices durasse, demum balneum ingressum, nil reiecisse, ac ita cenitasse: vt si non bibisset, vi absumente siccifica, & in cadum musti bullientem coniecta, statim in totum vini feruor sedatur. Ad aueruncandum quoque meri exitium, antiquitas in compotationibus corollis floreis redimita capita ferebat.

Vnde Ouidius,

Ebrius in cinctis phylira conuiua capillis
Solet, & imprudens vtitur arte metri.

Et Valerius Martialis,

Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,
Lassentúrque rosis tempora sutilibus.

Rationémque dicunt, quod nimia frigiditate cranium frigescat, vt vinolẽtiam, & eius vim extinguat. Vnde Dionysium legimus discumbẽtibus hederеam instituisse coronam, quæ insita frigidifica vi, vini potentiam retunderet, nam ea contra crassantis ebrietatis impetum obsepit: calidum siquidem meri capitis poros patentiores reddit, frigidum enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. Est & altera priscorum patrum cura, vt crapulosa extinguantur, vt lactucis cenæ fine vescerentur, cùm insitam frigiditatem

hab-

habeant maximam, nunc autem initio ea vtimur cenæ ad conciliandam appetentiam. Vnde Martialis,

Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum:
Dic mihi cur nostras incheat illa dapes?

Dioscorides tanquam acrepulam nuncupare videtur, quòd ebrietatem prohibeat. Vini autem postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ visa sunt, quomodò oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt, cùm vinum liberaliùs hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos & denique in mortem incidant: at eos aspernari & abhorrescere si voles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas sinito, dum emoriantur: ebrioso vinum admoueto, & pertædescet, sempérque oderit, nec amplius bibet, vel quàm minimè modestius degens. Mullum quoque vino suffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere: si à muliere, nunquam eam concipere. Fortasse ALIO modo placebit, vt hæc ampliùs degustent, ídque docet Iarcas, vt in Apollonij vita demonstrat Philostratus. Obseruato, vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in commessatione præbeto, semper inde vina perosuro. Sic è cæsa vite distillans aqua, mul-

tùm potata sobrium facit, vti Democritus docuit. Scire autem

Vinum an habeat admixtam aquam,

ex Democrito & Florentino condisces: Mala vel siluestria pyra vino immerge, si perfluitantia supernatauerint: meri indicium, si mergantur, iam diluti. Ex Sotionis experimento: Paleam, arundinem, vel sarmentosum aliquod oleo illitum in dolium immittunt, extrahunt, & si aliquæ hærent guttæ, aquam habet. In calcem fundito, si calces diffundet aquæ mixtione defraudatum, & conglutinans meracum est. Sic in linteum si diffunditur: & prætereà multa extant. Si verò mixtum displicuerit, ecce

A vino aquam segregandi modus:

Cissibium paratum habeas, id est vas ex hedera tornetur, vel aliter conficiatur, vinum coniicies, & si qua mixta fuerit aqua, breui tempore foras extillabit, quod contrariũ antiquos omnes, & recentiores sensisse video: cui tum ratio, tũ experiẽtia reclamat: nã cùm foraminulentũ sit lignũ, multísq; interpateat rimulis, aqua humorũ omnium subtilissima ex Aristotele foras effluet, quòd corpulento magis reseratur. Est & alia segregandi ratio ficiis vel penicillis ex gossipio, vel lino dolio immersis, vt supereemineant, ab eo aqua secernitur. Sic vino iniecta spongia & ex-

pressa,

pressa, plus aquæ quàm vini eiiciet. Sic breui temporis processu

Vinum diuersè odoratum

reddes: Ardenti aqua immergãtur simplicia, cuiusmodi odoris quæsieris vinum: nã aquæ natura odorem illicò combibet, per colum traiicito, & defæcatum finito, vt considat, vino immisce, ab eo enim sapore non est dissimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc docetur,

Aqua salsa quomodò reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore (quod enim intrò permeat, percolatũ est, quod salsedinẽ facit per cõmixtionem) secernitur. Fit aliter vberiùs & celeriùs. Sabulonẽ fluminũ in salsam aquã immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti vasis ori obtento, colatur, donec salsamentum amiserit omne, & dulcescet: multa vti vilia sileant. Nunc autem dicemus, vtrum potuerit videri

Anser iam viuus excoctus:

Sæpe enim lautis opiparísq; mensis, magnatibus apponũtur, sic inualuit gulæ luxus. Cape cõficiẽdi normam: Sit anas, vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser om-

nibus antestat, capite collóq; relicto, toto sit implumis corpore, sit hinc, inde obuallatus igne, & circũ septus, non arctè, ne suffocetur fumo: néue igne torreatur citiùs, nõ largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui sal & mel adiicias, ibíq; lances elixatis mâlis sint plenæ, & tessalatim disco cõcisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculẽtior sit, & faciliùs decoquatur, ignẽ admoue, festinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumãbulãdo, & fugiẽdo, præsepit ignis & iter includit: sic improbus aquã absorbendo, cõpescitur: cor ceteráq; mẽbra refrigerãdo, medicamẽti vi laxat aluũ, abstergit, & exinanitur: & vbi infer-buerit, interiora decoquet, spóngia continuò cerebrũ, & cor humectato: vbi verò insania ferri & cespitare cõspexeris, deficit cordi humidũ, remoue, conuiuis appone, euulsis semper partibus vociferãtem, vt ferè priùs commessatus, quàm mortuus, videatur. Nec visu iniucunda

Murena eodem tempore frixa, elixa, tostáque erit: primo panni attritu eam excruciatã veru infigas, & elixas & frixas, quas vis partes ter, quater lineis obuoluas linteolis, insperso in vno pipere, in elixo petroselino, croco, mẽta, feniculo, & passo cõtusis, aqua & sale, vel iusculo madeãt, frixas oleo, ad ignẽ volui iube

bis,

bis, fasciculi aspergine origani semper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue, & optimum erit obsonium, epulaturis præbeto. At verò

Ouum vt hominis caput magnitudine superet,
reddere tã ingens si vis, extat artificiũ, nec à naturali dignosci potest: Decẽ vel plura boleta, & albumina inuicẽ separabis, boleta leuiter cõmisceto, & in vesicã immittito, rotũdámq; ligãdo imitaberis figurã, in ollã aquæ plenam immittas, & cùm bullis intumescere cernis, vel cùm duritiẽ traxerint, exime, & albumina addito accõmodando, vt in medio insideant, & iterũ coqui sinas, sic corticibus enudatũ habebis, quas sic effinges: Ouorum cortices albas & elotas cõteres, vt in tenuissimum puluisculũ volent, forti aceto, vel distillato emacerari finito, dũ mollescãt: nam si ouum in aceto diutiùs fuerit appositũ, cortex eius dissoluitur, & tenerescit, vt facilè per strictũ os phialæ possit immitti, vbi fuerit intromissum, clara aqua in pristinã reddit duritiẽ, vt demirari contingat. Cortices cũ vnguenti formã præ se tulerint dissolutæ, penicillo aliquo, super excoctum ouum inducas, & clara durescit aqua, tunc verum, & naturale habebis ouum. Si vis autem, vt

Pisces charta frigantur:
ex charta simplici frixorium vas efformato,

ibi oleum & pisces ardentibus prunis, quibus flãmæ desint, imponãtur, & citius, & commodius expediet. Nec superpõdij modo addere pigeat, quod fortasse scisse nõ obfuerit. SI vis dissecta caro iterũ coalescat: Symphyti, quod vulgò consolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosæ, vnà cum concîsis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè coniungantur, vt incisuræ non videantur. Nec inferior vis petrea symphyto inest, quòd summè glutinet, sic quoq; de holosteo fertur. Si chalybis frustulũ iniiciatur ignitũ indeplumatũ, & exinanitũ pullum, & tegatur, ne calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamẽ bonũ erit. Sic pipionẽ exossum reddes: Si exenteratũ acri aceto per naturalem diẽ sines bene lotum, & aromatibus repletũ, elixabis, vel assabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi possint. Sic oua viuæ calci obruta, aqua expersa decoquuntur. Si friabilem gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo, & maximã accipiet teneritudinem, quod Aristionis coquus, dum Herculi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attulisset, admiratus Aristio citam teneritatem, è durioribus periculum cepit, & verum reperit. LIRAE chordæ minutatim concîsæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur.

tur. Et leporis excoctum, & congelatum sanguinem in puluerem versum, super carnem inspergendo, sanguinosa videbitur caro, vt nauseabūdus eiicias, & multa, quę gulosis relinquimus. Sat sit tantum debacchatum esse.

De Mechanicis quibusdam experimentis.

CAP. XIIII.

QVædam extant non spernendæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamento secreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, vt omne liber hic suboleat. Extat & artificium, quod aliquibus

Draco volans,

vel Cometæ sidus dicitur, cuius talis sit constructio: E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus aliis iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, mōtis, vel altiorum loci fastigio, æqualibus & vniformibus ventis credenda, non validis, ne disrumpatur machina, nec leuibus, si vndique silebit aura: nam eam non sublimat, verorumque segnities irritū faciat laborē: ipsa

recto non incedat tramite, sed obliquè, quod efficit funis tractus è capite vno, ex altero lõga cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, vbi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat, Laternã aliqui suprà locant, vt cometa videatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & cùm in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, statimq; velum petens, ignem ori admouet, maximóq; tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit, Aelurũ aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quónã pacto, & homo volare possit, ingẽtibus alis cubito, & pectore deligatis, eas autẽ à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirũ putauerit, adiiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum cõmentum esse, atque fecisse traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & Fauorinus philosophus memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulachrum columbæ

lumbæ è ligno ab Archita ratione quadam disciplináq; mechanica factũ volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Quum in aëre ascendat:

Qui corticẽ vacuum rore cõplemus, & Maio mense eum accipimus: (alio enim tẽpore, vt æstate & autumno, verus ros non est, vt physicis cõstat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat faciliùs eleuabitur. Altera quoque remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schedulæ non tactæ situm permutent:

Quod illud penitus ignorãri, fieri nõ potest, quin mirabile videatur: Tres fiunt schedulæ longiusculæ è papyro vel linteis, séq; mutuo æquali superent lõgitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuersíq; situs reperiũtur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobilis remanet, quod non est qui non putet, à dæmonibus factum, sed aliundè non euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur, in reuoluendo remanet. Quorundam fuit error, qui verborum vt euenire,

putabãt,ac de interrogatis omnibus, tanquã de oraculo responsa præbebant: nã si scitum permutabant,ritè auspicari,effectúsq; propitiari, fiñ minus infortunati: nec voluere rationibus,& experientiis fidẽ permutare,cùm habitum in credẽdo effecerint. Est quoq; artificium aliud,vt

Candela ardens sub aqua deferatur,

talísque paratur arte: Longum habeto vas,& capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela insideat immobilis,& vniuerso vase lumen fundũ feriat; sic totum aquis penitus immergas,nec subintrabit aqua,cum aëre repleatur, & sub aquis ardebit multùm, secundùm vasis capacitatẽ. Nec admirationis minus extat experimentum,cùm voles,vt

Vas inuersum aquam hauriat,

quod sic efficies:Longissimi colli paretur vas, & quò longiùs,eò mirabiliùs,vitreũ verò, & pellucidum, vt ascendentẽ inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit,vel igni fundũ admoueto, illico, ne frigescat inuerso ore,aquã tangat,& intrò totam absorbeat. Sic naturæ rerũ exploratores Solis radiis aquam hauriri, & absorberi aiunt,è terrę concauis locis in montibus,vnde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis,

nicis, vt tradit Hieron, sed vti ab hoc proposito aliena, aliò transferãtur. Simile quoque à Victruuio de ventorum ortu affertur, nunc verò in domesticum peragrauit vsum. Sic enim.

Vas ventum proiiciens

confici potest, si fiat æolipila ærea, vel rei alterius, sit caua, & rotũda, & in ventre punctũ habeat angustissimum, quo aqua infunditur, & si foris arduum fuerit, priori vtere experimento, si ad ignem accendens inferuescit, cùmq; nullum habeat spiramentũ, maximum inde eiicit spiritum, sed vapidæ crassitudinis humectum. Nunc ad alia transire liceat. Funis si manibus conuoluatur, vt se inuicem secẽt, leni brachij tractu rumpitur, & absq; eo difficilè. Sic pugno later erectus percussus aliquãtulùm, vel marmor, in plures dissilit partes, nec minus, ex fluminum volutationibus atteriti, & rotundi lapides rumpuntur. Et leni secatur pomum ictu, si cultrum capite percusseris, illũdq; parùm secet. Si in hordeo inuestigaueris, siluestris auenæ aristulam reperies nigram, & obtortam, locustæ pedibus similem, si eam paginæ cum cera ligaueris, mollisque aquæ aspergine disseminaueris guttulas, vbi humidum senserit, distorquebitur, vt liræ neruus, & erigitur charta, nec minùs nummus styli acie volitabit.

De

De mulierum cosmetica. CAP. XV.

INter cetera circunferuntur, & experiuntur maximè experimenta, quæ muliebribus dehonestamentis, & speciei conferunt, multúmque referre aiunt: nos, ne alibi quærantur, hîc scribere decreuimus. Primo autem

Capillos tingere

docemus, flauos, nigros, aureos, cuiúsq; placuerit coloris: Flauos enim reddes multum mellis oleo, & vitellorũ ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frõdibus, croco, & cumino, si sæpiùs capillos laueris, maximè flauescent, auríq; colorem imitabuntur. Nigricabunt valde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupressi, & similium lixiuio. Hoc tamen commodè tinges modo barbã, & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dúmq; leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. Sic nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpe accidit, vel locus pilorum multitudine deturpetur, vel glaber fiat, talia accipias

Philot

Psilothra.

quibus perlitus locus glabrescit illico, & diutissimè partes omnes pube immunes seruari possunt. Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis, auripigmenti tertio, fortíq; lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella verò iubet ranam luridam in aquam coquere, vsq; dum ad tertiã partem decoxeris, eáq; corpus vngere, si quod glabrum facere voles. Sunt & infinita, vti hederæ, & vitiũ lachryma, quæ veluti gũmi est, & psilothri effectum habent. Sed illud vt commodum satisfaciet. Et si nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitùs erues illitu: Vti formicarum ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psyllij seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, vt ne vestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos citò nasci

si velis: combustarũ apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur, & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabaliũ cinerẽ: ex omnibus enim renascẽdi vis destruitur, vel prodeũt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardẽti, quo mollior pil⁹ surgeret. Si verò

Oculorum colorem permutare

pueris velis, sic id assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: Puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Pleraq; extant experimenta, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, respondeant. Nunc

Genarum liuorem abstergere

sic poteris, præcipuè mulieribus, tẽpore quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarũ puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis. Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum,

quæ nitorem, & leuorẽ faciebus inducũt. Vti mica panis in caprinũ lac serũ iniecta, extillata inde aqua faciem peniciſſabis, mirũ admodum ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandũ valet: Nec minùs asininũ candori cõfert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideò non temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingẽtas semper secum asinas, ac balnearum solio lacte illo corpus totum macerabat. Vbi sic inalbueris,

Roseum faciei colorem conciliare

poteris sic leniter, & fucum facies, qui nõ detegitur, omnésq; artificiosa simulatione deludes:

ludes:nã clara aqua puniceas reddes genas, diu,multũmq; perdurante colore, eóq; rutilantior fuerit locus,quò magis aqua laueris, & panno perfricaueris: Ex Cardamomo, vel quæ pharmacopolæ paradisi grana dicunt, cubebis,garyophyllis,brasili rasura,& ardẽti aqua sæpiùs extillata (vbi aliquãtulùm fuerint immorata,vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies,qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu vrticam ebulliies aqua, sæpéq; corpus laueris coloratum,& roseo colore insignitũ reddet,si id diu cõtinuabis. Sic autẽ gingiuas,& labia tinges,alumẽ, coccus, brasili rasura triretur, aquáue perfusa omnia Soli exiccentur,iis madeat bombax, quo labia & gingiuas perfricabis. Si autem

Aqua ad faciem magonizandam

& accommodandam quæruntur,si fors fuerit res cordi,vt leuore splendeat, oui albumina coquantur & durescant,iis aquam extillabis, eritque vsui apta, sic rosmarini,fabæque florum & limonum succo. Hac autem aqua omnium præstantissima, sollertíque cura excogitata: Talcum in minutissimũ redigatur puluisculum,& ollæ indatur, & item coclearum multam immittes copiam, & operculato,ne fugiant:nam alimẽto fraudatæ immissum vorant talcum, concoquunt, vbi omne vorasse noueris,cũ testis tusas vitreo accom-

mod

modabis organo, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuo vasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed

Furfures à facie abstergere

sic poterunt mulieres: Vaccinũ, hircinum, & caprinum vel cum vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat. Dracontreæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia:

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarum & buccinarum testis crematis, nũc autem citò poteris: vti combusti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, sepiarũ testis, ceruino cornu, & iis similibus, quorum vnũquodq; ritè expolit & abstergit. Sic cocci granulis, si purpura perfricabis. Omniũ tamẽ optimè sulphuris oleo, nã expolit, leuigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoq; aluminis & salis aqua extillata. Possumus &

Mamillarum incrementum prohibere.

si volumus: Contundatur cicuta, eiúsq; magmatacũ aceto virginum vberibus imponatur. & sic coërcet, vt crescere non patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molleasque & relaxatas

xatas sic coërces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastiche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinãtur mammæ, & integra nocte commorari oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax, opus innouato. Iuuant & ad hoc mespili ossa, immatura sorba, siluestria pruna, acacia, & mali corium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, siluestria pyra & plantago, si aceto ebulliãtur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere:

Diu aqua immatura coquantur sorba, ouíq; immisceas alborem, nec desit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pãnum madeat aqua, & ventri accommodetur: Vel combustum ceruinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, mirrha, olibanum, mastiche, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. Sed quærens naturæ ostium restringere: ex partu enim relaxari solitũ est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuissimè, quibus garyophyllorũ pulueris parũ admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. Vel sic meretricium & popularium restringes & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plãtagine, hippocistide,

balaustiis, lentisco, simphyto maiori minorisque, cupressi nucibus, vuarum acinis, glandiũ costis, vel cauo illo, quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino, vel aceto decocta sint, & sæpe madeat vulua, coarctatur & supprimitur valde. Vel hęc in puluerẽ redacta, intrò per arundinẽ traiiciãtur, vel iis suffimenta substituantur. At si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pillulas constitues pacto: Alumen combustum, mastiche, adiecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuissimum redigantur puluisculum, vt ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas vbi coëgeris, digitis comprimito, & tenuem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenæi loco accommodetur, vbi priùs fuerit rupta, senis quibúsve horis immutando, pluuiali vel cisternina semper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inducunt, quæ contactæ sanguinis inducunt pfluuiũ, vt ferè dignosci nequeat. Hirudine aliqui locũ mordicùs capi curant, sic crustulas inducũt, & fricatæ sanguinem mouẽt, vbi priùs pręlatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, vt

Facies fucata pallescat,

& dignoscere quæris magonizatã faciem, sic fiat: Crocum dentibus cõmanducabis, & ore

prop

propius mulieri inter alloquẽdum apposito, flatus deturpat faciem,& subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

sæpèque mulieres fallit: Iuglandis calloso, herbidóq; putamine illo, quod guliocam dicũt, & gallis, chymistarum organis clarissima eliciatur aqua, qua si facies vel manus maduerint, nigrescunt paulatim, vt Æthiopes videantur. quòd si abiicere,& pristinæ albedini restituere vis: Acetum, limonis succum,& colophoniam extillabis, talísque lotura nigrum illud abiicit & propulsat.

De muliebribus quibusdam remediis.

CAP. XVI.

QVædam prædictis succedũt experimenta, expetibilia multùm, cùm sæpe accidant & vsu veniant, & si aliquibus inhonesta & non scribenda videbuntur, latè quærat medicorum libros, vt nil aliud ferè tractent, id autem vtilitatis hoc affert caput, quòd si ea dubia aliquibus videbuntur, hæc experiẽtia selecta scripsimus. Primò autem

Venereis in castris militare

siquis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Vnde Martialis,

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua mẽbra:
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Columella item in hortulo.

Quæq; viros acuunt, armantq; puellas,
Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sic eruca largè sumpta, cicer, cepæ, pastinaca, anisum, coriãdrum, pinearum nucum nuclei, inter hos satyrion largè mouet semen, & fortiùs venerea in re obstat, & mulieribus libido acriùs excitatur, venerísq; vrticæ sunt. Sique nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus) vt non solùm edentibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò vis increscerent: vt valerent quoties coire vellent, & qui ea vsi fuerant, duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitũ peruenisse affirmat, vt tãdem guttatim esset spermatis emissio, & in sanguinẽ deueniret. Vnde si ex omnibus vel aliquibus Venerẽ vis ciere, tali remedio vtere: Satyrij sumitó radices, pineæque nucis nucleos, anisum & erucam, & æquali certent pondere, scincorum medietas, moschi parum, sic electo & despumato melle conficiantur, nec remouendum passerum cerebrum, ornoglossum, siluestris eruca, & iis similia. Si quis autem certãdo velles mulieris semen mouere, coli glandem, musci, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei bene aspergine irrigato, vel horum

vnum:coeuntes enim largè mouent. Vterque autem sic delectabitur, longum piper, pirethrũ galãga contundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eóque vtantur. At

Veneris desideria obtundere

contrà sic poteris: Rutam commanducato & caphuram, destruit enim statum quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet Venerem, & si substernatur, bibatur vel manducetur, semen deficcat. Vnde matronæ in Thermophoris Atheniensium foliis iis cubitus sibi substernebãt, nec minus lactuca, quibus continuò comeditur, coëundi adimit facultatem: ideò Pythagoras vocabat *εὐνοῦχον* quod verborũ inuolucris innuũt quoq; Poëtæ. Callimachus cecinit Adonidẽ, cùm lactucam comedisset, ab apro interẽptum, atque à Venere sub lactuca conditum, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elanguescat, & impotentes viri ad concumbendum fiant. Valet ad conceptionem leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi verò conceperit, ab his omnibus cauere debet, nam conceptum destruere possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim semen corrumpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit: etiam adiecto coagulo. immo si mammis accesserit, nec denari lac patitur. Crocum concipiendi vim ma

ximè amolitur. Salicis decoctum si ieiunè bibatur, sterilem reddit, cùm ocyssimè salicta suum deperdat semen, vt in araneam priùs abeat, quàm maturitatē sentiat. Vnde Homerus frugiperdam appellat

κλαίτρους ἄιγαιροι καὶ ἰτιαι ὠλεσικάρπαι.

Sic mulæ vngulæ fumigiū, vrina, sudor, aqua qua ferrum extingunt fabri, hæc omnia post menstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipuè obest eis, cùm se nimium motitarit, post cum viro cōgressum: nam cùm retinere nequeat genitale semen infusum irritum foras prolabitur, & resilit, quod fortasse erat coalitum: Vti psaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cùm semen non conceptura retinere nollet, ne cōceptio ignobiliorem redderet, ad terram dissiliens, ac genitura exacta ad terram eius defluebat semen. Superstitiosi alij septenarij numeri virtuti fortasse pythagorizantes, & occultæ proprietati ascripserūt: cùm modò Hippocrates septies dixisset, id tamen falsum coarguitur, cū ocyùs, & tardiùs defluat: quòd si magis saltauerit, scito minùs concepturam. Sabinæ succo hausto, ruta, scammonio pessu (instar vuluæ) indito, suffitus opponacis, galbani, & viui sulphuris. Inter hæc nigro (quem vocāt) sapone prolita gallinæ penna, vuluæ admota, nam illicò abortum parit. Hæc omnia sunt

maximè

maximè præcauenda, nam prægnātibus obesse solent.

De elychniis, eorúmque præstigiis, & quomodò homines equinis, aliorúmue animalium capitibus videantur. CAP. XVII.

Diu multúmque cogitaui, vtrùm antiquitatis arcana huiusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de eis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur: nec parùm ga uisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parùm in his inueniendis desudauimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit eorum commeminisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando: iis primò assuescat operator, ad alia paulatim deueniens: docentúrque primò, quomodo videri possit omne, &

Coloratum cubiculum:

sed maximè id perpendendū duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, superetúrque è lampade color emanans, & frustretur illusio, si die fuerit, claudātur fenestrę, ne aliquod lumen irrumpens præstigium destruat. Viride autem sic videbis: Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranseuntes radij medij colore inficiātur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni quo viuis

humido, immiſceatur ærugo, vnà ritè terantur, vt humor fiat viridis, lichnus ex lintheo, coloris eiuſdẽ, vel è goſſipio paretur vncto, lampade in illa peruratur, oppoſitum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus oſtentat. Nigrum autem omne ſi videre deſiderabis: atramentum immiſce omni, fuliginem vel ſimile: melius autem è ſepiis immiſſum atramentum, nam lucernis admotum, ſi accenditur, atra lucet flamma. Sic Anaxilaum luſiſſe fertur: ſæpe enim ex atramento ſepiæ aſtantes Æthiopes reddebat & nigros. Flauum ſi teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices & oleo permiſcebis, & accendes in eo funiculum, flaua lampade, croceum conſpicies omne. Viride partim, flauum partim, & nigrum ſi præoptabis, hæc in ſimul permiſceto, vti quoque tradit Simeon Sethi, ſi quis thryallida, id eſt lucernæ ſtupam, in ſepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumſtantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inſperſionem. At

Domum argenteam & luminoſam videre, ſi præoptabis, ſic efficies: Nigris abſcinde lacertis caudas, & ſtilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium vel ſparteum inficies, & ſi poteris, oleo permiſceto: ſic argẽteo

olore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experiméta, iane sequentia seriem, ne cupidos legentium nimos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris,

ic faciliter opus exequéris: Vitreo amplioris ratère, vetus valde infundas vinum vel græcum, intus sal iniice, quantum pugno quis ca ere posset, flagrátibus impone carbonibus, ine flámis, ne vas rumpat, illicò ebullire inci iet, candelam admoue, & succendetur, reliqua túc extingues lumina; & tales astantium acies reddet, vt sibi mutuò terroré incutiant. dem in fucinis euenit vbi campanæ conflan ur, & metallica, tam enim opertum omne di o visitur colore, vt demirari contingat labia quallore perfusa, punicea, in liuidum & nigrum commeantia: Accensum quoq; sulphur stantium medio collocetur, & fortius operaitur idem. Sic quoque Anaxilaum philosohum ludere solitum esse comperimus: sulhur enim calici nouo immissum, carbonib' ubditis circumferens, conuiuis exardescétis epercussu pallorem dirum effundebat. Id mi i sæpe casu accidit, dum Neapolitano in gro Leucogeis collibus noctu deambularé: nam sponte ardés sulphur tales dabat vultus. Si quodammodo fieri posset, vt

Astantes sine capitibus videantur:

Auri pigmentum subtilissimè tritum noua ol la ex oleo finas ebullire, nec ab re fuerit si sul phur immisceas operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucer na, & astantes sine capitibus & manibus vide buntur, oculos digitis comprimendo, dum candela accenditur, idq; paulisper videbis vt fieri poterit. Si vis autem, vt

Equina vel asinina videantur astãtium capita, difficile aggrederis opus: vincat tamẽ operis sedulitas rei difficultatem: Equo abscinde ca put vel asino, nõ mortuo, ne languida sit vir tus, eiusdémque capacitatis fictilem fabricato ollam, oleo plenam, suique pinguedine, vt superemineat: os operculato, tenacíque mu nias luto, ignem subde lentum, vt planè bul liens tribus seruetur diebus oleum, elixatáq; caro in oleũ currat, vt nuda spectentur ossa: pi la tundito, puluisque oleo permisceatur, qui bus astantium capita perungantur: similiter in lãpadibus stupei funiculi in medio statuan tur, nec propè, nec longè, vt res postulat, & mõstruoso spectaberis vultu. Ex iis multa dis cas componere: satis enim dixisse videor, si di ligẽs fuerit intuitor. Ex humano capite recen ter obtruncato electum oleũ, animalibus fa ciem hominis inducit, sic variis animalium capitibus monstrosiora reddes corpora, si iis

acce

accensis liciis illustretur domus, quod fido claude pectori: nam vti arcana ab antiquis cælabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. Aliter tamen docet Anaxilaus, nec irritè: Equorum virus à coitu accipitur, nouisque lampadibus elychniis accensum, hominum capita, equina visui monstrificè repræsentat: de asinis sic quoque proditur. Sic illud quod apriam vocant in suibus cùm subant: acceptum enim & accensum idem præstat. Sic animalium reliquorum auricularibus accēsis sordibus. Si illud perures, quod dicemus sperma, eóque spectatorum facies, perūxeris, eorundem animalium conspicies capita, ferina. Nec dissimili modo sic

Vua plenum domicilium videre

poteris, & omnes vuarum illusione decipientur: Cùm deflorescere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemū cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde cōuellat ventus, feriat illud sol, operculū gypsato, & pellicalato, relicto tamē foramine quo petiolus intromittatur, ita immorari finito: vbi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expresśúsque humor seruatur in oleo, solis diebus paucis, lucernis demum accēsum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari videberis, vbi fortasse arbores prorsus

carent

carent frondibus: In aliis verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præstari posse.

De multis lampadum experientiis.

CAP. XVIII.

Iam aliquas lampadũ experientias superesse video, quas licèt visu nõ tam iucũdas & mirabiles vt res postularet, ne q̃d omisisse videremur, recẽsere cẽsuimus. Has nec otiosum vel inutile fuerit primę addere seriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet:

Linteum fiat licium, cuius meditullio anguis senecta, ac leniter infractum sal accommodetur, alicui succendendum præbeto ex oleo: nã flammam sentiens sal dissiliet, anguina pellis distorquetur, cùm coquitur, vt timorem incutiat pueris: sic canis & lupi, lupi & ouis coriũ obtortum simul oleo si accendes, commouentur, innatam etiamnum fugiẽtia simultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant,

narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Solé alba confecto elychnio, ac accenso in lacuum ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autem naturaliùs & certiùs in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucernæ: nã si accensum posueris in ipsam, obstreperæ omnes ranæ statim conticescunt. Solent impostores perforato pariete ranam immittere, inde charta cooperiunt, & in ea coruũ depin-

gunt

gũt, accẽsa extrà face, vel admoto igne, incalescẽs rana coaxat vt corui voces imitetur, sic depictũ coruũ crocitantẽ ostẽdũt. Fit quoque

Licium, quod arcta imminente manu perurατur, laxa verò extinguatur:

E caphura aquam exugito, vitreis chymistarum vasis, & ritè luto fabricentur spiramẽta, ne in spiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & super flammam arctans pugnum comburitur validè, si aperitur debilitatur lumen. Fit quoque hoc modo

Lumen quo astra vagari videantur:

Sunt qui testudinem vel centaureã perurunt, ciúsq; flammæ fumo spectant stellas sic vagantes, ac loco dimoueri videantur vndique per cælum, id quod nõ ab eo solùm, sed à rei omnis euenit fumo, crassioris enim existens diaphonitatis, mobilísque imaginis forma à loco ipso variari videbitur: ideóq; fallitur visus, ac moueri putabit. Quòd si id mirabiliùs videri expetitur, ignem cælato, vt spectantem lateat, & pertransẽuntes radij refrangantur, hinc multa ingeniosus aucupari poterit oculos fallẽtia, quæ à libris opticorum excipiet. Simile aliud cape.

Lumen, quo homines gigantum forma spectentur.

Aliqui solani speciem, quam alchachegni vocant Arabes, delphini pinguedine cõficiunt, vnguento macerari colligũ; in pastillos curant,

rant, & vaccini stercoris flāma perurūht debili, atq; è regione aduersantes, maiori hominum forma visuntur, quod maximè euenit, si spectantes decliui, spectati loco morentur altiori, vt pertingēs radius hominis caput summa feriat tecti laquearia, eodémq; spectētur angulo, vt eiusdē videatur altitudinis, quod adiuuatur medij crassitie. Sic sæpe noctu in crepusculis dubio sub Lunæ lumine, vel sub nube latitante, accidit in nemoribus, vbi ludi, & animalia cetera montium nemorūmq; altitudinem superantes videntur, vt phantasmata putent. Et homines præambulātes viatoribus, luce sub modica pedibus terram, capite astra pertingere videntur, montiū maximè adscensu, & cùm propè sint, miliario ferè distare credūtur, tandiu motum sub pectore seruantes, quandiu Sol aduenìens illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, marinimum iter inire decreueram, mâne autē erat, priùs quàm diluculasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectam nō attingebat: nautæ gigantum staturæ similis videretur: eminentiori eram loco, & cymbæ gubernator se tam magnū portare onus inficiebatur, pectūsq; cruce muniens clamantem me dereliquit, dūmq; caussam excogitarem, iræ id mihi & voluptati fuit.

De

De arte qua venena præcaueri possint.

CAP. XIX.

NOstrum igitur vt exequamur institutum opus, iã ea tradere remedia fuerit opor unum, quæ exitialibus medentur venenis, :ũm ab iniquis sic fieri soleant, ineuitabilem lliquando inducant perniciẽ. Hinc quisque ›ræcaueri ab eis poterit, nã irritum semper :orũ faciunt virus, nec effectus respondere inunt: diutina enim experientia vera noui- nus. Eorum nos aliqua pertractabimus, quæ juanquã haud vana, non tamen aliquid ope- abuntur, nisi & docta artificum manu tra- ꝺentur, nec paruam operantibus noxã infer e solent. Natura vti vniuersalia, sic particu- aria instituit venena. Enecat Pardalianches conitũ pardos & pantheras, & idem Thely- ›honon Theophrastus vocat, quòd scorpio- ıes stupidos reddat, eósque obtorpescere fa- iat, supra radicem admotũ, cynoctonũ, & ly :octonon canibus & lupis carnibus obiectis nsidiãtur. Methellas nuces gustatu canes ne- :are confestim est omnibus perspicuum. Sed ıæc omittantur. Nos ad institutum opus ac- :edentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

'essimam, sic faciunt: Rubetam illam acci- 'iunt, quæ in vepribus viuit, ac veluti tuber- :ulis dorsum exasperat, quam buffonẽ aliqui

vocant:

vocãt:hęc nocẽtior, tãtóq; quæ erit magis lethifera, quãto in opaciorib' & frigidioribus locis vitam degerit, ſiluis & arundinetis, multùm enim venenis iis infamis eſt, eã oblongum in ſacculũ immittunt, & ſalẽ, qui magnitudinẽ indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè, exagitabit multũ, dum emoriatur: inde ſalẽ exitioſum retinens buffonis virus ſeruant. Vel Rubetã in ſale ſepeliunt, ac per menſis dimidiũ in fimo detinẽt, ſalẽ ſeruatũ eſculẽtis eliquant, qui id edierit, internas percurrẽs partes, lædet, & ſanguinem inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad diſſoluendum tradunt, taliq; madens linteus aqua, vel omne nudũ carnem contingens, ſæuiſſimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni

Antidotus.

Sumito antè quàm floreſcat foliorũ hyperici florentiũ, quãtũ manibus capi poſſint, ac veteri oleo Soli per hebdomadã apponito, tum calentis aquæ balneo per diẽ immorari ſinito, ac ſtramine prelo ſuccum exprimito, expreſſúmq; eodẽ ſeruato vaſe, & iugem operã impendas, & cùm flores deprompſerit & ſemen pepererit, tria hæc miſceas; & vbi inferbuerit igni, ſcorpiones centum proiicito, viperam, & ruberam detracto capite & cruribus, id ſub æſtum caniculæ, igni detrahe, &

ope

operculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormentillæ, & reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, & smaragdi puluerati pusillū, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplū, inde per colum traiicito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocōdria, pulsus omnes, & dorsum, & illicò ferarum omnium ictus facit irritos: vnde in iis, & inferiùs scribendis non aliud præsentius exhiberi poterit remedium. Sic quoque

Leprosum hominem reddere

possunt: Leprosi sanguis vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eóq; gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbebuntur, lepra corripietur, & idem in morbis aliis contagiosis considerant. Vel aliter. Cantharides capiunt amianthū lapidē, & auripigmenti quintuplum; hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiuntur, vt linimentum imitentur, & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationē, & lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab iis maximè caueto, & si atrociùs quærunt, vt pertinaciùs operentur, humanum adiungunt sudorem ex alia rufi viri & colerici, aconiti suc-

cet bufonum virus, vel consimile, breui le-
thiferam inducunt plagam. Si ferrum horum
maduerit succo, virulentos & insanabiles in-
figit ictus. Sed talis erit optima

Antidotus

ad elephantiasin: Panis è clibano calidus in-
fundatur endiuiæ, lupulorũ, & absinthij suc-
co, aceti, & sulphuris in aceto infusi & exic-
cati tantundẽ, & in eo sesqui sexta succi pars
eupatorij, galãgę, id est rutæ caprariæ; viperæ
carniũ pares portiones, aristolochiæ rotũdæ
duodecima pars, citri corticum sexta, semi-
nis eiusdẽ dimidium, & theriacæ par pondus
coniicito, hellebori, & scammonij pusillum;
omnia remisceto; & igni apponito dũ euolet
humidum, ad vsum repon itur, tribus semper
diebus fumatur. Si quid verò cuti remãserit,
hoc vtêris linimento, Viperarum adipem ha-
beto, seui hircini dimidium, vrsi pinguedinis
pars quarta, eapato: um olei tantundem, viui
sulphuris pars sexta, lichenis quadruplũ, ace-
tum infundatur, & decoque dum fragmen-
tosum fiat, inde cera linimentum effingito,
& alternis diebus inungatur, dum pustula-
rum squamæ decidant. Sic optant homines

Dementes reddere, vt facilè alienentur,

faciliter efficiunt vino, quod sic cõstat: Man-
dragoræ radices accipiunt, & in mustum ad-
huc feruens, & in bullas tumens dimittunt,

operculum indatur, aptóq; loco tribus seruetur mensibus, cùm eo indigueris, potui dabis qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus somno, mente capitur, vt per diem non parum deliret: at post somnum soluitur dementia, nec malum defert multũ, multũmq; fuerit voluptuosum videre: periclitamini. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur. Ita tamẽ, vt dicemus, sæuiùs dementant: E menstruorũ profluuio sanguinem capiunt feminarum, perniciosior est tamen biliosarum & sterilium, potiorem retinet in se vim, cùm siluestris cati cerebro remiscent, integram finiunt cum sua nocte diem, vitreis inde vasis, aquam eliciunt, & poculentis immiscent, & tandiu insaniet, quandiu perniciosum destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt sopitam rabiem excitare. Vel sic: Muri, cerebrum, cati, vrsi, canis spuma, & vespertilionis optimè cum myrrha aliquo remixta vase fimo obruunt, & exaggerant octo dierum spatio, per distillationem aquam extrahunt, qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine, vti

Hectice corripiatur,

si volunt, aquã ex his præbent: Plũbum in tenuem vertunt puluerem, vel in calcẽ, & cum

sale acetum peracre fundunt, aquā igne stillatim capiunt, cuius in mense cyathum exhibent, idque sexies innouant, & hectica eum inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt: Cerussam, æruginem, lithargyrium, & miniū, singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis sudorē remiscent, & esum morituro præbēt, sic diuturno languore, & in lōgam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est

Antidotus,

sic illicò morbus deprehenditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonij pusillū in puluerem redactum hauritur, liberat ilicò ægrotum. Si venenum præcesserit, sic facito: Aquā vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo è sarmentitio cinere cōfecto remisceto, & primo mense septem diebus cyathus sumatur, vndecim secundo, quatuordecim verò tertio, vsque ad sextum: & veneni extinguit vim. Maciem verò sic pelles: Aquā haurito ex herba personatia, cū remixtione nucleorū pinearū diebus singulis ante prandium,

dium, donec sanitati fueris restitutus. Conantur quoque mirum in modum

Mortem fotu allicere, & aliter dolosè,

cùm eis vti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre odorem? Sic verò tutus fies: Cepam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus sit apta, intus coniiciuntur aloës partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetũ infunditur acre cum mellis dimidio, aquæ sescuplũ, è rufi iuuenis stercore, & tãtundẽ rosmarini coronarij, ollã operculo & luto stipato, clibano per diei quadrantem calidis inferuescat ignibus, & priùs quàm refrixerit, imo quinque mensibus exaggerato, eximito lemum, & per colum traiicito lineo panno, & seruato, si vini maluatici cyatho guttulas absumes, tribus diebus liberat; si illicò succurris, semel tantùm sufficiet exhibita. Alia autem sic parant venena: Rubetum cũ aspide maximè virulento, vipereóque scatente veneno plumbeo condunt organo, quo aptiùs extrahi possit aqua, inde ambo acribus verberibus excruciãtur, vt ita excandescant: inis euforbiũ & christalli immittũt spumã in tenues pulueres, inde leues subiiciũt prunas

paulatim aquá distillando detrahunt, plūbea seruant pyxide, cuius si quotidie exhibēt guttulam, in mense necat, sensum corpore tabescente, magis vel minus, vt illius erit natura qui venenum hauserit. Oportet autem aquæ dū eliciuntur cauere, perniciale enim & strāgulantē halitū eructant, & respirādo noxius extrahitur aër, ille quibus succurres antidotis, quæ suprà diximus. Dolo autem necandi experimēta multa sunt: vnde ignorātes sæpe necantur homines, vt autē ab iis præcauere discant, apponemus aliqua: Aeneo vase intus stanno, vel plūbo nō illito veterē condūt rubetā: execrabilis enim est virulentiæ, & cū eo simul lineū immittūt pannū per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostiū post coitum absterseris, breui interit ictu, cauetote quæ inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputū illicò necat, & marini canis fel. Fit & alia necandi techna: Argenteā paterā accipiunt concauā, qua rubetam cooperias, inde lentū suprà admouent ignē, paulatímq; decoquunt: orti enim vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit. Est & apud eos cautior interficiendi modus: Equorum è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebúsque aliis
per

permixtæ esui præbentur, quas dum digerere tentat, ventriculi, & intestinorum hærent plicaturis, & putrescunt, & cautè longo occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dũ paulatim in alimoniam conuertatur: vti de puella dicitur Alexandro missa, & de gallinis hyosciamo, & de coturnicibus veratro depastis, nec dignosci potest. Hæc narrasse sufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubetæ lapidem arte quadam electum, si quis cũ veneno glutierit, innoxium ab eo seruat: circuit enim cum veneno, eiúsque vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquãdo verberibus aëris paulatim excruciatur, dúmque ipsi feriando relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in subiectum vas dilabitur, alioqui ea est aliis inuidissima natura, vt lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potiùs est quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte canum. & probatur sic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest, attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAP. XX.

NEc minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta, maximæque sunt apud eos existimationis, qui periclitãdis experiendísq; rerũ virtutibus operã impendũt, leniendo per somnos aliquorũ dolores: nunc omnes ferè abutuntur, vt onusti cibo vinóq; profundiori somno sopiãtur: è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ veritati nobis propriora visa sunt, vt ea noscere & componere discant. Principiò ea sunt consideranda, quæ somnos accersunt, vti papauer, hyoscyamus, methella nux, mandragora, & iis similia: & si possunt nidore abhorrere, styrace, moscho, aliísq; immisceãtur odoribus, si comessanda vel haurienda fuerint, liquida crassáque conficito, & quomodò possint sotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent. Vnde quis

Somnos conciliare

si voluerit, sic poterit. E recenti opio, nudísque allij capitibus aquam vitreis vasis stillatim accipias, aliis permisceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, vt in soporẽ cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendetur. Aliud ad somnos violentius ex his

fit:

fit:Opiũ paretur electum,cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſcyami ſemen, diſſoluantur lactucæ ſucco, præſtantiùs autẽ aqua ſub fimo obrupta aliquantulum dimiſiſſe oportet:inde vaſis diſtillationis aptis accommodato. Vbi autẽ occipiet feruere,aquã elicito,fæces ſeruato, calidiſq; cineribus exſiccato, vt in tenuem vertas puluere cribro excutiente, dulci aqua deinde lixiuium acre conficito, inde omnis igne vapor euolet reſidẽs,cùm priùs reſeruata immiſceatur aqua, & eſui vel potui accõmodetur,non eadẽ, ſed pauciori quantitate, quàm quæ ſuppoſita eſt abundè & ſumpſiſſe, nec aliquibus exhibeatur,niſi magna neceſſitas vrget. Vel mãdragoræ aqua, opium, & papaueris ſemen cum allio,vel rebus caput ferientibus remiſceantur:è quibus quod fabæ magnitudinẽ æquet, ſatis eſt ſumpſiſſe. Fit quoque ſic ex omnibus

Pomum ſomnificum

quod conſtat ex his:Opio,mandragora,cicutæ ſucco, hyoſcyami ſeminibus,vini fæcibus, quibus moſchum adiiciatur, vt odore electũ olitorem feriat:in pilas conglobato, quantũ pugno quis prehendat, hoc ſæptus odorando,lumina ſomno demulcet ac ligat. Qui id autem ſtatis efficere certant horis,fruſtrà conantur, variæ enim ſunt hominũ temperies: qui verò affectarit, ſimilibus periculum ca-

prato, parémq; operam impendendo inops fruaris. Ad retundendã eorum sæuitiẽ satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto vel distillato tempora, nasum, & testiculos, perunges, vt eorum vi somnos propellant ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorum nec vera sciri caussæ possunt, nec semper experientiæ respondent. CAP. XXI.

Operæprecium me facturum existimaui, si multa, quæ supersunt experiméta, auditu mirabilia visúque descripsero, eóq; fuerint mirabiliora, quò caussæ cognitio minimè haberi possit: vbi certò scio me in sciolorum ignominiá incidere, cùm ferè fieri non posse videãtur, nec ita facilè respondeãt experientiæ. Nos vti à veteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adiicimus, vt veritatis aliquantulum habeant. Sed ne quispiam fortasse minimè credendũ nostris sermonibus arbitretur, optarim quidẽ (id quod istis præstabilius esset) laboris primũ munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dũ experientiã nanciscãtur; dispersa vndiq; dicta decerpãt, vsui accommodent, ac exploratorũ dictis sedulas adhibeant aures: maiora enim & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autem apponamus: sic possumus.

Mul

Mulieribus lotium compescere.

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidã, quo nil in mari execrabilius esse authores scribũt, mira operans multa: inter hæc id retinet, si mentem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac meiet vetula, illicò ibi aculeum defigens vt totũ abscondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplò meiet, sic vetulis sæpe iuuenes vrinam retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Conuiuæ ne accumbentes edant,

sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illã, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpe eos perforauerint, clàm cenæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarũ esum, vt accumbentes potiùs cenæ tædeat, quàm edendi vel sedendi voluptas insit: detrahe vbi eos aliquantulum irriseris. NEC tamen prætercam, quod Florentinus in suis Georgicis tradidit, nec omninò falsum experientia redarguit: ideò nec scribere spreui. Si vis vt ne edant mulieres: Ocymum cape, cùm id operari nobis sit animaduersum sæpe, & tam mulieribus aduersari, vt si quis ea ignorante, sub obsonij patinã integrã cũ radicibus plantã suppposuerit, obsoniũ mulier attingere non

non audet, vel ægrè, nisi ocymum fuerit ablatum. Tunc

Pistor panem in furnum non immittere

potest, & experiri si vis: Suspensi furis laqueũ habeto, vbi habueris in instrumẽti parte illa deligato, quæ furnũ subintrat: si pistor in furnũ panẽ immittere quęsierit, hinc inde discurrens, verũ nunquã reperiet iter: & si immiserit, foras eiicietur pala, quod mirabile videbitur valde, minùs verum. Sed mirabilius fuerit

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes sint:

sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus virgã ait lupi si viri vel mulieris nomine ligaueris, adeò ad Veneris munus explendum imbelles fieri, vt ferè videantur eunuchi, donec solutus fuerit nodus, quod fortàsse ridiculũ haberetur, falsum quotidiana probaret experientia, & vulgò iactaretur. Sic autem solent aliquando paulisper

Mulieres valdè lætari,

cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierũ medio morentur aliquantulùm, nec enim lætantur, vt saltent: id tamen rarò operatur. Si volumus

Furtum cognoscere,

sic possumus, & subreptã illicò rem recuperare: Est lapis, qui Aetites dicitur, & veluti prægnans

gnans est, nã cùm quatitur lapillus, in vtero sonat, si quis ergo terit eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiã cogitur, aut suffocari, aut fur deprehẽdi, quippe cùm eo decoctum glutire nequit. Sed

Canes ne latrent

si vis: Nigri canis oculũ viuenti iam ipsi detrahatur, si tecũ detinueris eũ, aliis adhærenti canibus, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec foràs voces emittent: quod fortasse euenit odore oculi: Violẽtiùs operabuntur, & tutius deges, si oculis vel luporũ corde comitaberis. Sic quoq; dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec solùm illa canes elingues, sed gestantem ab eis incolumem reddit. Vbi autem libuerit

Grandines imminentes & tempestates abigere,

Philostratus ait: Si speculũ incumbenti mihi ostenditur præteriturã grandinem: Palladius autem pellẽ hyænæ, crocodili, aut vituli marini, si quis per possessionis spatia circumferat, aut villa, aut atriis suspendat, cùm malum imminere videris, non cadet grando. Si quoque palustrem testudinẽ dextra manu supinã tuleris, vineam perambulans, reuersusq; eodẽ modo illã in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuaturæ, ne possit inuerti, sed supina permaneat, ubi obuiabit &

grandinum minas cohibebit. Hæc autem ex veterum monumentis excerpsimus: quantum enim indecora (bona eorũ venia dixerim) & quæ fieri nequeũt, & risu digna fuerint, considerãdũ ingeniosis relinquimus. Naturaliùs autẽ & aliquatenus impedire posset maximus campanarũ pulsus, vel machinarum bellicarum strepitus: aërem enim diuerberantes & scindentes, fortasse consistentiam nubium illã dissiparent & abigerent: quod in pestibus putant faciendum multi, ne amplius nubium densitas immoretur. Democritus autem ait imbres & tonitrua derepente fieri, si caput & collum chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, idque ipsum vsu venire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis vratur. Putat autem Gellius talis ridiculæ vanitatis, potiùs talem Plinium ei impegisse notam, quàm à Democrito nobilissimo philosopho scriptam. At si vis

Homines longa saltatione torqueantur,

vel risu, ploratione, cantu, aliisq; affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalésque magis habet caussas. Sed vt liquere possit experimenti ratio, priùs pauca dicẽda sunt. Est phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus tãrula dicitur, vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint, qui euadãt: eorum morsus acerbior est quàm vespæ

ictus,

ictus, & homines qui ab eis eiiciuntur, diuersis affligantur casibus: multi enim perpetuò canunt, illachrymant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dum operi accumbunt, ignarique doli, sæpe acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisque in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, easque in segetibus condunt: sic facilè capies: Arundinum foliis ore sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpe eis depascitur, vt aranei, qui amplissimas edificiis in nostris telas contexunt, & arboreis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, aliis remisceto pulueribus, ne sumentem offendat, venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudium saltationémque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. Sed vt

Herniosi crepitent testiculi

si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt combutantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illis cogatur. An id euenit, quam eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

quod

quod vulgò inter scriptores iactatur, sic fiat: Cùm castitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim seduli diuturna exploratione conquisiuimus, & experientiis clarè nouimus, non eos temerè sic protulisse, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpè admirati sumus, sæpéque irrisimus. Magnes hic lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virũ detinet complexibus, sin minus, tanquàm manu pulsa è cubili proiicitur. At postquam in huius mentionem lapidis incidimus, & si maximè fama notus est, quæ de eo nouimus experimenta nõ iniucunda, in mediũ afferre duximus: nec incongruũ fuerit, si huic quoq; seriei connectã. Magnetem à Magnesia putat Lucretius dici. Heracliũ alij ab Heraclia ciuitate, vel ab Herculis, Sideritin verò, quòd ferrum trahat. nam Græcis σίδηρος ferrũ vocatur: tanta enim auiditate ferrũ allicit, vt demirari sæpiùs spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur: quòd si suprà, & lateribus accommodabis in aëre, pendulũ stabit, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè visibili nexu colligatur. Hinc Dimocrates Architectus Alexãdriæ Arsinoës tẽplũ cõcamerare inchoauerat, vt in eo simulacrũ eius è ferro pendere in aëre videretur, quemadmodum Græci in Serapidis

pidis templi fornicibus Alexandriæ magnetem esse fixum, æneamq; pendulam statuam tenebat, vt quæ ferrum haberet in capite. Nec solùm ipse attrahit ferrum, sed vim infundit, vt tractum trahens videas, hoc autem aliud, & sic virtus illa propagatur, vt sępe decem se mutuò contingentes anuli trahantur, vt anulorũ catena videatur interdum, & pertinaciùs hærent, quàm vt auelli queant. Tanta inest trahendi vis, quod non solùm per cõtactũ trahit: sed minùs multùm: nam si æquilibro ferrum steterit: nec in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac sub solidam tabulã palmi crassitudine moueatur lapis, moueri videbis ferrum, & lapidẽ insequi, nec leues hinc eueniunt doli, vt sæpe videãt mulieres motum hinc inde ferulacem, vel cereum puerulum in phiala ab impostoribus, putantes dæmona esse, ac digito per circũscriptum alphabetum de dubiis responsa præbentem. Vel ceream nauiculã amplo in cratêre aquæ pleno remis agitantem, ac hydromantię speciem insimulant. Quàm mira in prodigiosæ Naturæ gremio latent? inest ei, & præstãtior virtus: nã si eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis ęquilibratum, quasi sentiens ad meridianum dirigitur, mundi verticẽ pertranseuntem. Huius cõmoditate & vsu tam vasta sulcantur æquora, eô iter ostendente:

Siquidem maiores nostri Solem interdiu, noctu sidera obseruantes nauigabant: nõ enim aliter medio oberrãtes pelago mundi plagas conspicere poterant. Multi rationem huiusmodi virtutis reddere conantur, aiuntq; ferrum trahi, quod ordine ad cæleste vrsam magnes multo sit ferro superior. Vel eam ad terram descendere nequeat grauitate, idq; alio impedimento negetur, tunc circularis motus violentiã fugiens, cùm nulla alia ratione assequi possit, quàm vt axis fiat mũdi, tali enim modo nulla cæli manus, intorquetur, & sic è lapidis parte contactum ferrum ad Boreã dirigẽns, sic quæ cõtrariæ in situ partes sunt in lapide, ita ferrũ eo tactum ad Austrũ dirigitur. Quocirca diligentissimum esse oportet: nam si veram experimẽto non noscis lineam ab Austro ad Aquilonẽ, quô ab ea elongabitur, eô ad Occidentem, vel Oriẽtem inflectetur. Videmus quoque ad ortum, Solisq; occasum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde si ferrum Borealem tetigerit partẽ, & ad Australem admoueris partem, in Austrũ abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrũ magnete tactu, stellę in extremitate vrsæ caudæ, an verò loco, quo tota innititur cæli vertigo, moueatur. Hinc fortasse euenit, quòd à scriptoribus narratur, vt ferrum Australi parte fricatum Borealem propellat,

pellat,tanquàm si duo fluxerint lapides: Vti, Theamedes,quem nasci vult Plinius in AEthiopia,in monte quodam non longè ab eo, à quo magnes dicitur,quod ferrum abigit:vt mira potius scribere curent,quàm vera, cùm pręsenti nemo inspectione viderit. Est quoq; omnibus dubium, cur nauigantibus verum ostendet cæli ęquidium linea ad ortum directa,dirigat verò postea nauem,nō illi, sed ei per ęquidistātem circulum.Ipse allio peruntus maximas huiusmodi deperdit facultates:quod præstantiùs in nauigatoria pyxide cōspicitur:vt nautæ,qui cepas ederint,ab eis obseruatione depellantur:inebriari enim dicunt.Nos non iniucundum casu inuenimus experimentum, vt arenam albam à nigra separet,vel alio discrimine notabilem, & fortasse experimentum hoc antiquorum fuerit, quòd magnes,& ferrum, arenam, oleum, & omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla alloquuntur simul, & simul nunciant.

Vtrùm mulier intacta,an coitu,vel puerperio maculata sit,noscendi ratio. CAP. XXII.

ALiqua huius rei experimēta attulit prisca ætas illa,aliqua verò & posterior,paratu facilia,mirandaque:vt homines visis potius sensum negare,& se stultos fateri,quàm veritatem comprobare audeant, quique de-

ſiderio huiuſmodi demulcentur, inueſtigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidiſsimè ſitiunt, capiant conficiendi normam, videantque

Experimentum:

gagatis lapidis (qui frequens eſt nobis, quo globulos effingimus in corollis precariis, ad numerãdas vel explendas preces) raſura, vel ipſe pila tundatur, ac ſetaceo cribro trãſmiſſus, in tenuiſſimum redigatur puluiſculũ, inde ex aqua vinóve hauriatur, ſi cit illico lotium, & retinere nequit, corruptę virginitatis indiciũ, eamq; defloruiſſe prodit: ſi viri non adhuc congreſſus, vel puerperium paſſa fuit, eam compeſcit, & arctiùs cohibendi datur facultas. Nec minus inualidè id manifeſtat ſuccinum album, ſeu criſtallum, quod electrum vocant, ſi in puluerem redactum ieiunè ex vino ſorbeatur, & ad interiora feratur, nam ſi carnis ſenſerit maculam, mouet vrinam. Poſſumus ſic expeditiùs huius rei capere experimentum.

Idem ſuffitu:

ſi portulacæ ſemen, vel perſonatæ folia, quã vocant noſtrates lapatium, ardẽtibus prunis inſperſa, ad ſuffimenta ſubſtituantur: & virginitatis fumus proditor ſurgat, tunc infundibulo alióve inſtrumento patulo vuluæ ore ſurſum permeet, proiiciet extemplò vrinã, &

eiciet

meiet, nec retinere valet si venereã passa est labem: Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinã tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, nõ meiere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc effi cito: Agallocum, quod xilaloẽ dicũt, serretur, vel præcidatur: eiusq; serraturam viuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subiens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabilius vltrò atque inuitò vis, vt

Mulier in somnis patrata narret facinora,
quod Democritũ quoque sensisse video, magisq; in mulieribus quàm viris prçualet, cùm ad loquelam prõpriores, & loquaciores sint: Nocte intempesta, vbi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnum silueftris anatis, bubonisq; (quia noctu loquuntur) pectori, supra cordis palpitationem admoueto, immorari sinito, & quãrũ poteris interrogato, nec iterare pertæ-descat, si illicò respõsa non prçbeat: Namque erumpẽs tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper respõsura: simulatis carminibus aliqui euenire tradunt, cum id omni abdicata superstitione operetur. Dij immortales, vnde hoc euenit, vt sic efficacissimè operetur, vt in somnis ea

liberè narret, quæ vigilantes incassùm conamur: quis hoc fieri posse credat? leniter tamẽ ad eam accedendo, loquitur blandè in necessariis vtitor.

Quomodo discolores, & pulchri fetus gigni debeant.

CAP. XXIII.

MAgnus est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dum sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres, cùm auidissimè cupiunt, vehemẽter excogitãt, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ij sanguinẽ mouẽt, vnde in mollissima fetus materia rei imagines exprimunt, sic partus in perpetuum maculis variisq; notis inficiũt, nisi desiderio refricato quiescant. Ideò non impunè rerũ exploratores exquisiuere, ita signari fetus, vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, vt in maris cõgressu, spermatis eiectione, & aliis. Ideo homini cùm insit cogitationis velocitas, animiq; celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: plures iccirco in homine, quàm in ceteris animalibus differentiæ: aliis enim cùm immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, & cogitationis rectè nouit Iacob, vti sacræ testantur literæ, Nam

Pecu

Pecudes, vel equos discolores

progignere quærens, id effecit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiũt: ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas quæve facilè corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo nigróve interstinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris stabulabatur, & coitũ ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerẽt, vt quos dabant fetus, diuersè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum visu: sic lanigera omnia animalia, vel vniuersum pecus. Præualet hoc in equis, idq; plurimum obseruãt, qui huiusmodi curam habent, & ad coitũ equas admittunt, & equilia, vbi coitum explent, tapetis & pãnis, variis depictis coloribus exornant, vnde discolores equos, scutulatos, spadices, diuerseque coloratos efficiunt. Docet quoq; Absyrtus: Equam colore aliquo contegas, qualem futurã pullationẽ referre vis, siquidẽ qualem vestitu colorẽ ipsi mentiũtur, in talẽ enata progenies degenerabit: nã conscendẽs equus in coitu, colorũ spectaculo detinetur, qui oculis aduersabitur, & talem dabit feturã, vt tergoris diuersitas maculis euariet, totidẽq; visuntur colores, quot in exem-

plo fuere, plurimumq; emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquiue pulli albi

generantur: Si auiaria, vel caueas quibus cõcluduntur, eorumq; cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus iis locis fugiant: rectè pauimenta sunt euertenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ouaq; fouent: sic albicãtem dabunt sobolem: idem in aliis facito. Hinc sollerti euenit excogitatu, quonám pacto

Mulieres pulchros pariant filios.

Prodidit Empedocles mulieris in cõceptione visionẽ fetũ cõformare: nam sæpe imagines & statuas adamarũt mulieres, quibus similes fetus ediderũt. & sæpe scriptis proditur mulieres nigros & villosos peperisse filios: & caussam homines rimati, vbi multa diuexarũt ingenia, picturas in parietibus reperiere ex aduerso existẽtes, quibus fœminę dum venereo fungerentur munere, oculi detinebãtur, eaq; cogitatione animus affectus, similes feturas referebant. Vnde quod vsu venit, memoriæ mandandũ iudico, & quod maximè salutare remur esse, & sæpe occurrẽs omnib⁹ præcepi, vt in eorũ cõspectu, Cupidinis, Adonidis, & Ganimedis effigies pendeãt, vel materia pa-

retur

retur solida:inde veneremexercentes mulieres, animo versent,& fortissima imaginatione animus rapiatur,& grauidę diutius cõtemplētur,& partus inde genitus eũ imitabitur, quē ipsæ coëuntes mente cõceperint:nec parùm id profuturũ scio.Cùm id sæpius præcepissem,audiuit mulier,statimq; candidũ marmoreum puerũ,beneq; formatũ ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerũ,coeundo & vterũ gerēdo,quā sæpissimè animo eũ deuoluebat, enatumq; postea fetũ ostēdit mater obesulũ,nec à marmoreo simulacro dissimilē,ita pallētē vt verũ imitaretur marmor:& veritatis experiētia patuit: aliquę artificio sunt laudatę, successusq; fauit.Ne sint præterea inordinati coitus, néve in latera sursumq; fiant: plerisque enim hoc in caussa fuit, vt diuersa orirentur monstra.

Monstra quomodo gignantur, & de vi mira putrefactionis. CAP. XXIIII.

NEc ita facilior dabitur monstra producendi modus, quàm è suprà dictis. Si quis autē id summoperè affectarit,multas patefaciemus talia producendi vias. Principiò putabat Democritus,ex plurimorum cõmixtione seminũ,cùm hoc antè,illud posteà iactatũ vteri partes subingreditur, & simul cõfunduntur,diffidentq; membris,vt biceps homo,& multimēbra gignātur animalia, Em-

pedocles autem responsa omnia præoccupando, verum concepisse visus est. Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principiũ motus, aut in plura distributionẽ, aut ob imprægnationem monstruosa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatione, transpositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidã id vuluæ adscripserunt, quæ sæpe flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animaliũ efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatũ obtinent, posteà ex impẽdenti materie, nũc parciùs nunc profusiùs operatur, vt se sibi suggerit: sic defectu coërcita, vel redundantia superata ab incœpto impenditur opere, vnde partus producit monstrifica labe affectos: vt in arte sæpius perspicitur, nunc mutilata, vt claudos, monoculos, nũc superflua, vt hermaphroditas, quaternis oculis, totidẽ brachiis, totidemq; pedibus: sic quæ fortuitò vel arte ordinãtur, adiuuat ipsa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monstra in lucem prodire desideras, vt exemplis condisces, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ consequi possibilia fuerint: subscribet enim natura votis, operæq; delectaberis, eaq; euenient quæ nunquam putaueris, ansamq; præbent confitiendi, quæ vetitę descriptionis, & potius admiran

miran

mirandi, quàm profani sunt operis. Exuperantia primò, quónam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisq; pedibus.

Quod docet Aristotel. Oua illa seligito, quæ bina cõperies retinere boleta, pellicula quadam non tenui intercursante, sed albumina cõtinentur, quæ fecũdiores sæpe gallinæ asso lent parere, ex magnitudine cognosces, pateróq; intuentibus soli exponendo, exuberãte iam materia productum, ex plurium seminũ cõmixtu, semenq; habeat pullorum, glociẽti gallinæ iam excubanda supponas, vt suo insessu foueat ea, elapso iam debito tẽpore tales excludet fetus pedibus, alisq; quaternis, curabis vt cõmodè educentur. Si autẽ membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpẽs, & animal omne quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis: sæpius enim mõstra in prolificis animalibus & multiparis quàm in minus fecũdis, & imperfectioribus animalibus, in aliis verò facilitas generationis præualet: vnde in vilioribus animalibus facilius mõstra prodeũt, quàm in nobilibus. Sic quoque aliter generare possumus

Animal è diuersis commixtum.

quod facilè eueniet, vti de fructibus docuimus

mus:sed hoc pacto rē aggredieris: Animalia quære multipara, id est, quæ plures edāt vno nixu fetus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coëundi voluntas, mares feminis obsequia sollicitēt, cōmiscere inter se curabis, quibus par quoq; sit corporis magnitudo, gestationis tempus æquū, vel sanè nō longè diuersum: sic ex alienigenorū inter se animalium cōgressu, diuersa prodeunt semifera monstra, multiplici naturę varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendiq; eius modū docet Aristoteles. Leæna cum pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, nō iubati & maculosi fetus, vt refert Philostratus. Cum pantheris quoq; coëunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoës dicitur, maculosa pelle pātheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leone, & similibus, vt crebro græcè dici soleat, semper noui aliquid Africam afferre: ob aquę enim inopiam egestatemq; siticulosis in regionibus, è longinquo cogūtur bibendi gratia in vnum cōgregari, vi, aut voluptate ad cōmiscendum cogente, & inibi è varia seminum mixtura, varias subinde animaliū nasci formas, nec tales fetus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaris sit incolis eorum partus. in nouis igitur pro-

creand

creandis exemplis vtitor. ITEM in Aeliano legi, apud Sybarim pastorem fuisse nomine Crathin, qui cùm capellam omniũ formosissimam deperire cœpisset, & libidinis œstro acrius excruciaretur, eandem mirè inibat, ac vti amicã amplexabatur, non citra suauiatio nem crebram: idemq; capellarius amator, pabulum lætius amœniusq; obiiciebat, vt illi suauior fieret anima: inde ex concubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrẽ qui referebat, facie autem patrem. PVLLVS autem è diuersis commixtus sic eueniet: Marem palumbum cum gallina coire curabis, pullusque emerget non iniucundus visu. Sic quoque è perdicibus, gallianis, phasianis eueniet, diuersisque accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fetum gallina, sibiq; similem admodum, eique, quo prolificũ acceperit semen. At si defecerit matrix, sic dabitur

Ouorum excubatio citra gallinam,

vt docet Democritus: Columbarum vel gallinarum stercore tuso, atq; in cerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: turbinatior ouorum pars sursum vergat, & vicenis quaternisque horis, alternis vicibus innouato circũuoluendo, vt æquabiliter concalescant, sic effetæ efficere sunt solitæ, loco

calido

calido & tepente seruentur: vbi bis deni dies elapsi, & completi fetus, & pulli rostralis oua percudere inceperint, ausculta num pipiant, sæpe enim propter eorum putaminum crassitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt: testa tollito, & gallinam inducito. Et si collibuerit, aliter potes: Oua tepido demergas fimo, fenisque diebus recens subiicito, ne senescat, sed tempore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertẽdo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. Si quis cognoscere affectarit marem progigni an fœminam, sic cognoscet: Aristoteles ait, & probat Auicenna ex orbiculari breuiq; ouo mas, ex oblongis acutisque fœmina progignitur: & suffragatur ratio: nã virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longiùs abit materia, in quo est vitalis calor. Nec inficior artificio ingenioque enasci posse

Animal visu & tactu inficiens,

ac si regulus vel catóblepa esset: cauetoq; qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiẽs, vi tabidi aëris matricem infecerit: Fecunda mergito oua, vbi arsenicum, vel serpentum virus eliquaueris, venenaque cetera mala, per dies aliquos immorari

morari finito:validius operatur intus, si ritè apposueris, glocis subiicienda curato, manibus ne conquasses, ne inutile perdas, quod præualiturū speras. Nec dabitur occasio maior monstra producendi diuersa, quàm ouis: & huiusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiunt, atq; etiam ex se fiunt: Ideo Leontius ferri laminam aliquam, clauorū capita, lauriq; ramulos, vbi nidiculantur afferre iubet, ne prodigiosos & mōstruosos edant partus. Fimo cōmodè vti possumus. est enim naturali calori simillimus, nec spernendam reti net putrefactionis vim, mirabilium rerū parens: totq; genera ex putrefactione animaliū proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quòd si quis rectè considerauerit, & mente perpēderit, non minimum eliciet secretorum principium. Hæc tamen mirabilia visa sunt. Menstruatæ enim mulieris

Capilli in serpentes,

& vermiculos vertuntur fimo obruti, & tempore iam modico. Nec minus putrefactus menstruorum sanguis rubetas siue ranas generare potest, facilè enim corrūpitur & conuertitur, & sæpè mulieres ex eodem cum humano fetu bufones, lacertos, & iis similia generant. Et Salernitanas mulieres legimus cōceptionis principio, cùm fetus viuificari debent, tale animal apij & porrorū interficere

sole nt

ſolent ſucco. Cùm mulier quædā præter opinionem prægnans videretur, fetus loco, quatuor animalia ranis ſimillima peperit, & ſæpè tali cauſa abortiunt, cuius mõſtruoſæ conceptionis, non eſt alia (credo) putāda cauſſa. Ex corruptione quoque humani ſeminis, veluti vermes in inteſtinis. Alcippe elephantē peperit, & ancilla inter initia belli Marſici ſerpentē generauit. NEC equorum minus è cauda ſetæ aquis iniectæ animā recipere, & viuificari videntur. TVSVM ocymum inter lateres humido loco Soli expoſitū, ſcorpiones generat: quanquam Galenus neget. ET combuſtæ anatis puluis, ſi humido inter patinas ſeruetur obrutus loco, ingentem & maximā mirè generat rubetā. Facilius autē rana procreari poteſt illicò, ſi earū cernatur ortus, nō enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine ſcilicet ex coitu, in aquis ſuos natales habēt, ſed quæ per ſe naſcūtur, & temporariæ dictæ ſunt: & æſtiuo tantùm imbre litorū & itinerū pulueruIentis arenis generētur, earumq; breuis eſt vita, vel ſæpè ventorū ara, altis montium iugis ſæuientes, attollitur puluis, aquíſque mixtus, nō ſolùm in ranas, ſed in lapides cogitur, ranis enim aliquādo pluiſſe auctor eſt Phylarchus, & Heraclides Lembus: circa Dardaniam & Pæoniā idem eueniſſe tradit, idq; tam copioſè, vt domus & viæ replerētur.

Et

Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarũ pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum cõformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in AEgypto, quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in aliis locis ranæ, serpentes, & similia. vnde facilis est earũ procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, & Daumatus Hispanus, quoties libuerat ranarũ maximam ilicò producebat copiam. Sic verrinum & scrofarum ex coitu exceptũ virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principiũ, vt piscis exitu, eiiciãt, dum affatim lacte & micis saturẽtur: subantes: perceptumq; illud quod apriam vecãt, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditũ, & operculatũ, ne surgens calor euolet, aliquibus lateat diebus, præceptũq; opus plũbea conditũ pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit cõponere, non vulgare cernet experimentũ. Si quis verò curiosius quàm par sit, noscere cõcupiscet, quã nouimus rationẽ experimẽto fimo & mirabilem admodũ mandragorã producendi. Sic enim humanã feram ex ouo enatã feneratitia iam nomẽclatura vulgò appellari cœpisse au

dio, si cui collibuerit, & is ad exemplar galli spermatis in ouo humanũ & vitale asperserit virus, operculo coërcito, ne fetuosum calorẽ coërcitum suspiret, efferet semiferũ animal, hinc humanã, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna, sic occasio dabitur, alibi paulò vberius: sat sit normam & fieri posse demonstrasse. Pleraq; & maiora iam omittuntur, apud inscios & plebeios fide penitus caritura. De partu menstruoso, deq; te producendi per fimũ vi, hæc dicta sufficiant.

De lyra, & miris quibusdam eius proprietatibus.

CAP. XXV.

NON nullas in se vires Lyra retinet proprietates, & animaduersiones, quas in medium afferre operæpreciũ duximus: quãquàm non lateat gregarios & sciolos fidem non habituros. Et si eorũ aliquis hæc nostra putet deliria, arcanarũ tamen literarũ cultoribus me summoperè placiturũ scio, quiq; naturæ miris peruestigandis, animũ penitus addictum habẽt, ignota nõ scribo. Rythmos & modulos in hominibus posse certũ est, nec tã immite & efferatũ esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animũ deliniẽtibus remittatur, cõtrà indecentibus & inconcinnis angatur & restringatur. Carmẽ prodit Musæus dulcissimã rem mortalibus esse: & à Platonicis dictum animaduertitur, à musica mulceri omne

omne qđ viuit, plurimiq; visuntur effectus. Remugiũt in bello tympana, vt sint hortamẽta, & torpentes suscitẽt, & iis similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus musicus quoties libuerat, Phrygiũ modulabatur cantum & Alexãdri animum sic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, cumq; aliter voluisset, mutato animositatem exhauriens, segnem efficiebat animum, & remollitũ ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cùm ipse audiuisset Antigenidã tibia modos incinentem, qui vocatur Hermatij, adeò inflãmatum se esse, vt simul cum armis exurgẽs manus iniecerit in proximè assidentes. Refert Cicero Pythagorã adolescentem quendam Taurominitanũ, vino madidũ, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domũ quæreret, qua detinebatur scortum, Phrygio modo concitatum, spõdæo resonante pacatum, & mitiorem reddidisse. Idemq; aiebat: Si tibiarum cantu impulsi adolescentes facinus aliquod aggrediuntur, ti bicina spondæũ canente distrahuntur, vt modorum grauitate eorũ furens petulantia consedetur. Empedocles cùm eius hospitem, iurgiis & conuitiis quidam lacessitus inuaderet, canendi retorsit modum, furentisq; irã tẽperauit. Theophrastus ad cõpescẽdas animi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos:

Et Agamemnon è patria discedens, ad Troiã profecturus, de Clitæmnestræ dubitans pudicitia, citharœdũ reliquit, qui sono illã adeò ad continentiam & pudicitiam incitabat, vt Ægistus nõ nisi occiso citharœdo ea frui potuerit. Thracius Orpheus citharę incentionibus efferatas gentes saxi instar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharœdus rationis expertes delphinos sibi cõciliauit, vt demersum sospitem in litus duxerint. Teneros infantium sensus permulcet sonus, & crepitaculis vagientes acquiescũt, & ipsi conticescunt. Vnde Chrysippum propriũ nutricibus fertur carmen ascripsisse. Elephãtes ait Strabo tympanis allici, cerui sonis detinẽtur, & modulato carmine capiũtur, cygni hyperborei cithara & cantu cõuincuntur, auiculæ fistulis irretiuntur, & pastoralis fistula pastu progressis quietem imperat gregibus. Imo vulnera, & morbos (quod multò mirabilius est) modulis prudens consolata est vetustas, vt ex historiis percipitur. Terpander, atq; Arion Methimenæus Lesbios & Iones grauibus morbis curauere. Asclepiades medicus turba surdis medebatur, cantuq; populi seditiones cõpescuit, Hermenias Thebanus Boethiorũ pluribus coxendicum dolores melodiis abstersit. Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit. Thales Cretẽsis cithara pestilentiã fugauit,

gauit, & ægrorũ venas Herophilus musicis pensiculabat numeris, sic affectibus singulis singulas adhibuere prisci melodias, vti Dorica prudentiã, castitatẽ, & doctrinã largitur. Phrygia pugnas excitat, furorẽ inflãmat, qđ efficit & tibia: ideo Aristoxenus in fabulis, quod Dorica efficere nõ valuit, ad Phrygiam deuenit harmoniã, quę illis cõgruebat. Lydia intellectum acuit obtusis, terrenoq́; grauatis desiderio cæleste inducit appetentiã, ab Aristotele in Politicis traditũ. Nónne Lacedęmonibus fertur repudiatũ pridem fuisse cromaticum genus, quod nimiũ audientes effeminaret? & iis similia, vnde non à ratione alienũ reor, si simplici id accidat lyra, citharáve: quod verò arte ingenioque confectis euenit, magis mirũ, nemo est qui negare possit. Ideo

Lyra somnum concilians

proditur, & à multis quoq; expertum est, dulci suauiq; vt id eueniat harmonia. fiat igitur sic: E lignis materiã parato mitioribus, vt suauiorem efficiat & remissiorẽ modulationem, vti abiete & hedera ex vno inferior, ex altero superior cõpegitur pars, fides è tyris & serpentibus conficiendæ, sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quã erues flumine currẽti, capiteq; suspenso, reliquũ marcescat, iis fidiculam accõmoda, cytharámve, quę vbi digitis pulsata

intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnū efficit sonitum, gratumq; audientibus conciliat soporem, vt inuito claudent oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri nō debet, si id quoque Pythagoricos effecisse fertur, vt cùm diuersas resoluere vellent in somno curas, quibusdam cantilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgētes quibusdam modulis aliis stuporē, somniq; confusionem purgarēt, ad subeundū munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempestates, somnumq; pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valde, quod eius sonitus fertur pręsens atociū: dum enim per aures ad animū delabitur, vnde ab eius sonitu expellantur, credentiū arbitrio relinquatur: néve hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. Hoc autē de vulgari accipies experimētum.

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat.

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæq; melos, si grauiū vnā pulsabis digitis, altera reboat, & mouetur grauius in ea, sic acutarum, debita tamen approximatione: si id maximè nō fuerit conspicuū, paleam suprà inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus in libro ludicrę historię, neruos ait in finibus brumali

dic

die alios digitis pelli, alios ſonare. Hinc quiſpiam poterit ignarus ſoni lyram accõmodare: ſi æquè tenſa altera, & ad harmoniam ducta requieſcat, alteram manibus intẽdendo, & relaxando, & pulſando, quouſq; quieſcentis neruus moueatur, eiuſdem toni ſignum: ſic in cæteris. Si verò vt

Lyra ſurdus audiat ſonum

vis, vel manibus aures obde ritè, ne ſonũ audias, tũc capulum lyræ, vel citharæ mordicus prehendito, pulſet eam alter, & concinnũ in cerebro dabit ſonum, & fortaſſe ſuauiorẽ: nec ſolùm capulum dentibus captans, ſed longiſſimam haſtam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur ſonus, diciq; poterit non auditus ſenſu, ſed guſtu percipere. Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, vt

Lyræ, citharæ, aliaq; inſtrumenta vento pulſentur:

Hoc ſic perficies: vbi vaſta fuerit ventorũ procella, è regione aduerſanti accõmodabis inſtrumenta, vti citharas, tibias, ſambucas, fiſtuláſve: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulſat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omnium ſonitu vicinis auribus ſuauiſſimum percipies concentum, & lætaberis.

Inſomnia clara, & iucunda, & obſcura, meticuloſaq; inducere. CAP. XXVI.

Cibus ex cõcoctione (qđ ꝓ explorato haberi debet) in vaporẽ ſoluitur, tabeſcitq;

quem caliditate iuncta in leue desciscere par est:cumq; natura in sublime feratur, aliquatenus attolli,& in cerebrum per venas redundare, vbi natura cerebri perpetuo obrigẽs rigore, ad instar imbriũ generationis, vt in maiori mundo sæpè visitur, fit humificus, & nebulescit, sic intestina reciprocatione denuò redditũ incapescit:& ad cor defertur principis sensus domicilium:interim caput opplet, grauedinosum reddit, vt profundo demergatur somno. Quòd si noctis conticinio magis soporari contingit, imagines descendendo aliorum occursu, interpolentur: vt præposteræ mõstruosæq; videantur: Si matutino, vbi excrementum, fœculentusq; sanguis à puro, & frugi discretus,& ipse refrixit, & deferbuit, meracæ, absolutæq; visiones demonstrãtur, & gratæ. Nõ ergo irrationabile duximus, cũ immoderato tumefacta potu, virtus sopita lãgueat,& natura edulij vapores attollãtur, & ex iis, quę corpore abũdant, in somno exultari,& immoderatè iactari, vt diuersa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atraq; bile, frigido putridoq; humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari sanguinis abũdantiam habere:imo temperiei eiusdem præsagituram elici posse Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis vescẽtes flatuosis, eorũ vi salebrosæ imagines, monstruosæque,

qui

qui itidem attolluntur, si tenues modicæque exhalationis, gratis animum exhilarãt simulacris, & incolumes videntur: Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensuum principi deferunt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Gale.) ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuò dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. Vt nõ minus peruigiles, quàm soporantes lætemur: en

Somnia grata excitandi ratio.

Cenæ summo, cùm cubitũ pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melysophillon quam alij citraginẽ vocant, iisq; simillima, consopiti variis illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorẽ conuersam cernet, vmbrosis operculis opacatã, ac denique oculos circũlustrando, vernat vndique mũdus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondiũ, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconito, maximeq; viridantium tempora perunxeris, collum vel iugulum, per quem venæ ascendunt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt cõspicuæ, manibus, pedibusque. Confert & iecur perungere, nam à ventriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur

vapores, eiuſdemq́; coloris imagines referentes. At ſi quærimus

Somnia obſcura & tumultuoſa:

Fabas edimus, quia ſiccæ & flatuoſæ, & ideo à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant inſomnia. Pleroſq; legiſſe memini, a fabis abſtineto, eiusq́; vſum interdixiſſe, & ferè legumina omnia, phaſeolos præcipuè, quos ſmilaces vocant hortẽſes, lenticulas, craſſum & melancholicum humorẽ excitantes, allia, cepas, capitata porra, braſſicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia ſpirituoſa, vapurolentáque ſunt, inflationem calidam, mordacem, & noxium humorẽ parientia, inſomnia ingerunt, in quibus phantaſmata deluxata, laceſſita, tortuoſa, turbida. Sic per aëra delatus, maria fluentaq́; tranſnare videberis, ciuitates multas luſtrare, caſus, mortes, tempeſtatum ſæuitiam, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuſcari, cælum hiemare, ac non niſi meticuloſa omnia demonſtrari. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni aduſto, acetoque (quod ideo addimus, vt penetrandi vim medicamẽtum adſciſcat) ignes, incendia, fulgura, coruſcationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec ſilentio præterierim, poſtquàm in horum ſermonem incidimus, huic addere ſeriei, quæ fortaſſe iuuerit meminiſſe,

minisse, vsuique fuerit legisse. Si velimus

Idem suffitu edere, & aliter,

Sic sæpè factitare solemus: interfecti viri recenter calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parũ addimus, porrò simul cõmixta, si accensis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormiẽtes laruarum occursaculis deterrimis spectris, horribilibusq; afficies. SIC quoque si dormientis capiti viuæ simiæ nuper extractum cor supposueris, nõ nisi feras in somnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum. IDEM præstabit onyches si collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominum mentes inuasit, vt quę natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, vt multis horum simul coaceruatis componant

Lamiarum vnguenta,

Quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimũ admiscẽt, naturali tamen vi euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referã. Puerorum pinguedinem aheneo vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione vltimũ, nouissimumq; subsidet, inde condunt, continuoq; inseruiunt vsui, cũ hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel ALITER sic: Sium, acorum vulgare, pentaphylon, vespertilionis

tilionis ſanguinem,ſolanum ſomniferum & oleum,& ſi diuerſa cõmiſcent,ab iis non parum diſſidebunt,ſimul conficiunt,partes omnes perungunt,eas anteà perfricando, vt rubeſcãt;& reuocetur calor,rarumq; fiat, quod erat frigore cõcretum: Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt: vel oleum ipſius vicem ſubiens,vt ſuccorũ vis intrò deſcendat,& fiat potior vegetiorque: id eſſe in cauſſam nõ dubium reor. Sic nõ illuni nocte per aëra deferri videntur,conuiuia,ſonos, tripudia,& formoſorũ iuuenũ concubitus,quos maximè exoptant: tanta eſt imaginationis vis,impreſſionũ habitus, vt ferè cerebri pars ea,quæ memoratiua dicitur, huiuſmodi ſit plena:cumq; valdè ſint ipſæ ad credendũ naturę pronitate faciles,ſic impreſſiones capeſſunt,vt ſpiritus imitentur, nihil noctu diuq; aliud cogitantes,& ad hoc adiuuantur, cùm non veſcantur niſi betis,radicibus,caſtaneis, & leguminibus.Dum hæc penſiculatiùs perquirẽdo operã nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio)incidit mihi in manus vetula quædam,quas à ſtrigis auis nocturnæ ſimilitudine Striges vocant, quæque noctu puerulorum ſanguinem è cunis abſorbẽt, ſpontè pollicita breuis mihi temporis ſpatio allaturam reſponſa:iubet omnes foras egredi, qui mecũ erant acciti teſtes, ſpoliis nudata tota

ſe vng

se vnguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum vi succorũ cecidit, profundoq; occubuit somno, foris ipsi patefacimus, multũ vapulat, tantaque vis saporis fuit, vt sensum eriperet, ad locum foras redimus, iam medelæ vires fatiscunt, flaccescũtque, à somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria mõtesq; trãsmeasse, falsaq; depromens respõsa, negamus, instat, liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Sed quid de eis sentiam? dabitur aliàs narrandi locus, ad institutum nostra redeat oratio: satis enim prolixiusculi fuimus. Hoc prætereà præmonendum censeo, ne facilè experientes dilabantur, nõ hæc æquè omnibus euentura: sed inter ceteros melancholicis, cùm natura præalgida, algiosaque sint, eorumq; vaporatio multa non sit: rectè enim quæ vident percipiunt, & referre possunt.

Quomodo amor conciliari posit, deq; rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAP. XXVII.

NOstrum fuit ab operis initio constitutũ, omnia tantùm naturaliter operari, & præsertim, quæ magorum operibus impiorũ euenient, ad eorũ scientiam penitus pessundandam: mortalium enim mẽtes his laqueis, & errorum inuolucris irretiũt, cùm hominũ pars magna huic insistet, ac fallaci ipsi⁹ ille-

cebra

cebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipsa ad perniciē elabi, quæ eleuata, ac discendi cupidiora sunt. Nos quæ ex iis poterimus amorū illicia recensere nō pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni cōsulant. Vt igitur exordiamur, scitu iam dignum est, quod aliò non intenditur hominū mens, nisi vt hominum mulierúmve animis amoris igniculos accēdere, eos mitiores reddere, nostręq; voluntati obtemperaturos nititur, cūq; rebus eueniat, in quibus efficiēdi potestas latet: iis vtamur, quorū aliqua à maioribus tradita, nobis experientia comprobata, multaq; recentiorū industria comparata sunt: & primùm Hippomanes, antiquitus ad sidera laudibus elatū, quanquam nō defuerint, qui adstruxerint muliercularum figmēta, & deliras esse fabulas, demōstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, additisq; caussis fidem adhibentes, quibus euidens experiētia refragatur. Quod duplex statuunt, vnum virus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio stimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit,

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicūt
Pastores) lentum distillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sæpè malæ legêre nouercæ,
Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba.

Vnde

Vnde apud Tibullum,

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusq; vsum alibi tradidimus, & vires cùm popoſcit locus: alterũ autem carica eſt magnitudine, ſpecie orbiculatum, latiuſculũ, colore iam nigricante, frõti naſcẽtis pulli adhæret, ſtatimq; fera partu edito, ſecundas deuorat, & laborũ oblita perlambendo, & abſtergendo eum conuellit, hippomanes appellatum: quod ſi quis præripuerit, ad vbera partum non admittit, odit, & alienũ tanquam à ſe fugat, nũquam amatura: quod idem rectè ſenſit in AEneide vates:

Quæritur, & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Meritò ergo ex carne illa amorem creari, & illius eſſe irreticulum non abſurdũ putarunt, amatoriumq; innaſci veneficium. Et vt tradit Pauſanias, nec AElianus omittit, tãtam in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas, quod illo æri mixto, & effuſo equam poſuit, abſciſſa cauda, vbi Hippomanes incluſerat, fabrica non tam accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur vt tantopere ad illius conſpectũ furiis ſtimulari deberent: Sic enim eos alliciebat, tantaq; inſania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipſam violentiùs, quàm in pulchrã equam & viuam inſilirẽt. Neque enim quòd vngulę, cùm æreæ ſtatuæ hærent, lubrico lapſu elidantur,

dantur, idcirco coitum desperant, imò ardentius multo hiante ore, imminenteque adhinniunt, neque priusquàm flagris & magno ductorum robore abstrahantur, ab æreo simulacro depelli possunt. Vnde nomē veneno inditum ἱππομανὲς, quod equinæ cupidinis similitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Traduntq; nō minimæ auctoritatis viri, quòd hoc cognitū penitus pastores habent, & si amatorias alicui insidias parare velint, vt amoris flāma cō flagret, & cupidinis tabe amatę mulieres torqueantur, & intereant, callidè equā, quæ ventrem gerat, pariturā obseruat, statimq; à partu præreptum hippomanes habēt, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactū insidiis esculentis, vel poculentis immisceant, & animū efferatum mitiorem reddunt, & fomitē amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent initio, continuò, paulatimq; concrescentem, & adeò ad amoris cupidinem inflāmant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adiiciant. Sic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinant, cuius substantiam combiberint, & mutuum reciprocumq; reddit amorē. Erat & Echeneis veteribus veneficiis infamis. Sic hyænæ vulua sinistro lacerto religata, si quis mulierē inspiciat

amato

amatorium esse tam præsens, vt illico sequatur: id verum ne fuerit an falsum, affirmare nõ ausim, ne quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hîc esset & penè impossibilis eorũ captura. Docent & aliter si libuerit, huic simillimum componere, vt multorum exẽplis noscere discant. Animalia respiciendo, quæ maximè in amorem furiunt: vti passeres, & columbæ: sed cõmoditatis gratia in catulis exemplum detur: Ligetur catella semestris, vel annua, cùm ostendit se maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore conceptum sitiunt maritum, cuius desiderio hiant: ita ligentur arctè, ne conscendant, & aptè accommodentur, ætatémq; habeant coëundi, cibus posteà opiparè exhibeatur, vt spermatis vbertate luxuriæ desiderio conflagrent cùm catulire desiderant, feruentíque fuerint, animo, furientes & vociferantes, præcaue ne ad coïtum admittas, vt violentiùs inferantur. Cùm cognoueris in summum luxuriæ gradũ feminã peruenisse vt genitalia pruriãt, inflentur, turgeántque, quod diei spatio eueniet, iugulant, eáque decerpunt membra, vbi maximè huiusmodi desiderium insidet, & cùm carnem gustauerint proiecta amatoria libidine cõstrictiùs tenetur, vt vociferet & perbacchetur, poculísq; deuicta mens, libertate amissa, veneris insania exagitatur, vt extabescat cor-

pus. Multa prætereà sunt, ex quibus pauca mē minimus tanquam suffectura. Satis enim diximus, & si vera dixisse pertæsum est.

De fascinatione, & quomodo per eam illaqueari poßit, & fascinationis amuleta.

CAP. XXVIII.

IAm de fascinatione est differendum, quique, effascinatores fuerint, nec silētio prætereundum: nam si nobis priscorū monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cùm noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historiis fidē derogare opus esse censui, si veras rei caussas validis rationibus aptare nequimus: prætereà cùm pleraque sint peruestigationem penitus summouētia. Quod autem ipse ex aliis operationibus senserim, in medium explicandū duxi: multa apud Theocritum & Virgilium reperies, vnde

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Isigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quasdam produnt voce & lingua effascinantes, quæ si impensiùs fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudauerint pulcras arbores, lætiores segetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas arescere, & emoriantur repentè, hæc omnia nulli aliæ caussæ obnoxia: quod

Solinus

Solinus quoq; scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis,& Illiriis eiusdem esse generis, qui pupillas binas in oculis habeant atq; visu exitialē effascinationē faciant, vt interimant quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis tā nocenti visu sunt:& impuberes maximè noxam sentiant. Huiusmodi feminas in Schytia esse, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides Philarcus in ponto Thibiorū genus alterū, multósq; alios eiusdē naturæ, quorū notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem esse: quorum meminit quoque Didymus. Nec dissimilis generis Damon ꝓdidit pharmacū in Æthiopia, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac feminas quoq; omnes, visu effascinare patet quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoq; de iis scribit. sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gentes Paletheoberum pontum incolētes non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretio: iſque cōstant corpore, pestilentes esse, & intuitu, solóque habitu in morbos languere, quos perimant,& in tabem resoluant: nec solùm qui continuò, sed hospites & qui eorū commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis:& fascinum quanquam per contactum,& miscellā ineatur, sæpè per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam spi

ritus ꝑ oculos ad fascinati cor deueniens, totúmq; inficiens. Sic enim euenit, vt adolescẽs subtili, claro, calido, dulcíque sanguine prædi tus, tales det spiritus, cùm à cordis calore à puriori sanguine exoriantur, quia leuissimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos ꝓcidũt, & iaculantur, qui maximè forami nosi & venulẽti sunt, omniúmque partiũ nitidissimi: & cum spiritu ipso vnà vis quædam ignea radiis emittitur, vt rubentes oculos, & lippos spectãtes obuios, simili cogantur labo rare morbo: mihíq; accidens detrimentum at tulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus vnà secum vaporẽ corrupti sanguinis deferens, cuius contagione spectantis oculi rubore simili afficiuntur. Sic adimit lupus vocem, sic regulus vitã, qui adspectu venenum excitat, & radiis virulẽtos infigit ictus, cũ speculo autẽ, reciproco iacula tu in sui auctorẽ retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitũ reformidat politum speculum, vt affert Aristoteles, eiúsque adspectu sor descit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia sanguineus vapor in speculi superficiem propter tersitudinem in vnitatem coit, vt quadá nubecula operatur, & clarè demonstretur: immo si nouitium ęgerrimè elues, quod ideò in panno vel saxo non euenit, quia in illo ser pit, & in profundum descendit, in hoc verò

ex

ex partium inconcinnitate dissipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum infra ctum reseruat, quia frigidũ coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto si in clarum vitium respires, facies saliuæ roris aspergine rigatur, tenuísque euolans pars in saliuam relabitur, sic ex oculis radiorum profluuium, qui spirituum vehicula, ad occursantis oculos per ueniens transuerberat, & percussi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cùm è corde exoriantur: sic ipsi in cordis marginibus coguntur in sanguinem, peregrinus hic sanguis ab effascinati natura viri discordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipsa permanente, quatenus vis tabidi sanguinis in membris viget, & cùm sanguinis affectio sit, ex nunquam interpollari cõuetur febri, quæ si in bili, vel pituita esset, per interualla fortasse sedaretur. Vt autem distinctiùs patescant omnia, id primò sciendũ, duplicem apud auctores fascinum reperiri: alterũ amoris, inuidiæ, vel maleuolentiæ alterum. Si verò pulcri desiderio, formæque concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quãquam eminus iaculetur, ꝑ oculos venenũ hauritur, & venustæ spectrum formæ amãtis cordi residet, igniculos succẽdit, vnde semper afflictari solet: & quia ibi mollissimus amati sanguis vagatur, vultus repræsentat, suíque ip

sius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis in vulnerãtem labitur. rectè hoc sic innuit Lucretius,

Idq; petit corpus, mens vnde est saucia amore.
Nanque omnes plerumque cadũt in vulnus: & illã
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu:
Et si cominus est, os tum ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel maleuolẽtiæ fuerit quem tale virus infecerit, effascinatio noxia admodum maximéque in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animúsq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec solùm immutat corpus ꝓpriũ, sed alienũ reddit, & tanto id, quãto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde ciẽt. Nónne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pallore insigni, & extrema induit macie? Nónne prægnantis auiditas inficit tenerũ fetũ rei agnatæ nota? Sic vbi flagrãtes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocẽdi cupido acriùs micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus maximè speciosis malum inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet caussam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nã pororũ apertura, & humorũ subtilitate facilè depascitur morbus. Nec

solùm

solùm ex passione tale fit corpus, sed venenũ humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexãdro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentum veneno delibuta, & depasta, vt Aristoteles tradit: & Auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alterã fuisse, quæ Hyoscyamum impunè sumeret, alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius vsu (vt ex antiquorum monumentis accepimus) vsque adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, cùm vellet veneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullã ex assumpto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguiũ, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico cũ iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multáque præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic plerique viri suapte natura sunt, qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedentes, serpentúmque morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si similem sortiũtur naturam, quorum obtutus, vel emanans spiratio non homines solùm, sed plantulas, herbas, ceteráque emaciat, vt exarescãt penitus: & sæpè vbi huiusmodi animalia

residēt, arētes segetes veneni participes factę exiccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & aurā quandam eructantes. Nónne mulieres mēsium tēpore cucumeres, & pepones tactu visúq; inficiūt vt marcescāt? nónne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur? & plures feminas, quàm viros effascinatrices reperies complexionis ratione: fortiori enim lapsu à tēperamēto decedunt, plurimísq; noxiis vescuntur, vt singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, sursum elati, per oculos prolabuntur, & astātibus venenum expirant, & tali corpus explent. At si formosam deperis iuuenem, eique vis, vel mulierē viro fascinum inducere, vt si fieri possit, in amorē coarctetur: hic patet

Amatoriæ illaqueationis modus:

Sint oportet sanguinei, ex parte quidē cholerici, oculos habeāt amplos, nitētes, & glaucos & multū cōducit castè viuāt, ne frequenti coitu humorū succus exhauriatur, vnde frequentissimo intuitu, diutissima imaginatiōe, debita approximatiōe, cū conamine facto aciē aciei dirigāt, radij radiis, & lumina luminib' cōiungātur, sic ex intuitu vltrò citróq; facto nascitur amor, & cōbibitur. Cur autē tui fascino detineat nō alioi ū, ex superiori, & ex hac videtur ratione: Fuerit enim ex fascinātis intē-

tione,

tione, qui quidem p̄ spiritus, siue vapores trāsmittuntur ad maleficium, & spiritu illo affectus ei similis efficitur: existente enim maximè in passione illa, & imaginatiua virtute circa rē valdè fixa, habitus diu p̄manēs, spirituū habet obedientiā & sanguinis: tunc exoptata re potest à virtutibus deuinciri, & inflāmari. Quanquam animus (vt Auicennæ ascribitur: neq; ab hac sententia illius abhorret auctoritas) solo affectu, & imperio tales p̄ducere potest affectiones. Placet Musæo, quod amoris fundamēta oculus iaciat: & præcipuè ad amādū illices sint, & ex adspectu amorē nasci dicit Diogenianus, vbi incognitum amare non posse dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert,

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorū obtutus visam ad insaniā cōpellit, amorísq; allicitur p̄ oculos rudimētū. Reliqua verò mēbra nō verè dant caussam, sed cōcitāt, vt formæ lenocinio cernētē remorētur visis rebus illectus, & immorātem obtutu feriant & ibi Cupidinem excubantem aiūt sua mittere tela, vt emissus ex oculis aculeus in astantis oculis cōfugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Isti enim tui oculi p̄ meos oculos ad intima delapsi, acerrimū meis medullis cōmouēt incendiū. Iam non paruā tribuimus quærentibus radicem, nè penitus, ma

læque mẽtis cõpos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirũ fuerit, morbis perpẽsis, qui ex cõtagione eueniũt: vti pruritũ, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facilèq; tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborũ omniũ grauissima pestis non illico homines inuadat ac penitus cõsumat? Nec in aliis solùm, sed in ipsos quoq; relabitur, immissúmq; fascinum ipsi alliciunt. Veteribus quoq; scriptis proditur de Eutelida, qui refluxionib⁹, aquis, speculo vel fonte resilientibus in videntem imaginem retorquẽtibus, sibi fascini pernicіem intulit author.

Ευτελίδα ἀναγ' Βυκαίρῳ ἰδὼν ὀλόφωσις ἀϋτὴ
Δινάεντι ποταμῷ ἀλλ' ἄυτικα νῦσον ἀδίνει.

Adeò sibi pulcher visus est, vt eodẽ quo alij ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdit, peculiaríſq; morbi pœnas dedit. Sic se proprio pueri vitiant fascinatu, parẽtes verò veneficis & fascinatoribus caussam ascribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia.

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinũ amoliri conaberis, sic auerrũcabis: visum abstrahas, ne tuis aciẽ oculis adigat, néve lumina luminibus copulẽtur, vnde enim affici solet, inde caussam amoue, cõsuetudinẽ interpollatim remoue, otium repelle

pelle, grauis animũ adhibe curis, sanguinẽ, sudorẽ, & excremẽta omnia largè eiicito, vt vnà noxia eiiciatur aura, & cõtraria primis extẽt quoq;. Si inuidorũ fuerit maleficiũ, illud sic nosces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinat, crebra iactat suspiria, cor angustiis cohibetur, nec signũ conspicitur mali alicuius, lacrymas effũdit salsas & amaras. Ad ipsum effascinandum, quia aër cõtagiosus, & cõtaminatus est, odorata suffimẽta substituãtur, vt aërem instaurẽt, nec minus aquis irrorando, cynnamomum garyophyllos, ciperũ, xilaloë, moschum, ambram. Ideò prisca æuum ad hunc nostrum se propagauit consuetudo, retinentque hoc mulieres, si noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluũt: claro seruentur aëre, ij pendeant è collo lapides, carbũculus, hiacinthus, saphirus, alissum in domo suspensum, rhãnũ, & phu opiferũ putat amuletũ Dioscorides. Hissopũ & liliũ odorato. Annulus deferatur, ex onagari vel vngularum asini domestici, satyrion, quæ orchis & femina dicitur. Rutam sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro.

IOAN.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER III.

PROOEMIVM.

Am ad ea videor accessisse experimēta (dum ad varios rerū perspiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parum continēt lucri, circa quod non olim magna mortalium pars hæret: sed eius inextinguibili siti vniuersus æstuat mundus: vnde vt aliqua percēseamus, coacti aggredimur. Est sanè res non paruipendenda, sed expetenda præcipuè, qui Philosophiæ studiis nauāt operam, ac naturæ perscrutātur arcana: euenient enim plura, quæ admirari possunt, & quæ nostro vsui mirum in modum sunt necessaria, dum multas perspicient transmutationes, & eas vidisse non parū lætabuntur: non metallorum tamen eorū, quæ maximo distent interuallo, sed quæ cognata & vicina sunt, accidentibúsque differunt aliquibus, quòd maximæ auctoritatis viros philosophos fateri nō puduit, vt in rebus aliis naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autem vana spe lucri, ac sub eius

conti

continuæ voluptatis esca, & illecebra tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non sine magno huius sæculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuisos omnibus reddant. Dum enim sophistico auro laborant præparando, vti horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerunt, in perniciem ruunt, & vana auri spe deludentur: vt rectè Demetrius Phalereus ait: Quod capere debuerant, non ceperunt: quod autẽ poßidebãt, amiserunt, & metamorphosin, quam in metallis exspectant, in se ipsos experiuntur, tunc (cùm hoc vnicum solamen inueniant) cõmentitijs fraudibus alios fallere, ac sibi comites nituntur efficere: sic bonæ rei fidem in peiorem vsum conuertunt, ceu altioribus sæpè rebus contingere videmus. Et adeò artis veklucri desiderium libros auxit & mendacia, vt nil ferè aliud circunferatur, ac optimè Diocletiani iussu sint omnes exusti, & in cinerem versi. Ipse autem, qui aliquid videre affectas, id scito, in omnibus naturam imitari non posse, ritè metallorũ primordia pernoscenda sunt, & si ea transformari, vel penitus tingi quæruntur, in prima dissoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri posse cognoscuntur. Aliqua hîc nos apponemus, quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendisq; habuimus: horũ exempla perdiscito. Hîc montes non pollicemur aureos, nec quem homines rentur per celebrem philosophorum lapidẽ illum, multis sæculis iactatũ, & fortasse aliquibus compertum: nec poculentum aurum,

quo

quo homines ab interitu immunes tueantur. necesse est enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia esse obnoxia. Talia autẽ promittere, temerarium prorsus nec pensi habens quicquam fuerit: Vtilia tamen ad humani corporis tuendã valetudinem, atque prorogandam fieri posse non imus inficias. Quæ tradere intendimus hæc sunt:

De extractionibus aquæ & olei, & operationibus quibusdam, quæ passim operibus subingrediuntur. CAP. I.

OPerationes quasdam præmittere visum est, quæ obiter in opere legũtur, vt quæ docentur ordinatè procedãt, néue alibi quærantur, & quanquã hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri posse iudicent, opus tamen subintrant nostrum, & iis nos efficere cõsueuimus, quibus ignoratis non facilè votum assequeris. distillationis autem, vel apti distillationum vasis, quia toto hoc meminimus opere, ne ignoretur, locus hic dicendi opportunus videbitur. Recentiorum quorundam inuentum est, aquam ex omnibus haurire, vt puram habemus aquam sine terra (vt fieri tamen potest) vides enim distillatam aquam nullis redundare fæcibus, & præstãtiùs à putrefactione liberantur multa, vel si aliquid imbibere indigemus. Vas primò parãt fictile, melius autẽ vitreum concauum, turgescens.

pilæ

pilæ instar, vel potius turbinatum: vti pyrum, ac colliũ oblongum habeat, cui pileum vitreũ accõmodatur, vt subiectis prunis res in vapores soluatur tenues, & vacua omnia repleat, & in sublime feratur: vapida hæc crassitudo vbi pilei frigidũ tetigerit, & vitrũ occursabit, illius marginibus in rorem cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquá relabitur, & aperto quodã canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, subiectúmq; receptaculũ stillatim eã recipit, hoc distillarium, vel alembic chymistæ vocãt. Multi ne fumi nidor potores offendat, in feruentis aquæ vas organum locãt, & tenuior elicitur aqua, balneúmq; dicũt. Tenuissimam quoq; detrahes aquam, si vitrea hæc vasa in fictile aliquod concauum accõmodaueris, vt foras promineant colla: hinc calẽtis aquæ plenũ subiiciũt ahenum, vt surgentis vi fumi, nec aliò permeãtis eliciatur è rebus ingeniosè aqua, quæ è potabilibus præstantior fuerit. In vacuã ollam aliqui hoc ligant vas vitreũ, vndiq; non contingens latera, & os obturant, relicto tantùm foramine, quo collum foras promineat, sic incandescens olla, aërémq; concalefaciẽs in vase res contentas, in vapores soluit: ex iis commodiorem elige modum, ac sufficiat semel enarrasse. Multa sunt prætereà vasa, quibus vtuntur, & penè infinita. Rem autem, si inob

inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere & macerare solent, nunc equino fimo, qui eiusdem semper sit caloris, innouãdo diebus quinis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic etiã nos sæpè aquã extraximus, nunc vinaceis tumulãdo, vel cineribus, & accẽsis carbonibus iuniperi, nã cùm densum, & valde spissum sit lignum, multum accensum durat. Nunc autẽ ad operationes accedendum, & primò extrahatur quomodò

Talci oleum,

quod apud multos arduũ, nec ferè fieri posse iudicent, sic tamẽ parabis, vbi fuerit opus: In sacculum immittito talcum cum litoralibus calculis, & qui in fluminibus passim conspiciuntur, multũ exagitentur, dum in tenuissimum redigatur puluerẽ: vel id alia perficies industria, sic enim omnibus fieri consueuit: inde in crudã ollã accõmodato, crassitudinis & roboris nimij operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris, Soli resiccandum tradito, posteà in fornace lapidum locato, vbi eluctãtur flãmę, vel alibi, dummodò violentissimus sit ignis: vbi fornax ardere desierit, eximito, & vas frãge, si in calcem iam redactũ optimè noueris: sin minus, iterum efficere ne pigeat, & parem operam impendas. Cùm perfectè inalbuerit calx, porphyretico marmore terito, & in aliũ

saccul

sacculũ accõmodato, vel in marmore humidissimo in loco, præalto puteo, vel cisterna, diúque immorari sinito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes, seruato: & in vitreũ vas dictũ inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatum recipies liquorem: faciliùs enim & citiùs in aquam soluitur, si perfectiùs & diutiùs fuerit combustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magísque per ignem subtiles, cum aquis commiscẽtur & in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

vel aquam, sic extrahes: Vas vitreum habeto oris ampli & concauum, in cãpanæ formam, vbi luto illeueris, pede ferreo suspendatur filo, inferiùs autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleum recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure cõditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recẽtius superindatur. nã dũ vritur consumeretur erigens se fumus, vasísque feriens fundũ, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expergificandis dentibus optimũ ostendimus. In igneis verò mixturis ALIVD est: ignem enim admittit, & detinere potest: Viuum cape sulphur,

non ignem expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito, in necessariis vtitor. At

Ouorum oleum

sic parabis: Supra ignem largo accommodato vase sartagine, vel alio in hoc boleta proiicies, spatha permiscendo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in pulueré versa, prelo exprimi curato, expressúmque oleũ pyxide seruato. Vel ea elixãdo indurabis, & sic exprimatur liquor. In incensiuis autem mixturis ALIVD sic parabis: Ouorum multa remisceto vitella, cum sulphuris medietate viui, ac sartagine accommodentur igni, vbi eluuies, vel oleosum quoddam per eorũ superficiẽ enatabit, seruato: illud enim quæsitum erit oleum. Terebinthinæ resinæ, & mellis oleum, vti cetera efficies: Eam vasi iniiciendo, & lento igni accommodando: vehemens enim ascendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laboriosam aggrediamur operationem, quónam modo exprimi possit

Argenti viui aqua.

Sic tamen sedulò efficies: Fictile parato vas rotundo ventre, ac crasso, collo verò leniter turbinato, vt aptatæ capitis parti accommodari possit vitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne viuum ar-

gentum

gentum in tenues auras euanescens respirare possit, aperto canali vas subiicito, vt liquorem suscipiat: sit vas posteà peruium è latere, quo viuum argentum intromitti possit, igne totum incandescat, & vbi incanduerit, infundibulo vel instrumento alio viuum argẽtum immittito, & extemplò cretam inducito, vt aptatæ parti par sit: vbi enim valde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in vaporem solui, ac paulatim crassescens, in subiectam elabitur fideliam.

De sublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc necessarijs. CAP. II.

Reliquum est quomodò sublimare, & in calcem reducere oporteat, edocere, quę res nostris operationibus necessariæ passim conspiciuntur, & præmissas quodammodo sequuntur, quas breuissimè narrabimus. Et primò

Sublimare quomodò debeamus

Auripigmentum, vt huius similitudine discas & alia. Quia videmus aliquando res prorsus corrumpi, denigrari, & fœdari, ídque secundùm diuersitatem eorũ euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas, nos sic defæcabimus: nec per aliud potest perueniri magisteriũ, quàm per solam sublimationem, cùm subtiles euolãt partes, vnde peruiũ magis & perspicuũ videbitur, & per hoc ab adu-

ſtione priuatur: Illud primò teratur, vt tenuius poterit, fictilẽ ollã intus vitream coniicias, & oleum infundatur, quod nõ minus dodrãte ſupereminneat, lignea rude miſcendo ſemper, ne fundo inhæreſcat, reſiccatũ terito, ſimilémq; impendas operã aceto & acri lixiuio, puluis demũ cũ tartaro, viua calce, æríſque ramẽtis in vaſe claudatur vitreo oblongo & cõcamerato nõ ad ſummũ vſq; labrum replendũ, ſed medio tenus, ritè vẽter foras luto muniatur, & in ſolẽ cõferto, ſinitóq; in ſole eſſe vſq; dum reſiccatũ fuerit, & igni reſiſtere valeat, clibano accõmodabis, os ne claudas, ne occluſo ſpiritu ſtranguletur, coërcitámq; ſuſpiret aurã, leuis verberet ignis fundũ vaſis, inde paulatim ſenis cõcreſcẽs horis, igne tandẽ candeat, eiúſque vi petat fugitiua pars vaſis cameras, ibíq; in argentum album congeſtum inſideat: vas frange, detrahe, ad vſum recondito. Euenit idem in deſcenſu, nam in præceps faciliùs fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, aliis adiungantur leuioribus, vt faciliùs aſcendat. Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: non enim multum inter ſe euariant. Si verò vis

Argentum in calcem vertere,

vel aliud, ſic fiat: Ex argenti ramentis, & viuo argẽto triplicato malagma conſice, inde cõmuni ſale porphyretico marmore multum leuigab

uigabis, vbi ad perfectá vnionem perueniſſe ſcies, in obtorto vitreo vaſe locato, quòd facilior ſit adſcẽſus, igni appone, eiúſq; vigore viuum argentũ per fiſtularũ colla in receptaculũ dilabatur, quod vaſis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouá ſubinde affundens, dum nullum ſalſuginis veſtigiũ excernatur, & amarorem amiſerit omnem, dulceſcente aqua iam calcem habebis. Eſt & parandi ALIA ratio: Argentum forti aqua ſoluatur, vt aſſolẽt aurifabri, & fontis immiſceas aquá, quæ cõmunem ſalẽ exederit; ſic argentum ad imas vaſis partes procumbere videbis, penicillis aquá exugito & calcem teſtaceo vaſe, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulcíq; aqua ſalſedinem amoueas, quod denuò ſemper exercebis, dũ totũ abiiſſe cernes, & modus lauandi ſit, quẽ in priori reddidimus. Sic argentũ in calcẽ & cerá vertes: Eius ramenta cũ ſublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vaſe, & flagrantibus prunis exponantur, & vis ignis viuum argentum expellat, & in ima vaſis parte fixum argentum, vti ceram, reperies gemmis aptum, pyxidicula ſeruetur. At

Plumbum & ſtannum

in calcem vertere ſi volumus: Stannum vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſſimum ſalem proiicito, corili caudice vertendo, vt adhæ-

rentes partes separẽtur,& granulis milio pro ximis vertantur:vel eliquatum per arcta cribri foramina traiicito in frigidã aquã, ac veluti vermiculos effinges,denuò opus repetendum,dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tantisper mutata aqua,& colata, donec victo sale dulcescat,& salsilago abierit tota,& in fictilẽ ollam cõdito,& laterũ vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcẽ redactũ reperies totum. Vel ALIO modo, vt granulorum vicem expleat,& docet Geber:Aperto liquescat cratêre oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem,excoriando semper, donec omne cinefactum,vel pulueratũ habebis,ollæ imponitur,& fornaci inditur,& laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel ALITER:Fictili cratêre amplo,lutóque munito colliquetur plumbũ,ferrea spata versando per diei quadrantẽ, nulla dum in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollam iniice, ac forti reuerberationis igni per diem apponito,& cãdicans reperies, setaceo cribro trãsmissum seruetur. Remanet autem, vt doceamus &

Aes coquere,

quod à multis traditur, stibiũ tamen nullibi, quod sciam traditũ est,talíq; expedies pacto:

Aes fuſoris in vaſe liquato, cum æquis ſtibij portionibus ſimul colliquatis, tantundem ſuperaddito ſtibij, & ſuper planū marmor proiicias, vt in eius ſuperficie frigeſcat, vt aptiùs in lamellas ducatur, duos deinde excauabis lateres, vt intus commodè accōmodari poſſint laminæ: vbi accommodaſti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto ſtipetur, reſiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibíq; per hebdomadam immorari ſinito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vſum accommodato. Poſſumus quoque

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in hunc modū: Tenuiſſima plumbi ramenta in ardentem aquam nullo phlegmate redundantē proiiciantur, adiecto tartari & ſalis momento, vel quod medietatem æquet, & aqua ſuper plumbum quadrante ſuperemineat, os operculato, & per menſem ſub fimo obruito, poſt detrahe, & vitreo in vaſe obtorto, ne multùm aſcendēdo laboret, ignis ſubiiciatur, & aquam extillans viuum argentum in guttulas verſum adſcendere cōſpicies: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. Sal tartari ſic fit: Eligenda eſt fæx à vino vetere, ea autem diligenter ſiccata, noua teſta largo igni vratur, vſque dum penitus incendatur: experimentum legitimæ vſtionis eſt, vt aërio nitore inalbeſcat, linguámq;

tactu vrere videatur, id calida dissolues aqua & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel ALITER argentum viuum è plumbo vberiùs faciliori sic detrahes via: Sit fictilis ollæ fundum crebris foraminibus lacessitum, & exiguis, in aliã subintret ollam, ac tenaci luto cõmissuras stipabis, breui, eiusdémque capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndiq; terra pedibus cõcu'cata, superiorẽ vacuã medio tenus viua repleas calce, nec aquã experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totã denuò, vt in medio collocetur plumbũ, & puerorũ vrinã expergificabis, suprà sic operculo imposito, omníq; oblinito spiramẽto, ignẽ adhibe vehementẽ, & vndiq; tumulabis, & per diem immoretur: fortissimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sextæ illius respondens parti. Nec dissimiliter nimium

E stanno spiritum elicere

possumus, cùm volumus: Stanni enim elimata scobs cum salnitri æquali põdere, ollæ inditur, cui superiùs septem, vel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramenta luto claudas & munias, supra vitreum vas inuerso ore accõmodabis, vel aperto canali cũ subie-

cta paropside: inde ignem adhibe, & incādescentis rumorē audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo cōpactū reperies. Tēporis ne nimiū teras in elimando stanno, in liquatū stannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illicò & citiùs euolat spiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum si terreū à latere perforabis, commodius, paulatim iniicies & obturabis. Sic quoque

E stibio

possumus extrahere: Stibiū, quod seplasiariis antimonium dicitur, tenuissimè manualibus molis subigitur & tritatur: inde noua olla carbonibus accēsis condita rubescat tota, cui stibiū, tartari duplū, salnitri quadruplū optimè tusa paulatim iniicies, cūmq; tollitur fumus, operculo claude, ne surgēs fumus euolet, tollito demū, & aliud proiicito, dū totus comburatur puluis, igni posteà aliquantisper proroget moras, extracta refrigerari sinito, & super extantes tollito fæces, & in fundo insidens viuum argentum reperies, quod vocant chymistæ regulum, & plumbum præ se fert, faciléq; in hoc transformatur. Si enim (Dioscorides ait) paulo magis concrematur, in plumbum vertitur.

Quomodò friabile admitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur. CAP III.

QVædam quoq; dicendis neceſſaria ſubiungere viſa ſunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis ſæpe accidunt: vt inſtructus operator ad ea accedat: Sic enim pulchriora & perfectiora ſpectabuntur. Primò autem

Friabile tollere

docebimus, vt fieri poterit, in calcē redigito, ſub fimo condito, poſt hæc facito cùm incan ducerit igni, reſtinguantur, vel liquata proiiciantur, vbi ardēs aqua ſæpe purgata, terebinthina reſina, ipſius oleo, cera, ſepo, euphorbio, myrrha, factitia chryſocolla, qua vtuntur auri fabri, vt celeritatē dent fundēdo, aurique ferrumini: nā ſi inhabile metallum fuerit tundendo, quia vnctuoſa ſæpe corpora præmollire ſolēt: ſi omnibus, vel aliquibus iis liquore ſubacto in paſtillos digerimus, & vbi metallū vi follium ignibus cedit, intus proiiciemus. Vel hæc limi modo craſſeſcant, & vti lutulenta reddātur, metallum igni apponito, vt accenſis carbonibus igneſcat, & exemptū reſtinguatur, ac finito ſemiſſem horæ cōbibere. Vel canicula perungantur, illáq; infundantur, & ſupprimont fragilitatis multū, & huius adminiculo malleo cædunt, & ſub eo extenduntur, vbi priùs tacti in partes diſſiliūt multas. At ſi volueris

Metalla in corpus reducere,

quia

quia in calcem versa, non denuò leui inunguntur artificio, consentaneũ fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus vsu veniat. Hæc huiusmodi retinent vim: chrysocolla, tartarũ, alumen, ouorum vitella, sal alchali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus iis, vel eorũ quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase vbi calces liquescunt igni proiiciũtur, & in pristinum reuertuntur statũ: cùm hoc probè noueris extrahito. Id tamen animaduersione dignũ est, si calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & similibus: cũ albumine & tartaro argentum: amurca verò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. Nunc verò reliquum dictorum video, quonam modo possit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se imposturis foras allicere, ac extrahere, & internatas partes ex solis vilioribus constare. Sed à veritate discedũt, quia in superficie tãtùm remissiores exest partes, & aliquantulũ viuũ argentũ foras allicitur. Res enim corrodũt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum

for

fortasse numismatũ fide ducti, intus meracũ æs, foras autem simplex argentũ conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demũ typis excusa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt hæc sunt: cõmunis sal, alumen, calcanthũ, sulphur viuum, & pro auro tantùm ærugo, & sal ammoniacus: Cùm opus obeũdũ est, eorum partem in puluerẽ redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittũt, fictili luto circumlito, & operculato, exili peruio spiramine lẽto igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallũ liquetur, ne follibus ignẽ vexes: cùm pulueres perusti resi.lẽt, quod fumo dignoscunt, laxato obturamẽto visunt, sed metallũ igni accẽditur donec ignescat, & ignitũ iis immergunt. Vel ALITER: Aceto accommodant dũ strigmentosum fiat, & vbi circunlitum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continent, diu decoquetur, extractum in vrinam coniicies, sale, & aceto ebullire finito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicaminũ maculæ aboleantur: & si candidissimum non deprehenderis, idem munus rursus obeundum, dũ perficitur. Vel sic ALITER seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quum tota superfic

ficies inalbuerit, finito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat, eximito: & cũ arenula perfricabis, dum sulphuris virus euanuerit: demum vt prius ebullias denuò, & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestram perniciem eritis abusuri.

Quonam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodque. CAP. IIII.

SÆpe apud chymistas, eósq; qui huiusmodi studio vacant, quæritur, quónã pacto fieri possit, vt in auri pondus argentum excrescat, & metallum vnumquodque suum debitũ superet pondus. Nos qui prouinciam hanc assumpsimus hic ea docere, quæ magnis eorũ conatibus & sumptibus efficiuntur, facilè & parcè faciant, capiant conficiẽdi normam, & hinc perspicuè hauriant, quidquid occulunt alij, suorúmq; dogmatũ mysteria fabularum inuolucris, & figurarum vmbraculis contegunt: eos tantùm rogatum velim, vt cùm necesse sit, tantùm vtãtur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis testis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vendicent aliqua, & densentur partes, quæ pondus adducunt. At sic expeditiùs

peditiùs IDEM efficies: Argentum in ſubtiles lamellas ductum cinnabari, ac ſublimato viuo argento viciſſim inſpergunt in vaſe igni contumaci, & ſuprà luto, & vinculis munito ne vim ſuſpiret, carbonibus circumſeptū per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemptas laminas in cineritium alueolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod peſſum it, plumbum ad receptaculi oras expellunt, vt ſecum contrahat ſordes, & purgatum relinquat argētum: quæ ſolet probatio commentitia, vel capellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd ſi ponderoſum non reperies, multùm denuò rem perage, dum auri expleat pondus. Poſſumus ſic & ALITER argentum augere Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum ſtibium, ac lima quæſitum plumbum tundantur, & ſuccernantur, quidquid non tranſmeat, denuò in pilam repetitur & molitur, vt ſic tenuius cribretur, in diſtillatum acetum iniicies, & ſub fimo conditur, dum ſoluta conſpicias omnia, igni poſteà demittito vas, & opus intus extinguito ſæpe, vel ex iis aquam extrahito, & idem præſtabit. Cum ſulphure, vt docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. Si exoptabis

Aurum

Aurum excrescere

plurimum,& augeri: Si in vas fuerit efformatum,aliúdue, si ponderi magnitudo non respondet: Aurum fluido argento manibus digitísue perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescens: dein validum parato lixiuium ex sulphure,& calce viuis,& cum auro in ollam patentioris oris coniice, lenibus subiectis prunis, tandiu indesinenter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito,& habebis. Vel ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnumquodque excrescere volueris, sic habes

Aliud optimum:

si ritè peregeris aurum satis pōderosum reddes,nec cælaturæ formæq́; erit impedimēto, sedulus tamen esto: Antiquorum laterum ruberrimi salis nobis vbique venalis,ac flagrātissimus calcanthi puluis paretur, aptóq; inspargas vase: Argentū puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce,vel leui artificio aliquo: inde aurum vicissim cum puluere inspargendo accōmodabis, ac præposterè vas explebis,& obturabis, igni accōmodato per tertiam diei partē, nec ignem folliū vexes spiritu, detrahe,& solis pulueribus sine argēti calce innouabis,

uabis,& explebis. Si auru͂ colorem deperdet, sic resarcies: Salnitro, ammoniaco sale, calcantho, & laterculorum puluere, cum vrina strigmentu͂ facias, aurum operi, & lento condes igni. Est & laturæ genus aliud vti fieri cõsueuit: Aceto ebullire curabis, sale ammoniaco, ærugine, tartaróq; du͂ amissum recuperet colorẽ. Si fulgentissimu͂ nitet, & remissius optas, remedio est, vt vrina madefactu͂ in candentẽ laminam refrigerari sinas. Sic calcanthum concremabis, vt flagrantissimu͂ reddas: In vas coniectu͂, carbonibus obrupru͂ decoquatur, du͂ in florentissimu͂ & flagrantissimu͂ colorẽ permutetur, eximito & recondito, nec in malu͂ suscipies vsum. Possumus æris ramẽtis ALITER opus explere argenti vicem explens, nimiúmq; põderis suscipiet. Et fit ALITER: Antiquos lateres ignitos in oleo restinguas, inde terito & cu͂ viuo argento remisceto, marmore simul læuigato, ac vitreo in vase ad ignẽ imponito, eliciatur oleu͂, cuius igniti operis extinctione augescit pondere. ALITER autem, & perfectius auru͂ augebitur: Si æris duplu͂ cu͂ argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas, parato intereà è fortis aquę fæcib9 puluerẽ salnitri scilicet, & calcãthi, ac forti in vase fusorio lamella, puluis, inde augẽdu͂ auru͂ accõmodetur, & præpostero ordine vas explebis: postremò os

luto

luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe semper idem innouando, dum ad statum peruenerit pondus. Iã põdus augere docuimus, ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò restat quomodò possit & sine formæ quoque ac celaturæ damno

Argentum, vel aurum diminui:

Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depressionibus scabrũ reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circum vndique candelam admoueto, vel sub opere incendes, paulatim exardescens consumitur, malleo decute in aduersam partem, & superficies cadet, quãtitatis eiusdem, cuius volueris, vti sulphure vtêris.

De Aëre, & illius medicinis primi ordinis.

CAP. V.

NOs ne scribendi seriem conturbemus, metallorum tincturas aliquas conscripturi sumus, postquam de eorum præparationibus satis dixisse visi sumus: & secũdùm ordines tradere decreuimus, tũ quia sit poscere ordo, tum quia id ab antiquis obseruatũ philosophis comperio, & id ceteros consecutos vsu inualescente, vt sua quisque retineat experimenta, quæ quantulacunque sint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc ea docentur

primò, quæ matallica colorant corpora, fucant, & adulterant, non perpetuò, sed paulatim euanescentia, nec examinibus omnibus exposita substinent ea, non concupiscenda, nec omnino posthabẽda: quia perpauci non sunt libri, qui huiusmodi re scateant, & pleni sint, multaq; circunferantur, ea nos tantùm conscribemus, quæ paratu facilia, ac perpulcra spectantur, vt splendore & formæ lenocinio optimatis censuræ oculos subinde fallãt, nec discernant vera, an falsa, eo tamen habeãtur, quo fuerint precio. Sed optimi exposcũt artificis manus, qui verò tali defraudantur experimento, optimos saltẽ consulant, ne frustrẽtur: Dealbãt æs præcipuè arsenicum, argentũ viuum, argenti spuma: quam Græci lithargyron vocant, pyritis, magnes, argentũ viuũ sublimatũ, tartarũ, sal ammoniacus cõmunis, quẽ vocant Arabes alchali, salnitrũ, & alumẽ. Si omniũ, vel aliquorũ dissoluto liquare æs igne inflãmatum extinguatur, vel colliquatum mergatur: aut in tenues lamellas diductum, iis in puluerem redactis fusorio in vase vicissim intermissum diutiùs igne detineatur, vt fluxum reddatur: vel fuso metallo insparsum cumulatius in frustum (in puluerẽ verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallũ non inficiat) mirum semper suscipit inde candorẽ, vt mirũ videatur argentũ.

Tu

Tu verò vt discas, & alia componendi occasio porrigatur, aliqua nunc apponemus

Exempla:

Facilior enim est ad intellectum per praxim via: ideò, quod sermo descripsit, operatio assignet: Incandescat olla fictilis viuis carbonibus exaggerata, plumbum intus cõiicito, & cũ igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerẽ redacta paulatim dũ vratur, ac olei instar per eius superficiẽ fluit, & partes aliquæ cõbustæ per fumũ volent, sine quiescãt dum extinctorũ carbonũ reliquiæ superfint aliquæ, vas inde frange, & concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulũ deradatur, tundito, & in fusum æs pondere triplicato, paulatim proiicito, ac dealbescet: nec obest si paulò plus impositũ foret. At si argẽtosum peroptas, vt eximiũ recipiat candorẽ, cũ æris massula argentũ: illiquefacito, proiicito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alioqui euanescit, quod in iis animaduersione dignum est. Si enim in igne diutius manent, quàm fuerit opus, colorem expirant, & vi efflata elãguescunt, vt in pristinum reuertãtur statum, quàm minus ergo poteris igne detineantur, sic albũ & mentitum dabit argentum. ALITER si ex æris ramentis & viuo argẽto malagma conficies,

vitreo vase indita,in igne euolet viuum argẽtum,æs album remanet,si opus fuerit iterabis. Si salem ammoniacum, & oui cortices simul tritabis,& ex iis aquam elicies,extinctum in ea ignitum æs, miram suscipit inde albedinem. Habebis sic quoque

Aliud

cum Auripigmento,nec operando inefficax, & si tempore liuoris inficiũt notæ,abstergere conabimur: Sit auripigmẽtum optimum, in squamas dehiscens, fissile, aureo micans colore, ter, quater sublimabis cum elimata æris scrobe,tartaro insperso, & cum eo pari pondere,vel descendere facies, vt perpetuò fulgeat,& splendidissimum perduret. Soluatur argentũ forti aqua, quæ nullo phlegmate redundet, ac efferuescente vase siccetur, donec id septies,vel minus expleueris, simul permisce,ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inspargendo tartari oleum,vel ammoniaci fixi salis:vbi verò feruidus Sol illuxerit, ei exponito, & siccetur, plus denuò suggeratur olei, & siccescat tantisper,donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vase condito,& fimo supponito, quousque soluatur,solutum coaguletur:& super illud decẽ vel octo æris partes proiiciantur,& peculiosè dealbat: Est aliud: Si ex stimmi viuum argentũ extractũ, pulmbi colore, quod

omnes

omnes vocant regulum, super æs proieceris, dealbat æs, & multum. Extractionis modus iam patuit: Nec prioribus

Dißimile

habebimus experimentum, maximè quæ æs dealbescit: Arsenicum sal, tartarum porphyretico teres lapide, sæpius distillato aceto imbibendo: calenti Soli exponito, & exiccato, denuò madeat, & siccescat denuò, inde vasis solio insternes, & ignis vis sublimet, vasis collo & cameris compactū inhærescat, quod bis senis eueniet horis: igne subindè factitiū liquescat calcanthum: liquefactionem enim non respuit, cui viui argēti medietas immergatur, lignea rude misceto, & extractū porphyritis attritu valido, aceto superinfuso, excrucietur, nec auripigmentum desit sublimatum, vti diximus: deinde argentum forti aqua soluatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantūdē ardentis aquæ adiicito, & sub fimo dissoluatur, tūc iā seruatas terito, ac tartari oleo triplum adiūgito, & sub Sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardēti aqua innouato, & æquali pōdere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub sole arefacta, calido cōdes loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimū da-

bit pſeudargyron, quod dentium apprehẽſu-cedit ſine aſperitate, & ſub malleo tunditur. Sic verò aliter optimum

Idem

conficiemus ex aurichalco, auro ſimili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: album autẽ facile ſic reddes: Aurichalceas bracteas per diẽ in aceto ebullias, & cum argẽti viui æquali portione, ſale, & tartaro infuſa aqua, fictili & noua olla ſinas ebullire, lignea rude ſemper miſcendo, vel ex creta excocta, non tamen ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendum: inficit enim tunc mixturam, vt nimium illius contrahat, & tãdiu coqui vult, donec candoris ſatis contraxiſſe videatur, & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vſum repone: Bracteolas autem in vas coniice igni contumax cũ arſenico, & tartaro, viciſsim inſparſis, dũ vas expleueris, os operculato, tenaciq; luto ſtipato, ne halitũ eructet, vbi enim huiuſmodi pulueris, vel tenue aliquod ſubintrat, vinculo ſuprà, & luto inhiberi oportet, ne ſurgẽs fumus euolet, & intactũ relinquat metallum: obeſt enim multùm, vaſis os inferiùs obuolue, vt minus euolans, effectus habeat acriores, per horã fragãtibus prunis cãdẽs perrwratur, inualeſcat ignis, ſic deinde car-

bon

bonibus tumulatū per tres alias horas conquiescere sinito, & exēptas mortario terito: friantur enim attritu facili, ac igni eliquatas super tres æris partes proiicito, & insignē recipiēt candorē. Magnetis quoque puluis deal bat æs. At si ALIVD quæris optimū: In vas coniicito factitij arsenici, & salnitri paria pō dera, claudatur os vasis ne respiret, & vratur carbonibus succēsis, & in puluerem vertatur: cuius medietas cum sublimati argenti viui pari portione misceatur, ac tartari pauculo in calcem redacto: vbi autem vi follium æs cedit liquefactum igni, proiicitur puluis, ac rude lignea mouetur, dum purgetur, si id factum noueris, reliquum proiicito puluerem, ac viuo argento sublimato, super æris quadruplum in melle refrigerari sinito, & dealbescet. Si verò quæris

Aes argenteum reddere,

vel cyprium, vti sæpe pueri, & circulatores assolent, vt illicò vasa argēti nitorem capiāt, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacus sal, alumen, & salnitrum pari pondere misceantur, & modica argēti scobe lima quæsita igni admoueto, vt inferuescant, & vbi fumare desierint, respersa puluere, vel saliua oris made facta, vel paulatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorē imitari videbis. Nitidior autem ALIVS conficiendi hic

est modus: Argenti pusillum forti aqua soluatur, tartari tantũ mergito, & ammoniaci salis, dum strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inarescant: sic eis æs, vel aliud consimile genus digitorũ tractatione crebra, ac saliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus IDEM euenit argento viuo, miréque dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, veluti vrina, aceto, limonũ succo, & similibus, de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehẽduntur. SIC quoque si æs soluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro & argento, & metalla diuersimodè colorabimus & fricabimus. SIC tactu argẽtũ possumus inficere, vt infectũ reiiciatur: Manibus sublimatum argentũ viuũ pertractato, inde argentum, vel argẽtea numismata manibus versans inficies, vt nil penitus valere videantur. Hoc prætereà indictũ vno abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, vt sint ea sæpius defæcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præstátiora erũt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum sale redactum, vt defœdantes tollantur partes, quousque eorum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: sit vasis fundum crebris foraminibus lacessitum, & per ea

colli

colliquatum metallum descendat, vt recrementa, & spurcitias suprà relinquat, nullaq; extet scoria, eoq; præstantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infra purum dilabatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VI.

IAM de ferri medicinis aliquid commentari monet ordo: id enim sapientes Indi magnifecerunt, cùm in se boni retineat multum, & in nobilius facilè transmeet metallũ, aliquibus verè, quod ægrè igni liquescat, ob fixũ sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reiicitur, nos ad eius liquefactionem moliendã, & colorandã dicimus, cum ab æris medicinis non parum distẽt: Primo scoriæ & rubiginis virus defæcabimus: terreũ enim magis ceteris est metallis: ideò quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpe forti lixiuio, & aceto tenuissimas restingues laminas, vbi communis sal, & alumen ebullierit, donec candicant, eiusq; ramenta ex sale in mortario teres, mutato subinde sale, donec nullũ nigredinis indiciũ præbeat, ac ferri recrementũ eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argẽto viuo & plũbo malagma cõfice, tetrito, eiusq; pulverẽ testaceo in vase cũ lami-

nis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllũ relinquatur spiramentũ, in igne per diem perseueret, vehementi demũ liquescat: malagma enim & candorem, & facilem colliquationẽ molietur, denuò in lamellas duces & denuò inceptũ perages, dum cãdoris satis cõtraxisse conspicies. sic quoque si per vasis fundũ liquescẽs descẽdãt cum plũbo, pyrite, arsenico, & omni, quod in ære diximus: si argẽti partẽ addideris, ei magis assimilatur: cõiungitur enim facilè auro, & argẽto, nec per separationis examen sine magno labore, & industria separari potest. Ex eo quoque

Ferrum auri colore tingere

sic possumus: ex eo, enim crocũ elicitur, quod croceo tinctu inficiat, ita nuncupatũ esse auguror: ferrum tamẽ hoc optimè præstat: Ferreas laminas fictili in olla viuo intermisso sulphure, & luto munita, igni concremabis, dein extrahe, & friabiles reperies, tertiò, & in vas patuli oris ponito, vbi distillatũ acre acetum infundatur, sub caniculæ sidus exponito; si ad ruborem nondum peruenerit, rursus sub sole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubescat finito, penicillo exugatur, vel in vas aliud trãsfundatur, rursus acetum addatur, & eadem sequantur, dum ferrũ soluatur totum: per vitreum vas euaporet humidum, & residens puluis super argentum,

vel

vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

si desiderabis, vt nil ferri prorsus retineat: alumine & atramento sutorio tingi potest. In Carpato enim monte Pānoniæ Smolinitio oppido fertur puteus esse, in quo aqua in æres canales hausta effunditur; ferrū illis impositum vertitur in æs, & si tenuia erunt frustula, in lutum transeunt, quod ignibus excoctum in purissimū æs transit. Sed sic faciliter cōmutatur: Fusorium in vas ferrum coniicito, dum vehementi occāduerit igne, & fluxū fieri incipiet: viui sulphuris aspergine saturabis, paulatim remoue, & in virgas proiice, & teratur: facilè enim friatur, forti demū soluatur aqua, ex salnitro alumineq; confecta, calidis inferuescat cineribus, dum in vapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VII.

ARDVVM esset plūbum in nobilius metallum commutare: id tamen commoditatis habet, quòd in rubeum facilè tingitur, vel aurum, at in verum aurum transmutari id penitus difficile esset, cùm multùm ab auro nobilitate recedat. Igitur, vt ad tingendi normā accedamus, id de plūbo præcipiatur.

vt priùs quã aliquid cum eo aggrediare, lauetur optimè: multã enim terreæ partis exuberantiã habet, vbi optimè laueris, sic facilè

Plumbum in aurum tingere

poteris: Combustum æs lapidea pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem crystallinum vitrum, inde plumbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fictile fusoriũ vas, vt vtrinque combustum æs contingat, adhibe paulatim ignem: inde folliũ flatu liquescat, vbi autẽ refrixerit, adhærentias separabis, & ter quaterque candẽ operam impendas, & colorabitur: inde cadmiã terrã tenuiter tusam, & tubeã habeas, ac passis vuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicẽ, vel curcumã dictã adhibeto: & semi coloratas bracteas vicissim inspargito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tãdiu lentum adhibẽdo ignem, donec humiditatẽ exhalauerit, inde vi follium ignẽ versando colliquetur, & in virgã proiiciamur: nec aurũ patitur societatẽ. CADMIA autẽ terra sic purpurascet: Ferri ramẽtis, cùm lebete ignescunt, ammoniacum sal inspargito, remisceto, & in pilã proiice, & cõtere, deinde in ignem quater reuouoca, & in vas demum proiicito, distillatum per acre acetum infundendo, per mensem fimo condito, acetum detrahe, & fæcibus iis

cadmiam

cadmiam terram sępius imbibas, & rubescet: in aliis vtitor. ALIVS extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pondus iniicito, hæmatitis lapidis, & sulphuris, æquis portionibus: tantundem, auripigmẽti sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ sextum, omnia in minutissimas partes concidito, aptoque vase ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato posteà, & vis ea sublimet omnia, cuius pars vna super plumbi quatuor in auri colorem cõuertet. Tantã verò plũbum cum stanno affinitatẽ habet, vt facilè possimus con-

Vertere plumbum in stannum.

quod simplici euenit lauacro, dum enim sæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in stannum transmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur substantiam, & non fœdam, semper in plumbo remanet, vel eius pars vnde facilè stridorem adducet, & in stannum conuertet.

De stanno, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VIII.

EST & cum plumbi species altera, & alba, quam stannum vocant, cùm ab eo parùm differat: vnde sæpe in plũbum vertitur, & plumbum in stannum: perfectius tamẽ plumbo est metallũ. Est & argenti æmulum, simulque multum colore communicant, hæ-

rentq́ue: suápte natura stannum talem sortitur colorem, vt alia maximè dealbet corpora, sed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quiq́ue artificio aliquo commiscere callet, non minimum nanciscitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præstabitur, si quæ inficiunt, infirmitates abolescimus, ac funditus eruimus stridorem, videlicet surditatem, liuorem, & molliciem: non enim priùs ignitum liquatur, sed igni adhærescens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, sed vti aduentitiis illud spoliare possumus, & primò docebimus

Stanni stridorem tollere, & molliciem.

Non desunt, qui id euenire tradāt cineribus, calce, oleis, & distillatis aquis, si colliquatum extinguitur, nec minùs bullitionibus. at sic perfectiùs, & cōmodiùs expedies: Igne stannum postquàm fuerit solutum, argentum viuum iniice, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgescat, & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferuescat igni, eiusq́ue vis argētum viuum sublimet, & per vasis collum suspendatur, & descendat stillatim, vt prorsus absumatur, remanet in fundo stannum, hoc identidem ter, quaterq́ue efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat stridorem. Sic

vere

verò ALITER rectiùs expedies: In calcem redigito, vti docuimus, vt fugitiuã illam, & non fixam argenti viui substantiam deleat, vel sulphuris potiùs illius caussam: & si primam, & secundam post vicem non eueniet, vicissim tertiò prosequere, in corpus cũ debitis reducens, voti fies cõpos, & sic durescit, vt priùs igne candens videatur, quàm soluatur: nam vehemens ignis viui argenti humidum consumit, quod facilẽ præbet fusionem, vt durius igne soluatur, & sic omnia possumus corpora mollia indurare, vt igniantur, sed manifestiùs in stanno, quàm in aliis metallis id experitur. Si vis autem

Stanno surditatem adimere.

Quia per se molle, est surdũ: cedit enim percutiẽti, metallis verò reliquis associatum fit magis durũ, & sonorum. sed hoc opus, hîc labor erit: consortium enim peruicax omnium respuit, nisi plũbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua solutum fatiscat, sic argentũ ritè purgatũ plũbo, aliúdue vnà misceatur aquæ, & leui igni vas infernescat, & vi redundantis caloris in vaporem soluta ad summa elata deuolet aqua, resiccatã extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infusa tantisper aqua, donec con iuncta, ac per minima complexata videatur: vel vtrunque in aquam ex calce redigatur, & per

& permiſceatur: ſpirituum enim (vt aiunt) corporumque fit mixtio. Si contingat ipſius lucē hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: ſic dulce, ſonorū fulgens, & optimum quod vocant, habebis albū. Commiſcere quoque poterit argēto & aliis ſtānum, per viuū argentum, quod aliquos ſenſiſſe video, & optimū parant pſeudargyron: In liquatū cum viuo argento ſtannum immiſcent argentum, & diutiùs igne detinent, detrahant, & ſic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem ſub igne detinent, vel calidis cineribus. Facile quoque

Stannum in plumbum vertere

Quiſque poterit, ſi ſæpiùs in calcē reducet, & præcipuè, ſi conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittens, facile in plumbum vertitur.

De auro, & argento, eorumq; medicinis primi ordinis. CAP. IX.

NEmo eſt, qui auro iis operetur, cùm nobiliſſimum ſit metallum, ſed omnibus illud imitari conantur, cùm raro quoque antiquitus miſceretur. Vnde ſi de eo medicinas aliquas apponerē, nō niſi dicta repeterē: argento tamē ſic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

dabitur ſic facultas: Lixiuium primò tale parabis acre: Calx immittatur in ollam, cuius

fundum

fundũ crebris foraminibus sit solutũ, tenuibusque: peruium supra lignum, vel tegulam accommodabis: inde puluerẽ, & aquam paulatim infunde calidã, ac per arcta fundi foramina in subiectã fideliam mundã defluat, ac iterabis, vt acerrimum fiat, in hoc tritum immittas stibium, vt in tenues auras euolare possit, otioso igni ebullire finas: nam vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas sufferuefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuium cõferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem verò resiccatum puluerem, cum tartari oleo desiccato, & dissoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicissim inspargito, carbonibus cælato tantisper, & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. AERE combusto, sic aureum colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac solutum satiscat in ea combustum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoque cyano sæpiùs argentum inspargendo, & ignibus committendo.

S

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. X.

IAm Hydrargyri operationes aggredi nō intempestiuum videtur, & illius congelationes minimas, quod incōgelabile putaueram, veras autem posteriùs: nūc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primò

Argenti viui congelatio cum odore

metallorum, & præcipuè plumbi, & nunc eo efficere libet: purgetur plumbum, & à scoriis separetur, liquatum in foueam proiicito, vbi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidū immittito argētum, & cōgelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durū iam habes, sæpius colliquato, & in clarā aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durū, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas. Fit & alia

Argenti viui congelatio cum casside ferrea,

vel patina, proiiciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extingunt ferrum, ac illo duplum immittatur ammoniaci salis, calcāthi, & æruginis: vehementiq; igne sinat ebullire, ferrea semper spatula versando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proiiciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatū habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, vt

exudet

exudet quantulumcunque habet expressum denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua, detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. Illud autem

Argentum viuum congelatum in aurum tingere si vis, & pulcrè: Infractis particulatim partibus, cum Cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceum compleas, quibus mixtura mediet, è scidiis, & passis vuis, & cyperi radice indica illa, quam officinæ Curcumam dicunt, contusis, & inuolutis: expletum vas luto circumlinias, & Soli exiccabis, vel igni, vt Solis vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis sex, & incandescat, inde vi follium proflettur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat, & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, sic aurum coloratū, & splendidissimum reperies. Et aliter

Argentum viuum cum aeneis pilis

fixum reddere possumus, & congelare. Aerea duo hemisphæria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare possint: in... vivum argentum cum crystallini arsenici æquali portione, & tartari ritè contusorū, & cribro succretorum immittatur, luto forti

commissuræ perlinantur, ne respirent: sic re-siccescant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, postremò incandescat totum, inde extrahes & aperias, & totum æneі vasis concauo coalitum inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato, & proiicito, & optimũ dabit argenti colorem, difficiléque ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cũ eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimũ ostendet album, dulce, & molliabile. Vel ALITER, Fictili ollæ æneũ operculũ imponatur, ac accenso igne mirè viuũ argentũ in operculo congestũ reperies, & mirabilius cõgelabitur: alij, è ferro, chalybe, argento, ac denique auro cõficiũnt: diuersisque vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit scisse, nec meminisse obfuerit. Fit &

Argenti viui congelatio cum oleo

alia. & sic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingeniosa est valde: Ex argento, rubro arsenico, & aurichalco vas efformetur in scyphi speciẽ, quod ritè operculum cooperiat, ne respiret, viuo argẽto reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, qui albumine, vel resina pini, vt fit, & in ollam suspendatur, lini oleo plenã, & naturalis dies medietate sinas ebullire, extrahe, & exemptu[m] corio, vel stramine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari

lari cogito. Si vas tardè coagularet, quantum ponderis amisisse vides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pondere enim dignoscere non possumus, & vtere. Iam poscit ordo fixationes aliquas apponere, cùm semper coagulationibus subsequantur, quæ plus aliquando, minúsue retinent partium. Vnde

Argenti vivi coagulati fixatio

hæc sic procedit, nec absque ratione: Testaceũ vas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicũ rasuram substernas, manibus calcando & accõmodando, aliud deinde sternito pauimentum è crystallino vitro, pila tuso, & per incernicuĺũ traiecto, & subtilissimo: inde piperis, zinziberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentũ viuum imponas, inde vas reple pulueribus eisdem ordine præpostero, operculũ imponito, ac luto munito, solique interdiu credendum, vt ad cãdorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuibus subiectis prunis supra primum incandescat per horam, inferius postea & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non cõgelatum euolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri, feliciſsima hæc succeſsit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Est & ALIA argenti viui fixatio, nõ vtilitate inferior, & vti pote-

ris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igni intus admoto flāmam erigens, comburitur, remanens in aquam vertatur, & leni flāma euolet humidū, & sal remanēs cum chrysocollæ factitiæ combustæ (comburitur enim vt alumen) triplo permisceatur, salis alchali duplo, hoc cōgelatum inuolue vase duro, ignis suprà admoueatur, inde circùm, tandem inferiùs senis quibusve horis, & partes retineat congelati aliquas.

De medicinis secundi ordinis. CAP. XI.

DIcemus nunc medij ordinis medicinas: illæ enim nobis dicantur, quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, vt parū ab omni absint cōplemento, minimisque diuersificantur differentiis, nec vltimis expositæ obstant examinibus, sic primi ordinis medicinas superātes, vt à maioris ordinis medicinis superātur, parumque deficit, vt ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos pauculas probauimus, & apposuimus. Et primò

Argentum in aurum tingere

docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurū. Ex argēti elimata scobe, cum argenti viui triplo igni malagma confice, ac vitreo in vase carbonibus inferuescat dū illud argenti viui euolet, quo argentum supe-

ratur

tatur, inde sal ammoniacus, & viuum sulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vase aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dum eius vis salem ammoniacũ, sulphur, inde viuum argentum sublimet, & vasis collo inhæreat, vas frange, & argẽtum aureo colore insignitum, suíque ponderis vel maioris seruato, talémque illicò parato aquã: Romanum calcanthum, cum duplo rubei cyprij calcanthi stillatitij, quod vocant còparosam, & optima sit, nam hinc omne dependet: sic salnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris sexta, & vitreis organis aquã stillatim exugito, cuius partes duæ cũ seruato argento per naturalem diem lento igni bulliãt, inde aucto distillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cũ chrysocollæ calce testaceo in vase fusorio accommodetur, ore operto, & luto obstructo colliquationis ignẽ adhibeto, & habebis: lutescit enim argentũ, maximè colore nunquam cariturũ, vel cũ permutaturũ, vt examinibus omnibus auri expositum, coloris parum, vel nil amittat. Sic aliter colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè: Meminisse iam debes è stibio cõfecti æris vsti, id cum argenti medictate colliquatum, perfectum auri dabit colorẽ, vt videri possit. Si auro cõmisces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen.

ALITER quoque fit optimè : Si argenti viui congelationem, quam cum caſſide diximus, tertiæ argenti parti remiſcebis, argentum aureo colore inſignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones, & per acre acetũ fundas, ac per diei quadrantem ebullire ſinas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi ſcilicet ſale, & laterum puluere, addito tamen calcantho, aurumq; ſic purgatum accipies, & examinibus obſtat omnibus, ac non ſolùm in ſecundum, ſed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis. CAP. XII.

IAM tertij ordinis medicinas aggredi opportunũ fuerit: ſiquidem ſcio multum animos ab huiuſmodi lectione detinuiſſe, cùm à libri initio nil aliud concupierint, ſic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ myſteria panduntur, apud eos tamen, qui nummos èxoptant, ſi ferè aliquis eſt, qui eos non depereat. Et ſi alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non ſit eorũ copia, in aliud tempus fortaſſe differre conſuimus. Multi ſunt, qui multa periclitauere experimenta: quorũ ea, quæ lucroſiora & expeditiora ſunt, trademus. Et ex iis primò

Cinnabarim fixam reddere,

qui id facere quæſierit, ita faciundũ eſſe cenſeo:

ſeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinem iuglandum vitreo in vaſe capacitatis eiuſdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori diſſeminatas condito, & viciſſim inſparſas, luto munias, & reſiccari ſinito, ſin minus in Solem, vt repetas oportebit: inde cineribus immerſum tãdiu lento igni decoquas, quouſq; infractũ plũbeo colore liueſcit: ꝙ ſi nec quidem, iugem operã impendas, dũ ad id peruenerit: inde plũbi duplo eluas, ac elorum examinibus omnibus expoſitũ, pertinacius obſtabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vteris igne, tãto felicius res peragetur. SIC verò animatur argentũ, & amiſſum reſarcietur: Sublimato viuo argento ex aceto diſtillato bulliat: inde viuum argẽtum remiſcebis, & vitreo recuruo vaſe viuum argentum in ignem inſerueſacto deuolet, & in receptaculum dilabatur, & ſeruetur: ponderis (ſi ſapis) parum amiſiſſe comperies. ALITER ſic, & citius, & lucroſius facies: Infractas cinnabaris partes ad teſſerarum magnitudine m in oblongum linteum ſacculum accommodabis, ollæ lateribus vndiq; diſtantem, inde lixiuium peracerrimũ fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo, & cineris roboris æquali portione confectum, vti fieri ſolet, vel ratione aliqua parandum per diem ebullire ſinas, exime, & ebulliat cum oleo, iugem

operam impendas, & integram cum nocte diem finito quoq; illic esse, & exẽptas ex o-leo cinnabaris partes, oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substerni-to, ritè figularia creta munitum, vt diximus, ignem adhibe diebus tribus, & tam postre-mò augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti exa-mine persoluito, & ad verum, & naturale dedu cit. Si & ALITER fixum reddere possumus: Sic testaceo in vase rotundo vndique clau-so, vbi exili spiramento cinnabarim immise-ris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accõmodato, pau latim vigorando, vel lignorũ serratura, quo usque eundem contraxisse colorẽ cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpè à philosophis præceptũ noscẽs: sed hoc mini-sterium quærit maius. Nec aliter inutiliter fi-xum redditur, vsto ære insparso fictili in olla, prius tamen calcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vi trariorum fornaci relinquatur, detrahe, & ar-gentum æs retinebit, si rectè hæc animaduer tes, non parum nancisceris lucri: omnibus e-nim antestat, qui tali parantur arte, facultate & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id au-tem ingeniosorum reperit diligentia, vnius

pharmac

pharmacopolæ exẽplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argẽtum casu optimè versum inuenit. Vtilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure nõ tam adustibili, ac maiori parte. ERIT quoque voluptuosum, si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteã barbam elicere: Si vase eodem accommodabis, igne solùm inferiùs lentè admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum, vti silua erectũ cernes capellamentum, vt nil fuerit visu iucundius. Quæritur, & apud chymistas, non cinnabarim solùm fixũ reddere, sed

Aurum ex argento extrahere.

nec tam parũ, quin sumptibus reficiẽs, multũ nõ superlucreris. hæc est eius cõficiendi norma: Tenuis elimata ferri scops in fusoriũ vas & durum igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferruminí vtuntur aurifices, & rubeum arsenicũ paulatim inspargito, & postquàm insparseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, vase è cineribus parato & forti, tam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurum deorsum vasis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculiosum, & laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum teras.

De

De Phœbi & Pythonis pugna. CAP. XIII.

REmoueatur suo loco ingentis corporis Pythō, faciei horridæ, rutilis cristulis, maximóq; veneno, latiori aculeorū aceruo stipatus: ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multúmq; loci conducit situs: vt hinc omne dependat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulentior, eminùs duros infigit ictus: cùm inimicum absorbuerit, cæco demergatur antro, vbi primùm obmutuerit, ne surgentis vi vaporis, strangulantemq; halitū eructans, astantes interimat. vnde cōducit, vesicis caput obuelent, si fuerit quoque tutum, sed tutius erit militantes relinquantur: sit Phœbus suis paulatim confodiens sagittis, ingentem sternat Pythona, & sit in fine percutiet, vt exhausta sit pharetra venenumq; effusum, nec cœli desit clementia: sed longa imbrium procella sæuientem compescat, humorémque cupitum, ipse hauriat, multáq; humiditate intereūtem detineat: sic Phœbi Pythonísque, per diei quadrantem immoretur bellū, vel plusculū, quod nil referre arbitror, dūmodo victoriā referat: sic populatis visceribus, ꝓstrato hoste, exhausto exinanitóq; veneno, ira Phœbi cesset, & si amplius reuiuiscit, aditus vitā repullulandi resecetur, & tātū pugnet, dū pugnādo occūbat: tūc Phœbus frondibus & corollis caput redimitū, ferat insignis victoriæ præmiū, nec lasciuum

ciuũ pueiũ iniuriis lacessat,& sat fecisse sciet. Neq; hoc tamẽ me clam est, perpaucos esse, quos æquus amabit Iupiter,eísque propitiabitur:si ad clausum sensum eruendũ prouehit inuestigatio,facilis tamen præ aliis, veris doctrinæ filiis patet: semel tantùm in seriis ludere placuit.

Coralliũ in formulas digerere & è multis fragmẽtis vnum efformare. CAP. XIIII.

SÆpe vsu venit,vt multa fingãtur ex corallio gestamina, & non nunquam ex assulis in plures formas digestũ reddatur, vt vasa efformẽtur,cereiáq; concretitia,vt in testæ duritiem transeant,nec minimi consurgunt pretij,ideò ritè rationẽ parã li exhibeamus,cùm à multis huiusmodi cõpositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito:Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel scidia pila tundantur,vel mola,incerniculo secreta,quæque non transmeãt, denuò in pilam repetãtur, dum in tenuissimum redigantur puluerem,vt ægrè tangãtur, & in auras euolent,quàm diligentissimè valebis, & docebimus:vt autẽ omni abstergatur spurcitia,feruenti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat,& in humorem transeat, in amplum cratêra effusa aqua,vbi pulueres iniecer is, diligenter manibus exagitantur,ac probè versentur:& vbi consîdere desierint, excola-

to,& prio

to,& priore effusa,alia superinfundatur,manuq; expansa denuò exagitentur,vsque dum sordes omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractentur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat:cùm hoc cognoueris,aēno trāsferas rebus vnà maximè tingētibus,vt proniores ad coloiādum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis,minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ,coccus baphica,sandalū, brasile,eritrodani radices, & iis similia, vel quæ huius vicē exhibeant,largè effuso limonum succo,quē priùs parato, & purgato, vel penicillis,vel vitreis chymistarū organis, coquito simul,dum aliquid habuerint humoris, sæpe rudicula vel cochleari vertendo,vt permisceantur,in vitreum deinde trāsferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur,longo collo,lato alueo, vt promineat foramē in medio,quod ferè pertingat mixturam,rectè permiscendo,vas fimo condito, ac innouato,dum dissoluātur, quod huiusmodi argumēto percipere licet,dum guttatim oleū rubicundissimū emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur,seruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe,manus autē munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet: nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur.

tur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimum effinge, primoque ruderatu deformatum calenti Soli expone, caueto, ne puluere, ventoque infestentur, vel superficiem deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæq; constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare.

CAP. XV.

NEc minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarum irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semunciales lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, vt tales Indicus non mittat Oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exluminatos reddes: In sacculo, cum fmiri pumicis, sepiæ ossis pulueribus iniiciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, reficcato, & in pollinem redigito, vti diximus, & dissoluantur

tur, vel limonum ſucco, vel huiuſmodi vapore ſurgenti, pendentes è vitrei vaſis collo per diẽ, vel forti aqua, nõ vulgari tractabiles fiant: melius ergo ſub fimo condito, quinis ſemper diebus innouando, dum ſolutas noueris, & pingue quoddã, vel oleũ per humoris ſuperficiẽ enatare videbis, optimè excipiatur vel ventris foramine, vel argento cochleari: inde remollitum puluerem manibus ſumptitabis, & tractando in orbes digere, vel vti pyra turbinata: ſique tua non reſpondet ars, ex argẽto parato typos, vel alio metallo auratos, & ſi pertuſa[illegible]elis porci ſetas, vel argẽtea acu perforentur, ſeruata ſemper pinguedine, perungendo è filo pendentes; tereti vaſe vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, vt aſſentur, ne latera cõtingant, vt à venti, pulueris, aliorumq; iniuriis vindicemus, ne innubilẽtur, & variis obnoxium maculis margaritũ reddant, cum duritiem contraxiſſe vides, ex milij vel hordei penſita farina piſtorio opere in paneficio ducta, circumlita, & condita furno coqui ſinito, vel palumbis margaritas cõmanducandas præbeto, quibus purgata ſint viſcera, & ventriculum, vel ieiuni ſint, vel iis aluus ſit ſubducta, vbi deglutierint, ſinito aliquantiſper: tum è ventre trahito, vel filo ſuſpenſos, vel interficito: Vel lacte ficus ebulliant, & precioſum habebis margaritum. Si

ALITER

ALITER placuerit: vbi ſucco, vel forti aqua ſunt diſſoluta, clara lauabis lympha, vel diſtillata, lotiſq; manibus, ne tractando ſordeſcant & palleāt, ſic lacteo fici ſucco, cochlearum aqua, feruenti balneo diſtillata, aut oui albore, glutinabis, perforabis, & reſiccare curabis, argētea lauando ſemper aqua, & commiſcēdo. AQVAM argenti ſic parabis: Forti aqua ſolutū fatiſcat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquēdo, mox ab igne vas tractum dimittito, dein ſub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentū in cryſtallini lapilli ſpeciē reperies, ritē ablues fontis aqua, vt lucidiores conſpiciantur, quos vitreo cōdes vaſe, ac putri fimo ſoluere ſinas, quo mergas factitios vniones, & immorari ſinito, & lucidos argēteo colore pellucēti reperies. EST artificiū, quo maculę ab vnionibus abolētur, & inter multa facilè, & præſtātiſſimum reperi: Maio menſe in lactucis rorem accipias ſparſum, quo vniones immergas per diem, & perlinio, & fulgidum euadet margaritū, non abſque ratione inuētum reor: rore enim naſcūtur. Nam certo anni tēpore luxuriāte conceptu ſitiunt rorem, veluti maritū, cuius deſiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aſpargines, oſcitatione quadam hauriunt humorem cupitum, ſic concipiunt, grauidæque fiunt, ac de ſagi-

T

næ qualitate reddunt habitũ vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidũ, pallore languent & rubescũt. ALII sunt adulteras & deceptorias ementientes sic: Pisciũ oculos emundatos acri aceto detinent, dum mollescunt: eosq; effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore languent. Sic candore, liuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vniones insignes habebis.

Crystalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur. CAP. XVI.

IAM ad preciosorũ lapidũ cõpositiones est accedendũ, de quibus prisca non parũ laudatur ætas: nec fraus est (inquit Plinius) vitæ lucrosior. & sic æris desideriũ luxuriæ facem excitauit, vt sæpe horũ censores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui crystallo, aliisq; rebus parant, decenti quadam prærogatiua, vt naturales videãtur. Nos, quibus imitari possint, recẽseamus. Nunc aliqua præmittamus, quæ iis sunt necessaria, & primò

Crystallus, vt fusilis fiat,

docebimus: nec parum aliquibus impedimẽtum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: sic tamen id aggredieris: Crystallum terito, & incerniculo in tenuissimum puluerem subcernito, cum tartari salis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validissimo fornacis

cis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apto deinde vase colliquetur, sed omnibus lõgè sordibus: si enim fœtulẽtus fortasse fuerit, arguitur, & dolus detegitur. sed inoffensa interniteat perspicuitate. quòd si salis plusculũ suggeratur, celeriùs liquefit. Sal iã patuit. Assolẽt multi crystallũ præparare. ALITER, vt faciliùs liquetur sic, & operi aptior est: Ferrum cochleare capiunt magnũ, luto muniũt, & in fractas crystalli partes igni committũt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restinguunt, id multoties innouãt, & æreo mortario terũt, vt faciliùs puluis colliquetur. Fit etiamnum pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

& illud ex oui albumine parant, quod alij ex arena fluuiorum quorundã, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorũ albumina simul exagitabis, iis vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen nõ pulueruleento, nam non relucẽs vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat. Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropũ, brasilis rasura: sic alios tingito. At si vitri põd⁹, vel gẽmę nõ explẽt, ponderosos immisceto colores. vti.

cinnabarim, argenti viui vbertate non leue, sic vitri pondus imitabimur, non tamē duriciem tam robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis Gemmæ adulterentur.

CAP. XVII.

ANTE quàm sua cuique assignetur gemmarum cōpositio, quædam eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quidquid ad eas fucandas, & adulterādas attinet: ex vnoquoque enim horum alia cōponēdi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant. Quarum prima se offert.

Hyacinthus;

nec à vero multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla & dura, plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoriturq; per mensem, & dimidium, sic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoque inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

vel, quem vocant, rubinum, placuerit, sic mēsieris ludi gratia: friabiles enim sunt, multumq; cædūt, & in particulas dissiliunt: Tritū auripigmentum in rotundā immittes phialam,

lam,& igni accommodato,eiusq; vasis collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumq; suffunduntur cocci rubore,rutilos emittentes ex se se radios.Sic verò

Succinum

imitaberis,si mastichen in olla liquidam per colum traieceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior interniteat,parū deinde radicis curcumæ dictæ,cum ea remisceto, & imagines efformato.Sic si in crystallū liquefactū tartarum viui albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito,per naturalem diem igni detineatur.Sic quoque fiunt omnes

Gemmæ fictitiæ,

primo crystallum,berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant,lateribus æqualiter quadris,vel quam quærūt inducunt formam,inde tincturā parant,smaragdū à rugine,carbūculum cinnabari & brasile, saphyrum cyano,chysolitū auro intermixto auripigmento:ne tamen perspicuitatem arceant, iis mastiches lachrymam, vel gūmi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accōmodant,taliq; inficiunt,& ceu glutinum quoddam vnit,& sic tenaciter adcorporātur,vt dimoueri non possint:quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bractearum quadrulas accommodāt,

operam impendas, & integram cum nocte diem finito quoq; illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitum, vt diximus, ignem adhibe diebus tribus, & tam postremò augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducit. Si & ALITER fixum reddere possumus: Sic testaceo in vase rotundo vndique clauso, vbi exili spiramento cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accõmodato, paulatim vigorando, vel lignorũ serratura, quousque eundem contraxisse colorẽ cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpè à philosophis præceptũ noscẽs: sed hoc ministerium quęrit maius. Nec aliter inutiliter fixum redditur, vsto ære insparso fictili in olla, priùs tamen calcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, non parum nancisceris lucri: omnibus enim antestat, qui tali parantur arte, facultate & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autem ingeniosorum reperit diligentia, vnius

pharmac

pharmacopolæ exẽplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argẽtum casu optimè versum inuenit. Vtilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure nõ tam adustibili, ac maiori parte. ERIT quoque voluptuosum, si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteã barbam elicere: Si vase eodem accommodabis, igne solùm inferiùs lentè admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum, vti silua erectũ cernes capellamentum, vt nil fuerit visu iucundius. Quæritur, & apud chymistas, non cinnabarim solùm fixũ reddere, sed

Aurum ex argento extrahere.

nec tam parũ, quin sumptibus reficiẽs, multũ nõ superlucreris. hæc est eius cõficiendi norma: Tenuis elimata ferri scobs in fusoriũ vas & durum igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferruminj vtuntur aurifices, & rubeum arsenicũ paulatim inspargito, & postquàm insparseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, vase è cineribus parato & forti, tam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurum deorsum vasis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculiosum, & laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum teras.

De

De Phœbi & Pythonis pugna. CAP. XIII.

REmoueatur suo loco ingentis corporis Pythō, faciei horridæ, rutilis cristulis, maximóq; veneno, latiori aculeorū aceruo stipatus: ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multúmq; loci conducit situs: vt hinc omne dependat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulentior, eminùs duros infigit ictus: cùm inimicum absorbuerit, cæco demergatur antro, vbi primùm obmutuerit, ne surgentis vi vaporis, strangulantemq; halitū eructans, astantes interimat. vnde cōducit, vesicis caput obuelent, si fuerit quoque tutum, sed tutius erit militantes relinquantur: sic Phœbus suis paulatim confodiens sagittis, ingentem sternat Pythona, & sit in fine percutiet, vt exhausta sit pharetra venenumq; effusum, nec cęli desit clementia: sed longa imbrium procella sæuientem compescat, humorémque cupitum, ipse hauriat, multáq; humiditate intereūtem detineat: sic Phœbi Pythonísque, per diei quadrantem immoretur bellū, vel plusculū, quod nil referre arbitror, dūmodo victoriā referat: sic populatis visceribus, pstrato hoste, exhausto exinanitóq; veneno, ira Phœbi cesset, & si amplius reuiuiscit, aditus vitā repullulandi resecetur, & tātū pugnet, dū pugnādo occūbat: tūc Phœbus frondibus & corollis caput redimitū, ferat insignis victoriæ præmiū, nec lasciuum

ciuũ pueiũ iniuriis laceſſat,& ſat feciſſe ſciet. Neq; hoc tamẽ me clam eſt, perpaucos eſſe, quos æquus amabit Iupiter,eíſque propitiabitur:ſi ad clauſum ſenſum eruendũ prouehit inueſtigatio,facilis tamen præ aliis, veris doctrinæ filiis patet: ſemel tantùm in ſeriis ludere placuit.

Coralliũ in formulas digerere & è multis fragmẽtis vnum efformare. CAP. XIIII.

SÆpe vſu venit,vt multa fingãtur ex corallio geſtamina, & non nunquam ex aſſulis in plures formas digeſtũ reddatur, vt vaſa efformẽtur,ceteráq; concretitia,vt in teſtæ duritiem tranſeant,nec minimi conſurgunt pretij,ideò ritè rationẽ parã ii exhibeamus,cùm à multis huiuſmodi cõpoſitiones flagitentur, ſi optimè curabis, à marino parum differre ſcito:Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel ſcidia pila tundantur,vel mola,incerniculo ſecreta,quǽque non tranſmeãt, denuò in pilam repetãtur, dum in tenuiſſimum redigantur puluerem,vt ægrè tangãtur, & in auras euolent,quàm diligentiſſimè valebis, & docebimus:vt autẽ omni abſtergatur ſpurcitia,feruenti in aqua ſal alchali demergatur, vt liqueſcat,& in humorem tranſeat, in amplum cratêra effuſa aqua,vbi pulueres iniecteris, diligenter manibus exagitantur,ac probè verſentur:& vbi conſîdere deſierint, excolato,& prio

to,& priore effusa,alia superinfundatur, manuq; expansa denuò exagitentur,vsque dum sordes omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractentur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat:cùm hoc cognoueris,aẽno trãsferas rebus vnà maximè tingẽtibus,vt proniores ad colorãdum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis,minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ,coccus baphica,sandalũ, brasile,eritrodani radices, & iis similia, vel quæ huius vicẽ exhibeant,largè effuso limonum succo,quẽ priùs parato, & purgato, vel penicillis,vel vitreis chymistarũ organis, coquito simul,dum aliquid habuerint humoris, sæpe rudicula vel cochleari vertendo,vt permisceantur,in vitreum deinde trãsferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur,longo collo,lato alueo, vt promineat foramẽ in medio,quod ferè pertingat mixturam,rectè permiscendo,vas fimo condito, ac innouato,dum dissoluãtur, quod huiusmodi argumẽto percipere licet,dum guttatim oleũ rubicundissimũ emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur,seruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe,manus autẽ muniire primò lardo, vel adipe aliquo oportet: nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur.

tur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimum effinge, primoque ruderatu deformatum calenti Soli expone; caueto, ne puluere, ventoque infestentur, vel superficiem deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæq; constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare.

CAP. XV.

NEc minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarum irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semunciales lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, vt tales Indicus non mittat Oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exluminatos reddes: In sacculo, cum smiri pumicis, sepiæ ossis pulueribus iniiciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, reficcato, & in pollinem redigito, vti diximus, & dissoluan-

tur, vel limonum ſucco, vel huiuſmodi vapore ſurgenti, pendentes è vitrei vaſis collo per diē, vel forti aqua, nō vulgari tractabiles fiant: melius ergo ſub fimo condito, quinis ſemper diebus innouando, dum ſolutas noueris, & pingue quoddā, vel oleū per humoris ſuperficiē enatare videbis, optimè excipiatur vel ventris foramine, vel argento cochleari: inde remollitum puluerem manibus ſumptitabis, & tractando in orbes digere, vel vti pyra turbinata: ſiq́ue tua non reſpondet ars, ex argēto parato typos, vel alio metallo auratos, & ſi pertuſa[illegible]elis porci ſetas, vel argētea acu perforentur, ſeruata ſemper pinguedine, perungendo è filo pendentes; tereti vaſe vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, vt aſſentur, ne latera cōtingant, vt à venti, pulueris, aliorumq; iniuriis vindicemus, ne innubilētur, & variis obnoxium maculis margaritū reddant, cum duritiem contraxiſſe vides, ex milij vel hordei penſita farina piſtorio opere in paneficio ducta, circumlita, & condita furno coqui ſinito, vel palumbis margaritas cōmanducandas præbeto, quibus purgata ſint viſcera, & ventriculum, vel ieiuni ſint, vel iis aluus ſit ſubducta, vbi deglutierint, ſinito aliquantiſper: tum è ventre trahito, vel filo ſuſpenſos, vel interficito: Vel lacte ficus ebulliant, & precioſum habebis margaritum. Si

ALITER

ALITER placuerit: vbi ſucco, vel forti aqua ſunt diſſoluta, clara lauabis lympha, vel diſtillata, lotiſq; manibus, ne tractando ſordeſcant & palleāt, ſic lacteo fici ſucco, cochlearum aqua, feruenti balneo diſtillata, aut oui albore, glutinabis, perforabis, & reſiccare curabis, argētea lauando ſemper aqua, & commiſcēdo. AQVAM argenti ſic parabis: Forti aqua ſolutū fatiſcat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquēdo, mox a b igne vas tractum dimittito, dein ſub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentū in cryſtallini lapilli ſpeciē reperies, ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores conſpiciantur, quos vitreo cōdes vaſe, ac putri fimo ſoluere ſinas, quo mergas factitios vniones, & immorari ſinito, & lucidos argēteo colore pellucēti reperies. EST artificiū, quo maculę ab vnionibus abolētur, & inter multa facilè, & præſtātiſſimum reperi: Maio menſe in lactucis rorem accipias ſparſum, quo vniones immergas per diem, & perlinio, & fulgidum euadet margaritū, non abſque ratione inuētum reor: rore enim naſcūtur. Nam certo anni tēpore luxuriāte conceptu ſitiunt rorem, veluti maritū, cuius deſiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aſpargines, oſcitatione quadam hauriunt humorem cupitum, ſic concipiunt, grauidæque fiunt, ac de ſagi-

næ qualitate reddũt habitũ vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidũ, pallore languent & rubeſcũt. ALII ſunt adulteras & deceptorias ementientes ſic: Piſciũ oculos emundatos acri aceto detinent, dum molleſcunt: eosq; effingunt, ac dureſcere ſinunt, ſed pallore languent. Sic candore, liuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vniones inſignes habebis.

Cryſtalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur. CAP. XVI.

IAM ad precioſorũ lapidũ cõpoſitiones eſt accedendũ, de quibus priſca non parũ laudatur ætas: nec fraus eſt (inquit Plinius) vitæ lucroſior. & ſic æris deſideriũ luxuriæ facem excitauit, vt ſæpe horũ cenſores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui cryſtallo, aliisq; rebus parant, decenti quadam prærogatiua, vt naturales videãtur. Nos, quibus imitari poſſint, recẽſeamus. Nunc aliqua præmittamus, quæ iis ſunt neceſſaria, & primò

Cryſtallus, vt fuſilis fiat,

docebimus: nec parum aliquibus impedimẽtum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: ſic tamen id aggredieris: Cryſtallum terito, & incerniculo in tenuiſſimum puluerem ſubcernito, cum tartari ſalis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validiſſimo fornacis

cis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apto deinde vase colliquetur, sed omnibus lōgè sordibus: si enim fœtulētus fortasse fuerit, arguitur, & dolus detegitur. sed inoffensa interniteat perspicuitate. quòd si salis pluscu lū suggeratur, celeriùs liquefit. Sal iā patuit. Assolēt multi crystallū præparare. ALITER, vt faciliùs liquetur sic, & operi aptior est: Ferrum cochleare capiunt magnū, luto muniūt, & in fractas crystalli partes igni committūt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restinguunt, id multoties innouāt, & æreo mortario terūt, vt faciliùs puluis colliquetur. Fit etiamnum pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

& illud ex òui albumine parant, quod alij ex arena fluuiorum quorundā, & herbarum cineribus conficiunt; sic efficies: Multa ouorū albumina simul exagitabis, iis vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen nō pulueruleuto, nam non relucēs vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat. Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropū, brasilis rasura: sic alios tingito. At si vitri pōd', vel gēme nō explēt, ponderosos immisceto colores. vti.

cinnabarim, argenti viui vbertate non leuẽ, sic vitri pondus imitabimur, non tamẽ duricie tam robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis Gemmæ adulterentur.

CAP. XVII.

ANTE quàm sua cuique assignetur gemmarum cõpositio, quædam eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quidquid ad eas fucandas, & adulterãdas attinet: ex vnoquoque enim horum alia cõponẽdi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant. Quarum prima se offert

Hyacinthus,

nec à vero multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla & dura, plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoriturq; per mensem, & dimidium, sic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoque inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

vel, quem vocant, rubinum, placuerit, sic mẽtieris ludi gratia: friabiles enim sunt, multumq; cædũt, & in particulas dissiliunt: Tritũ auripigmentum in rotundã immittes phialam,

lam,& igni accommodato,eiusq; vasis collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumq; suffunduntur cocci rubore,rutilos emittentes ex se se radios.Sic verò

Succinum

imitaberis,si masticken in olla liquidam per colum traiiceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior interniteat,parũ deinde radicis curcumæ dictæ,cum ea remisceto, & imagines efformato.Sic si in crystallũ liquefactũ tartarum viui albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito,per naturalem diem igni detineatur. Sic quoque fiunt omnes

Gemmæ fictitiæ,

primo crystallum,berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant,lateribus æqualiter quadris,vel quam quærũt inducunt formam,inde tincturã parant,smaragdũ à rugine,carbũculum cinnabari & brassile,saphyrum cyano,chysolitũ auro intermixto auripigmento:ne tamen perspicuitatem arceant, iis mastiches lachrymam, vel gũmi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accõmodant,taliq; inficiunt,& ceu glutinum quoddam vnit,& sic tenaciter adcorporãtur,vt dimoueri non posſint:quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bractearum quadrulas accommodãt,

cumq; anulo insignita est, & in orarũ extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subolent: varioq; huius colore mirè variatur gemmæ color. At si placeat

Saphyrum in adamantem vertere:

saphyrum cum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata scobe, fusorio in vase obruito, ac validissimo igne vbi excanduerit, ne tamen colliquetur, visere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detineatur, vbi perfectum recepisse colorem, ac de adamãte multùm fuerit mutuatus, detrahe, & in vsum transferto. Albus autem

Sardonix,

quem alij Cameum vocant, si cordi fuerit, imitariq; eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti caussa, & limonũ purgato succo, impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturã oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginẽ effingito, & resiccari curato, eã quoque anulo insignire poteris, vti libuerit.

Gẽmarũ cõpositiones aliquæ. CAP. XVIII.

GEMMARVM cõpositiones aliquas apponemus, quales plerisque locis factitãtur, si earum aliquando egens fueris. Nunc primò quomodò fingatur

Ada

Adamas,

docere lubet: primùm optimum parabis crystallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam restingue, tum minutissimè commollito, & terito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctem feruentissimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. Nec minus

Smaragdus

effingitur: si tali eum parabis opere: Aes optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase oleo iterum fornaci imponitur: igni verò imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ, ex qua vitrum conficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatẽ, & crassius virẽtem reperies, visu iucundissimum, vt suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

facilisq; talis est tinctura. Si vitri puluis cum cærulea terra illa, quã figuli zapharũ vocãt, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbunculi speciem, quæ Græcis

Pyropus,

nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si purã feceris, inoffensam admitti, perspicuitatem: Crystallum fusorio in vase forti, ad colliquefaciendũ fornaci impo nimus, cui minij parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari finito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcẽ redacti æri addimus, igni iterũ imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceũ, quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa, quin verses, quousque refrixerit, sic languidiùs, & liuidiùs omnes rutilabunt, vti libuerit. Ipse tamen

Topazion

si vis componere: Arenam sumito, quam diximus, & cum sui quadruplo combustũ immisceas stannum, & testaceo duro vase lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter: valde enim arena fusibilis est. At

Chrysolitus

sic fiet: In colliquatum crystallũ sexcuplũ fer

ri

ri stercoris, vel recreméti permisceas, & pertinacior igni vas triduo crutietur. Sic quoq;

Prasius

mentitur: Crystallus colliquetur, cui duodecima immiscetur ferri, & æris in calcē bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permisceto sine intermissione, & smaragdo eueniet similis, si dilutioris peroptas coloris, sextū immisceas plūbo calcis & stanni: pòst versato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, prasium dabit. Sic

Calcedonius

eueniet: Cùm igni ad colliquefaciendū crystallum immittes, argenti calcis parū remisceto, per diem fornaci immorari sinito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

si effingi velit: In liquefactum crystallum terræ illius pusillum immittas, quam in Saphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiscēdo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgò

Smaltum,

& album, sic fiat: plumbi cinis cum crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas cō

globato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vasi, ferrei spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc verò albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo solent parietes incrustari, vbi album effeceris, cum terræ cæruleæ illius pusillo misceas, & colliquetur. rude ferrea versato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris, vt si iaspidem, antiqui lateris puluere, si lacteo colore, calce, & gypso. Omnes hæ tamen gemmæ si languidiùs micant, vel nube aliqua circunfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. Hęc de chymicis, & de adulteratione gemmarum visa sunt: superest de speculis, & de gemmarum insculpturis, quod proximo libro faciendum erit.

IO

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER IIII.

PROOEMIVM.

Niuersum tunc hoc negotium me absoluisse reor, quum experimenta Catoptrica quædam, quæ supersunt, enarrauero: satis enim, vt censeo, attigimus Chymica, vt eorum aliqua rudibus innotescere possint principia, nunc ea docere satis præsens exigebat locus. Est enim quædam Geometriæ pars, quæ ὀπτικὴ, id est perspectiua appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiusmodi demirãda facit experimenta, vt imaginẽ nunc extra porrigat, nũc nihil imaginet, nunc aliorsum trãslata imagines faciat. Itẽ quoque rectius speculũ inspectãdo pedes sursum, caput deorsum videntur, & cætera: vti latius in sequentibus perspiciuntur: id tamen scito, quòd si diuersitatẽ aliquã es effecturus: à plano recedas, & semper à vero diuersum spectabis. Reddere tamẽ eorũ caussas, alienũ puto, cũ disciplina ea affatim satisfaciat, multiq; eas reddiderint: quas qui præoptarit, cõsulat Archimedẽ

Syracusanum, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolemeum, Vitellionem, & reliquos, quorum multa desumemus, multaq; denuò excogitata adiiciemus, vt hinc quisque possit in infinitum ea propagare: vt in omnibus euenit experientiis. Postremò, quomodo ipsa formentur specula, ac poliantur, vti commodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Post autẽ speculares apparitiones, ne quid omisisse videatur, vel aliquid nostris historiis desiderari possit, de physicis ligaturis vel colli suspensionibus, de gemmis, déque figuris eis insculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia sermonis prolixitate diutiùs immoremur, consultius fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

CAP. I.

OMNIBVS iam est planum, exiguum lumen potiori, viuidioriq; propinquum euanescere. Si facem vel flãmam aliquã luculento apposueris soli, dissipatur lumen, & marcescit, delitescunt interdiu stellę Solis fulgore nimio, cùm aquæ diu noctuque splendeant: eas igitur intuituri remedio non fuerint destituti. Die magno Solis defectu, cùm lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus cælum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucidides memoriæ

man

mãdauit, nostroque sæpe patuit æuo, nec oculi solũ vehementi caligant luce, sed offenduntur, vti de Xenophontis militibus legitur, & de Dionysio Siciliæ tyráno, qui splẽdidissima luce; carceribus tetris obductos occæcabat: cùm enim oculorum acies obsistere Soli nequeat, nec ferat, hebetatur illicò; quique fuerint aliqua cõspecturi, ad cilia manus obtendunt, vel propugnaculũ aliud. Hinc auspicamur: qui ea cõspicere affectabit, vti è Galeno & Philopono docetur, in præaltũ descendat puteũ, vel huiusmodi simile, vt per tenebras multumque interuallũ cælũ cõtueatur, serenũ, vtique nec obtectum nebulis, incõniuentibus oculis, & sine nictatione clara intueatur astra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebrę (noctis instar) visum cõgregant, nec à lumine superfuso dissipari sinũt: non id tamen periclitaberis Sole meridianũ occupante: magno enim impedieris lumine: & si profondiùs descẽdes, clariùs conspicies; & celeriùs: sin minus, obscuriùs & tardiùs. Sic profundo cæcoque aliquis demersus antro, in Sole candelã ardescere conspiciet, quod tamẽ splendidissimæ lucis occursu repentino non euenit: quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quãplurimos haud minimæ auctoritatis viros hallucinatos reperi, vti sæpe legisse & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeunt.

queunt tali ea contẽplari aggrediuntur artificio: Speculo aquæ immerso, in meridie cælo stellas se cõtueri fixas credunt, ostendúntque. Perpẽdiculares enim Solis radij in aquæ superficiẽ incidentes, speculũ obliquè feriũt, & ex cuiusmet superficie ad spectãtis oculos bene locatos intorquentur, Solisque repræsentãt figurã, at radij obliquè aquã percutiẽtes, inde refracti speculũ & visum feriunt, videbitur eiusdẽ figuræ & minor, propter densioris medij refractionem, astrumque videre putabis, Solis corpus insequens, quod patet in Opticis. Ideò Stilbon illud putant multi, cùm parùm à Solis corpore recedat, eumque semper consequi conspiciunt: Canicula aliqui sidus, & æstiuis ideò diebus visere properant; quod si minus demõstrationi fidẽ adhibes, sed experientiæ sensuique magis credis: verũ illius in æquinoctiali requirito internallũ, nec eandẽ semper reperies distantiã, vt nũc remotiora, nũc verò propinquiora sidera videantur: quod speculo eandẽ semper distantiã monstrat, si æquè apposueris: non tamen inficior tali ope nõ modò Orientẽ, Occidentémue Solem, sed Meridianum occupantem liberiùs nos posse contueri, prætereà luminũ defectus: cùm enim oculi imbecilli, cominus solẽ conspicere nõ sustineãt nimio lucis splendore, sit clara luce, robore nullo, ac disci

cernes

cernes similitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodò in tenebris ea conspicias, quæ forìs à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

CAP. II.

Si quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitque si spiramenta quoque obturētur, ne lumen aliquod intrò irrumpēs, omne destruat: vnam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formā habeat, cuius basis Solem, conus verò cubiculū aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tecto oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulantes per plateas (vti antipodes) spectabis, quæque dextra, sinistra, cōmutataque omnia videbūtur, & quò lōgiùs à foramine distabūt, tantò maiorē sibi adsciscūt formā, & si papyrū, vel tabulā appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulachra apparebūt: Quia simile validum maximū cum sensu non nunquam efficit sensationem, talemque inuehit affectionem, vt non solùm cùm sensus agunt, sensoriis insint, eaque lacessant, sed etiam cùm ex operibus discessēre, diutiùs immorentur: quod liquidè potest perspici, nam per Sole deābulantes, si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel egerrimè

cerna

cernamus,cùm adhuc in oculis seruetur affe-ctio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescente,clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo,quod adhuc semper tacui, & tacendum putaui,vti

Omnia cum suis coloribus

videre si quæritur:E regione speculū apponito,non quod disgregando dissipet,sed colligendo vniat,tam accedēdo remouendóque, quousque ad suā veræ imaginis quantitatē cognoueris,debita centri appropinquatione, & si attētiùs perpēderis inspectator, vultus, gestus,motus, hominūque cognosces vestes, cælum nubibus dispersum, cyaneo colore,& volātes volucres:quòd si ad verū perueneris, nō parùm lætaberis,mirūque cognosces,obuersa omnia,quia cētro speculi vicina sunt:si enim extra centrū elongabis,maiora erecta, vti sunt,cōspicies.Vt clarius appareat, feriat Sol vultus:sin minùs,speculū dirigendo solis reflexione eiaculetur,vt insigni fulgore illustretur,debita tamē distātia,tandiu situm,variando,dùm verū te assecutū esse cognosces. Hinc philosophis & medicis patet, quo fiat in oculis visus loco,ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata, nec alio præstantius vtrunque artificio demostrari poterat:intromittitur enim idolū per pupillā fenestræ instar,vicemque obtinet speculi paruæ magnæ sphere:

sphæræ portio, vltimo locata oculi: quòd si quis distantiam mẽsurauerit, centri loco fiet visus, quod scio ingeniosis maximè placiturum. Hinc euenit, vt

Quisque picturæ ignarus, rei alicuius effugiem stylo describere possit,

dummodò solùm colores assimilare discat: hoc in subiectam tabulã, vel solidiusculã papyrum imagine repercussa: erit enim perito facillimũ: si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraq; alia eueniunt, & cognosces, quàm vt enarrare possimus, præcipuè, si diligens inspector pertractauerit. Et hinc rei cõscio quispiam occultè narrandi auspicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leues poterunt imaginari technæ, distãtiam speculi emendabis magnitudine. sat habes: qui se id fecisse iactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim.

Iris quomodò videri possit. CAP. III.

MVltis id euenire poterit modis, cõmodiùs tamen è crystallo paretur, vel ex Iride quoque gemma, sexangulo crystalli simili, quã sic maiores appellauêre, cum Solis subdita radiis, summa tecti laquearia subiectumque planũ tremula verberet vmbra, iridique colores similes ostẽdat. Sic enim nasci tur hexagona: sin minùs, arte paretur trigo-

na, longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde rota expolietur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre quæsieris, crystallinũ, vel vitreum prisma manibus sumes, & in lõgitudine oculis accommodabis, si per infernã superficiem intueberis, omnia diuersè colorata puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiẽ oculos flexeris, permutatur colorum situs, cùm permutentur perpendiculares, & hoc clarius Solis luce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris vndique tapetis sparsos, floribus & coronis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli visuntur, vestiũ fimbria iisdem coloribus redimita: si secundùm latitudinẽ oculis accõmodabitur, in latũ colores videbis: si supra, vel sub oculos inuertes, inuersa & erecta absque coloribus vides, spectans verò quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatẽ, aliquã inde cera superficiem opacando; & sæpe per oculos resoluendo ea videt, quæ potiùs sunt fastidientis, q̃ voluptuosæ narrationis pertractare. IDEM quoque sic videre possumus: Si in peluim aquæ plenam speculum immergatur, diligens intuitor in parietum marginibus, iridis colores generatos reperiet, & pulcriores. ALITER vitreũ vas, vel pellucidum aliquod rotundũ, foris aqua

perfu

perfusum Soli oppones: radiis enim Solis ictũ, rutilo aëris repercussu in subiecto plano cælestis arcus speciẽ imitabitur per varias Solis inflexiones. Sic Soli aquam obiiciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans Iris spectabitur, vt sæpe remigrantibus euenit, aquarum motu: idem quoque euenire conspicitur circa lucernas Austro flãte, & maximè humidos oculos habẽtibus.

Quomodo res multiplicata videri possit.

CAP. IIII.

INter ludos qui circunferuntur, non parũ iucunditatis est specllium instrumentum vitreũ illud, quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm in medio (eo enim permutato, permutãtur omnia) illud ergo è solidiori vitro maioriq; crassitie paretur, vt aptius in facies rota verti possit, in plures ergo facies & angulos accõmodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorũ tamẽ medio anguli metã habeant, & oculorũ congruat aciei, vt disgregetur visus, ne verũ conspicere possit. è pluribus ergo superficiebus iã paratis, oculis apponi, & si alicuius faciem viciniùs intuebimur, Argum vel oculatum totum, si nasum, non nisi nasum: sic manus digitos, & brachia, vt non hominem, sed poëtis fictum

Briareum, si nūmum videre contigerit, multos non vnū cōspicies, vt nec manibus tangi valeat, sed tangētem sæpe ludat: meliusque fuerit cum eo dare, quàm accipere: si in trireme longius intuearis, armata videbitur classis: si ambulantē militem, exercitus agmine facto incedens: fitque vt res geminari videatur, & duplices cernas hominū facies, binaq; corpora: & hinc fiunt diuersi cōspiciendi modi, vt res vna alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus patefiunt.

Speculis planis, vt caput deorsum, pedes sursum videantur. CAP. V.

SI quis planis speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare cōspiciat (quāquam id repræsentādi proprium cōcauis speculis sit) planis tamē sic efficere conabimur: Specula plana bina secūdùm eorum lōgitudinē collocabis, vt simul hæreāt, ne hinc inde agiliter dimoueri possint, rectumque efficiant angulū: vbi ritè paratū fuerit, secūdum longitudinis cohęrentiā faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc speculo læuo, vel dextro inclinabis latere rectiùs inspectādo, & caput intorqueri videbitur, cùm secūdùm eorū latitudinem faciē dissecabunt, fiet imago huiusmodi, vt caput infrà, pedes verò suprà locati videātur: quod si amplum fuerit, totus spectabitur in-

uersus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud resilit, vt obortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnius rei imagines plures appareant. CAP. VI.

SPeculum autem è planis compactum, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulacra, prudens inuenit vetustas, vt è Ptolemæi scriptis percipitur, cuius talis est compositio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus disponatur, & hãc secundùm imaginũ numerum æquè diuidas punctis, iis chordas subtendas, & absides abscindtur: inde similis latitudinis parallelogramma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne conuelli possint, secundùm longitudinem adiũcta, & super planã superficiem erecta. postremo spectãtis oculus circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia visum habeat, singulis singulas spectabis facies, & in circulum dispositas, vti in choreis sæpe visitur, vel theatrali spectaculo: Ideò ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur: è centro enim facessẽtes lineę perpẽdiculares omnes, super eorum superficiem incidunt, in se ipsas ergo reflectuntur, sic oculo imagines afferũt, depromens vnaquæque suam, sic deuoluendo diuersæque situm euariando, varios &

diuersos monstrat simulachrorum situs.

Speculum multiuidum construere. CAP. VII.

SPeculum cõstruitur, quod polythaton, id est, multorũ visibilium dicitur: illud enim aperiendo & claudendo solius digiti viginti, & plura demonstrat simulachra, sic igitur id parabis: Aerea duo specula, vel crystallina rectangula super basim eandẽ erigantur, síntq; in hemiola proportione vel alia, & secũdùm multitudinis latus vnum simul colligentur, vt libri instar aptè claudi & aperiri possint, & anguli diuertsentur, qualia Venetiis factitare solent: faciem enim vnã obiiciens, in vtroque plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauseris, minoríq; fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtusiori cernes angulo, pauciora conspicientur numero. Sic digitum ostendens, non nisi digitos cernes, dextra insuper dextra, & sinistra sinistra conuisuntur, quod speculis contrarium est, mutuáque id accidit reflectione, & pulsatione, vnde imaginum vicissitudo est.

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conspiciatur.

CAP. VIII.

AT speculum, in quo imago vna veniẽs, in altero recedens cõspiciatur, è planis cõponere sic facilè poteris: Plana duo sumes specula, quorum longitudo latitudini dupla,

vel

vel sesquialtera erit,& id commoditatis gratia:nil enim eorum refert proportio: sint tamen longitudinis eiusdem & paria, & super styllum inuicem inclinata vniantur, eriganturque super planum aliquod perpendiculariter, vnde super mobile latus fixa moueantur specula, non dubium sanè est, quin & in vno accedi,& regredi in altero inspicias:& quanto hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt simul in hoc veniens, in altero discedens videatur.

Speculu planu, vt ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur. CAP. IX.

SIc sanè poterit quis occultè, & sine suspicione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tutò gerũtur:quod aliter fieri nõ posset: sedulus tamẽ esto in speculorũ situ. Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid spectare libeat, & è fenestra vel foraminis regione speculũ accõmodetur; quod faciem spectet tuam,& bene erectum, si fuerit opus, vel parietibus figatur, vndiq; mouẽdo, & inclinando, quousq; quæsitũ imaginet locum, quod oculis admouendo,& accedendo assequeris, & si arduum fuerit, Dioptra vel alio instrumento minimè falles, & super lineam perpendiculariter erigatur, angulum secantem,& reflectionis & incidentiæ linearum,& ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, &

claré. Sic & in diuersis eueniet locis. HINC euenit, quòd si vno minus fuerit cõmodum speculo, idem pluribus spectare poteris: vel si distantia nimia visile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectum dirimatur: Speculum super accõmodabis, ex alterius regione super lineam erectam, quæ angulũ diuidat rectum: sin aliter, neutiquam id eueniet, & locũ conspicies optatũ: vnũ enim in aliud, imaginẽ remittens, per decem, & multis elisa imago oculo euolat, eáq; cernes, quæ primùm offenderint: dũ imago per rectas profertur lineas, nec locorũ, vel parietũ anfractu cohibetur visile: facilísq; fuerit cõstructio. Sic sæpe simulacra trãsferre cõsueuit. At si ALITER fastigiosum aliquod, vel erectũ spectare quæsieris, quod neutiquã visus cernere possit: secundùm longitudinem bina adiunges specula, vti diximus, & ligno, vel parietis culmine firmetur alterum, vt promineat, & rem habeat obiectam: reliquum verò funi, vt aptè dimoueri possit, quando libuerit, & cùm primò nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti vsus expostulauerit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visus refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta videre quæris, erige: si infima, deprime, donec refringatur visui. tunc demũ spectabitur, si manibus alterũ habebis, inspecto

specto illo faciliùs eueniet.

Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet, nisi quæ volueris. CAP. X.

COnstituitur sic quoque speculum, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndique circumspectam: Planum speculũ in pariete firmabis, super planũ perpedículariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem scindas, sub certam picturæ vel idoli alicuius quantitatem: eámq; ei apponas secundùm portionis quantitatem, ac operias, vt spectãtem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere possit. Speculum constituto loco imaginem refringet, vt visu & visibili per speculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, vt superiùs docui. Incedens ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquam cernet vnquam, cùm ei opponitur, & ad statutum peruenerit locũ, picturæ vel alterius rei simulachrũ cernet, quod nec alibi spectare valet.

Speculum è planis quomodo constituatur, quo imaginem in aëre volitantem aspicias.

CAP. XI.

NEc erit minoris constructionis, & voluptatis speculũ illud è planis compositũ,

quod humi iacens homines volitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id assequi velit, facilis sic erit constructio: Bina iungátur ligna, vt gnomonis figurã imitentur, & fixa vndequaq; constituant angulũ, vt orthogonij triãguli, & isocelis figurã habeãt, firmetur: inde in vnoquoq; pede speculũ magnũ vnum æquè sibi è regione aduersans, & æquè ab angulo distás, prosternatur eorũ alterũ, iaceátq;, quorũ medio locetur spectator è terra eleuatus aliquãtulũ, vt facilius calcanei formã accedendo, & recedẽdo seruat, illicò enim cernes, si in recta linea te cõstituet angulum illũ secante, sícq; orizonti æquidistans. Sic imaginans speculum illud in aliud transuerberat, quod spectat, intuitor: manus & pedes agitet & iactet, vt volantes plumigeræ solent: sic videbit suam imaginem in altero volitantem, vt semper moueatur, dũmodò è reflectionis loco non facessat, nam vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pensilem imaginem in aëre videat.

CAP. XII.

HAbet & columnare speculũ conuexum, vel eius hemicylindrũ (quod parum referre arbitror) talẽ situm in domicilio, vel loco alio constitutũ, vt claræ rei simulachrũ in aëre non sine miraculo pendulum imaginem

quod

quod si videre affectabis, sic parabis: Cylindricũ segmentũ, media domo supra tabulam, vel tripodẽ erectum firmetur, vt perpendiculariter solũ feriat, inde è foramine aliquo vel rimula, à speculo aliquantulũ distanti oculus collocetur, & sit fixus, ne hinc inde moueri possit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accõmodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò basis existat, vti fieri solet, vbi pictura vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari possit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur: vt pictura illa extrà collocata, quæ ex oculi foramine videri nõ potest, in aëre pensilis videatur, quod nõ sine admiratione intuebitur: efficit id quoque speculum pyramidale conuexum, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoq; eo modo, quem inferiùs explorabimus.

Sphærico concauo vt pensilis quoque imago videri possit. CAP. XIII.

POtest & faciliùs eiusdẽ rei imago reflexa in aëre videri, quàm cõuexo cylindrico, & clariùs cõcauo eueniet speculo sphærali, mirabiliùs tamẽ in eius segmẽto. à speculo enim longè videbitur, cùm in sphæræ centro appareat. Illud obscuro aliquo cõstitues loco, & vbi aliquantulum ab eo distabis, inuersum cernes caput, tu fixis oculis, & inconni-

nientibus centrum aſpicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra ſpeculũ in aëre reflexa ſpecies, ſemota penitus, dũmodò oculares radij per ſpeculi cẽtrum acti, ſpectrũ ſimulacrũmque in ſpeculo quoque videas, inde viciaius viſum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur. Quod ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt, qui non miretur: nam ſi propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur naſus naſo obuiare, & diſrumpi: ſi quis verò ſtricto mucrone inuaſerit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retro manus agat, & ſi quis dum aliquis inſpexerit, pugnum retro demonſtrauerit, videbitur & inſpector colapho affici, vt timeat, faciẽ retorqueat & inclinet. Vt tandem faciliùs centrum noſcas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina, vel cera portionis arcum capias, vt vtrinque chordam inducas, & perpendiculariter bifariàm ſecato, & in concurſantibus lineis, vel ſemidiametris neceſſariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognoſci poteſt. Sunt & concauorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus trademus.

Speculi concaui imaginationes & operationes.

CAP. XIIII.

CEntro cõcaui hemicycli iam inuẽto, diuerſitates omnes cognoſcere facilè erit.

cùm

cùm ex eo omnia regulentur & noſcantur. Si vis ergo inuerſum ſpectare caput extra ſpeculi centrum, caput habeto, & inuerſum statim inſpicies, & pedes ſurſum. Si perfectum non fuerit hemiſpherium, ſed eius ſegmentum, intra caput facilius accommodare poteris, & ingentes conſpicies facies immanis Bacchi, & digitū brachij craſſitudine reddet. Talia fecit concaua ſpecula, Hoſtius, vt refert Seneca, vt redderent maiorē iuſto imaginē, qui quadra fuit libidinis magna, ſic ſpecula diſponens, vt dum draucum pateretur, ſui admiſſarij motus omnes auerſus videret, taliq; falſa membri craſſitie ſeipſum fallens oblectaretur. Sed iis omiſſis, dextra ſiniſtra videbuntur: & paulatim caput elongando, maior efficitur facies, cùm centro vicinum fuerit, facies binas, & quaternos cernet oculos, qui in latius ſpeculum mouendo videbuntur, vel caput: ſpeculi enim paruitate ſimul videri nō poſſunt. Cùm oculus in centro fuerit, nō niſi ſeipſum cernet, eo tranſacto & duplicatas facies, & inuerſa bina cernet capita, dummodò linea per centrum acta oculorum intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariā partem moueri videbuntur, inſpector forti cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodū ſæpe & ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicari

plicari videatur. Sic quoq; speculum in terra, vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo distẽt, & inuicẽ intueantur: os strictũ & longum, & deformis cõpressa multum apparebit facies. Hóc tamẽ optimi inter cetera tale retinet speculũ, quod eminus ignẽ iaculatur, nec cõbustionẽ caussatur paruã. qui verò periculũ facere cõcupierit, splendẽtis Solis radiis speculum opponat, & fomitẽ, vel accendibilẽ rem cẽtri loco collocet, quod accedẽdo, & remouendo inuenies, lucisq; conus ostendit, & inducit illicò flãmam. quòd si diu perseuerarit, plumbum vel stannum colliquefacere potest: quanquam aurum, & argentum radios colliquasse me legisse memini. Si verò maioris sphæræ fuerit segmentum, per maiorem accendi distantiam.

De Parabola segmento, & de speculis aliis vsteriis.

CAP. XX.

Qvòd speculum valde perurat, sæpiùs retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, speculum cõstruere fuerit oportunũ, postquàm horum meminimus, quale Galeni & multorũ testimonio Archimedẽ construxisse legimus, & hostium triremes incendisse. Scito Paraboleã sectionem inter ceteras maximè perurere, radios enim violentiùs congregat, & in vnum coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur

citur. Vt verè cupientibus pateat fabrica, speculum tale conficiendi cape normam: Sit distantia nota, ad quam radios emittere & comburere quæris, eā dupla, & tali diametro rectangula rotūda pyramis erigatur: sed commoditatis gratia è cera vel creta fiat, inde plana superficie axi ęquidistās pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicetur: si versus fastigiū in amblygonio hyperbolē: versus basim in oxigonio ellipsim habebis, nos parabolē quærimus: Sit tamen portio minor, vt faciliùs excauetur speculū, & mirabilior res videatur: abscissæ portionis superficiē, plana tabula, vel ferri lamina (vt inferiùs docebitur) figurā imitaberis, inde per fastigium & basis mediū axem inducito fixū, & materiam aliquā excauabis chalybeā vel ferreā, vel (si mauis) mixturā aliquam, qua parabis archetypum: tale sic efformatum speculū parabola dicitur, & secundū datā distantiam violenter Soli appositū, vt ipsius axis sit contra Solem, comburet: incidentes enim radij speculo, & perpendiculariter ferientes, simul in vnū reflectuntur & coincidunt, vt omnes vnius radij vicem gerant comburentis multum: ideò nulla est inter sectiones alia, quæ longiùs & valentiùs ignem immittat, quàm parabola. ALITER, quæ accendunt, multa specula parantur, nec sine ignitione forti, vti ex planis
multis

multis simul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non posset, vt constat geometricæ rationis examine. Sic tamen è planis vstorium fabricabis speculũ: Sphæricũ aliquod concauũ materie paretur qualibet, & simul in caua superficie ordinẽtur, vt se inuicẽ tangãt, nec vacuum relinquant, sintque speculi segmenta hexagona, quadrangula, vel trigona, & fuerit præstantius, vt multarum superficierũ numero radij numerentur, sic Soli oppositum, circa centrum accendit ignem. Referebat Attenius ex septem hexagonis speculis in vnum colligatis ignem accendi, nec experiẽtia succedit, nisi aliquantulum inclinetur, & ex omnium reflectione ignis accẽdatur. Nec ALITER ex pluribus quoque globosis tumentibus speculis ignem accendi posse inficior, vt multorum numero fiat in vnoquoque radiorum congressus: ex vno tamen impossibile, nec sine labore huiusmodi talium compositio fieret. Potest quoque IDEM fieri, multorum speculorum concauorum compositione & intersecatione, nec sine laboriosa operantis industria, sed opus efficacius expedirent, nec minus intersectione multorum speculorum pyramidalium. Nec iniucundi erit visus

Ignem accendere phiala aqua plena

soli opposita, rotũda, & vitrea: cùm enim directè Soli opponitur, retrò in linea vitream

am

amphoram pertranſeunte per centrum, conbuſtibile aliquod ignis amicum cõſtituatur, vbi pertranſeuntes radij coincidãt, quod luminoſo quodam noſcitur, illicò ignem inducit non ſine ſpectantium miraculo, cùm ex aqua ignem excitari videant. Sic

Ignis cryſtallo rotundo quoque

accẽditur, vel ſphærula perfectè rotunda; vel ſi planum vitrũ pareiur, vti ſpecillum, & aliquantulũ Soli oppoſitũ retro partẽ in aduerſam radios vniẽs, vſtulat: tandiu enim materiã illã igniũ cõceptricẽ remouebis, & appropinquabis, dũ radiorũ reflexorũ conũ inueneris; inde paululũ immorãdo ignis emicat inde: & præcipuè mirabimur, ſi parua magnę extret ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrẽda ſunt: non vtilius poſſe, q̃ cryſtallina pila aduerſus Solis radios oppoſita.

Speculum conſtruere, quo multa imaginum diuerſitates videantur. CAP. XVI.

NVNc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginũ diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia repẽdet, vt ad eius fabricam accedatur. Circulum capies arctæ vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculum volueris, & hinc inde abſcidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono,

quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt suo gremio perfectè recipiat, vt ex ea resecatus videatur, cõtrariæ autem dispositionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt instar illius arcus promineat, inde cerea vel plumbea accipiatur bractea cõuenientis soliditatis, latitudine arcũ hexagoni, & longitudine vtrosque superãs, sic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato insideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, & conuexa superficies seruata prominẽs, tũc intrinsecus applicetur secundùm eius latitudinẽ, ne concauitatis forma aduersetur conuexitati: sed lamella eadẽ vtrasque sine impedimẽto recipiat portiones: sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum construatur, vti docebimus, & per politũ multas ostẽdet imaginũ diuersitates. Primò dextra, dextra videbũtur, & sinistra, sinistra, cùm planorũ omniũ speculorũ passio sit, vt oculus qui fuerit dexter, hic læuus: & è læuo mutuò fiat dexter. Si verò retrò gradus tuleris, commensuratũ videbitur idolum, & imago anteriùs prominebit: si conuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quã: ò magis hęret, eô fiet deformior, & equino capiti magis assimilare videberis, quòd

si spe

si speculũ inclinabis, inclinabitur & ipsa:& variando sitũ & speculum, variationes conspicies diuersas, nũc caput deorsum, & pedes sursum, & multa conspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nã super volubilem sedẽ locatũ, vt vtrasque possit facies ostendere, antè & retrò per se omnia intuitor cernet. SPECVLVM quoque ex omnibus dictis componimus, vt eo solo imagines omnes videãtur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nũc minora, nunc dextra, nunc sinistra, hæc propiùs, illa remotiùs, & æqualia: si loco vno sinuosum, alio cõcauũ, in medio planũ locetur, magna imaginũ diuersitas spectabitur. SPECVLO cylindrico conuexo ore opposito, quãrò lõgitudine deformis, eò gracilitate turpis videbitur, si eius lõgitudo faciẽ trãsuersam secet, humilẽ vultũ & cõpressum, vti rana, demõstrat, vt non nisi dẽtes spectẽtur, eodẽ fermè pacto, qui in ense spectabitur, vel ferro alio polito & longo, si illud inclinabis antè, frons maxima, mẽtũ verò paruũ, & gracile equi effigie. CONTRA verò retro, si in cauo intus inspicies, plures vnius rei cõspiciũtur idoli vicẽ gerẽtes prælati speculi. Si centro oculum apposueris, tota cernes eum speculi latitudine, sic frontem os, & reliqua: si tale inuertes speculum, vt latè faciẽ secet, inuersum caput cernes illico,

& cetera quæ in concauo retulimus: Si conuexum pyramidale inspicies, acuta frons, largum verò mentũ: si cõtrà, larga frons, longissimus verò nasus. MVLTA autẽ concauo inspicies ora, si secũdùm cauũ illud plures planorum speculorum portiones accõmodaueris: intuens enim aliquis, secundùm speculorum numerũ numerabit ea, eiusdẽq; motus omnia, & tandẽ qualecunq; fuerit speculum, vtpotè nõ planum, semper diuersum ab idolo spectabitur.

In speculum excauatum idolum quomodò foras emineat. CAP. XVII.

RECENTIORVM quoq; industria nactũ est, vt speculo in eodẽ plura cernantur ora, vel vnius rei simulacra, sine primi impedimento: retrò enim excauãt speculũ, & concauum paruum effingunt; vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicẽ foras exhibebit. Hinc optimè inuẽtum prouenit, vt speculo quis intuens, alterius rei imaginẽ erectam cernat, vt non sine spectãtis admiratione, manibus corripiẽs, nil nisi aërẽ tãgat: sæpe vidisse memini, & sic res se habet. E crystallo in speculũ paratũ, sed melius ex iride gẽma, vti semper vidi, retro idolum vel imaginẽ excauant, qua potuerint diligẽtia, folium inde accommodant suprà, & in sede locant, quantum enim profunditatis habe

habebit, tantum extra superficiem eminebit, nec tibi satisfacies, nisi manibus tetigeris, an verè promineat, sic literæ ritè leguntur, vt argēto fictæ videantur. nec tāta erit visus acies, quin respiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodò inducatur, & vitrea terminentur. CAP. XVIII.

IAM apparitiones omnes in speculis, quas nouimus narrasse visus sum: nunc autē restat, vt pauca & non prætereūda dicā, vt perfectam tradam eorum scientiam. Primo speculorum terminatio, quæ è crystallo & vitro parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt sciens artifex & noscere & componere sciat: nam quanquā inter multa, quæ rerū referunt imaginem, velut aqua, gēmæ quædam, politumq; metallum, nil æquè perspicuè reddit simulacra, quàm plumbum vitro sublitū. Perspicua specula, aut crystallo, aut vitro parātur, crystallinis planis folia quædā retrò inducuntur: cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædā inducitur, qua tota perlinuntur. Crystallina specula vbi plana & adæquata sunt, quantitatis eiusdem artifex stanneam efficiat bracteam planam & tenuem, qua poterit diligentia. si enim crystallum vel vitrum non sublineretur plumbo, ob sui vigorem, naturæq; densitatem, non sisteret impressam imaginem, sed dilabi sineret,

quia vitrum rarum & pellucidum, ob sui pellucentiam non contineret, vnde euanesceret in eo simulacrum, vt in Sole lumen: inde supra hanc bracteam viuum argentum digitis extricabis, vt eā totum combibat, & vbi in superficie cernes hærere, & argētea videbitur, tu hāc manibus capies, & speculi à parte aliqua inducere incipies, paulatim totum occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non sine parua, ne aërem intro concipiens, irritum faciat laborē, nec eiici amplius possit. vbi hoc accōmodaueris, super planum aliquod locato, ac supra pōdus inducito, & per diē sic requiescat. Hinc natura rerum omniū parens, oculum speculi instar cōposuit, quippe à tergo pellucentibus partibus, nigrorem quendam apposuit, quo sublato, & tolleretur videndi facultas. ALITER possumus conuexa specula terminare sic: Ingēs formato vas è vitro rotundū pilæ instar, vti vitrariorū fornacibus fieri solent, & igne candens in ventre perforetur, vel apto instrumēto, vel aliter colliquato iā vitro vas tangat, & inflator suo fungatur munere, in locū illū rūpitur inflatū, foramineq; illo proiicitur mixtura, quā prius parabis. & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni contusi & elimati, vndique operator per spaciolum reuoluat, permouēs

opus,

opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat, inde bina vel plura secabis specula, quod rectè perficies smiri lapide: talem enim sortitur naturam, vt vitrum tactu & crystallum secet, perlucida & terminata habebis specula.

Specula quomodò confletur, & speculorum mixtura & politura.

CAP. XIX

SI concauum, conuexum, diuerséq; efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem, quã anteà retulimus, cera archetypum parabis: aptiùs enim manibus accõmodatur, in diuersam reducitur formam, & aptius erit operi, vbi quæsita speculi figura cereum archetypum habes, sequenti terra ritè preparata, tenui penicillo illinas, dum aliquã habuerit crassitiem, inde supra crassiùs tritum aliud manibus accommodabis, talisque soliditatis, vt fusum substentet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures dissiliat, paruo tamen foramine relicto: quo cera detrahatur, & metallũ immittas, Soli reficcandum committas: nam igni inferuescens fluitat cera, sic in calidum cauũ illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari sinito, & quæsitam speculi habes formã. TERRAS enim, quibus vti pote-

simus multæ sunt, vti smiri, tripoli vocato, pumice, lapillis, sæpiæ testibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricātur, hirci cōbustis ossibus, ferri rubigine, & multis hæc ritè tundantur, tenuiq; succernantur incernicu lo, sic denuò in pilam repetātur, & triteratur, igni deinde vase incandescere sinunt, & porphyreo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuissimum vertatur puluerem vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare possit, inde aquæ, vel cerio subtiliorem efficiūt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam mēstruum vocant, viuis carbonibus ollam sale plenam exaggerant: vbi sal crepitare desierit, in aquā dissoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proiicere metallum poteris: id enim maximè refert, vt terra colliquatum rècipiat metallum, vti tripoli vocatū aurū sub-stinet, lapilli plumbum & argentum, æs molarum puluere, iis non solùm in speculis vti poteris, sed in aliis. MIXTVRA, qua in speculorum efformatione vtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur: Aes cum stanni triplo, tartari paululum, & arsenicum, vt fluat & in simul adcorporentur: alij cum stanno æris triplum, & stibij tantillum argentū, vel pyriten album adiungunt, alij ex plūbo cum argenti duplo, aliisq;, efficitur metallis:

sed

ſed vbi in teſtaceũ vas, igni contumax fuerit fuſum, in typos immittunt, ſic & aliter ſpecula tẽperantur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. IAM ſpeculorum conſtructiones retulimus, nunc polituras ſupereſſe video, vt poſtquam conflata & cõſtructa fuerint, læuigentur, & præpoliantur, vt ex eo reſiliens radius ſimulacrum redundet, fluat, & imaginet ſpeculum, multumq; lęuor, & partiũ cõcinnitas refert. Si verò lęue minimè fuerit, ſcinditur ſimulacrũ, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuerſa. Rude autem poſtquã fuerit ſpeculum, rotæ accõmodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem, & æqualitatem reducatur omnium: ſi concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus ſpeculum frangat, lignum dolabis, ea ad ſpeculi formã reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde ſmiri ſubtiliter inſpacto panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim puluerafcit) ritè pumicabis vt accommodetur, & leuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, ſtanni calx tripoli immittatur, & extriceiur: in extrema autẽ politura tartaro, fuligine, ſalicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autẽ ſic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & per pannũ incernes, aqua madeat. Hæc autem de ſpeculis co-

rumque operationibus dicta sufficiant.

De Physicis ligaturis.

CAP. XX.

INTER naturalia quoque versantur experimēta Physicæ ligaturę, vel vt malint aliqui, colli suspensiones: debent enim vel collo suspendi, vel aliis locis ferri, vt insitam gerētibus elargiantur virtutem, hæc enim ex Indorum, Græcorum scriptis, præcipuè Hermetis, Costabēlucis, ceterorumq; transferre placuit: naturaliter enim operantur, & quam retinent vim operationemq;, vel à virtute habent, quam vocat Zeno vniuersalem, vel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & deferantur, aiuntq; prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem, certamq; effectus fidem. Inquit enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet, ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia nō solùm incolume mutatur corpus, sed in ventris solutionem, & in diuturnas maximè passiones incidere potest: & si hæc iuuant, per naturalem solùm caussam iuuant: aliæ enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapiētiæ, hæ hilares, tristes, infelices, & infortunatos

faciunt, pigros, vel timidos. Vnde si quis viperam serpentem collo suspenderit, eamque præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filũ colli soffocationi, & fauciũ apostematibus, si collo cuipiã aduincias. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspenderis, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cùm hominem momorderint, in frustulis eorũ ligati, armoque suspensi, à canis rabidi morsibus suspendentẽ defendunt. Peoniæ radix collo suspensa pueris sanat comitialẽ morbum. Sic quoque dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in vẽtre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnũ colore albũ, alterũ colore variũ eximes: ij priùs, quã terrã attigerint, in iuuẽcæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreãtur, vt ait Dioscorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa nõ concipit, dum in collo habuerit: idemque adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidam, tenuem, densamque telã orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachũ cõfirmat, & ad cordis passionẽ valet, si supra illud ligętur. Aëtites lapis sinistro

nistro brachio alligatus grauidis continet partus, cũ lubricæ sunt vuluæ, parũque tenaces. Sed parturientibus si femoribus alligetur, facit vt sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspensus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphirus ardorẽ interiorem refrigerat: nam in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis venas pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum suspendẽdum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad ventriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcunque si à collo pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitque illius viginti granorum pondo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrum podagrici pedẽ, dolorẽ sedat, & sinistrũ sinistet iuuabit, nec obesse poterit manus manui. Lupi stercus ossa comedentis, quod in terrã non deciderit, si vinculo suspenditur non quolibet, sed lanæ laniatæ ouis à Lupo, quòd si ea non adesset lorum, tum quòd cingeret inguina, cum alterũ quo stercus contineretur, parari præcipiunt, prodest multum coliacis: Sed efficaciores perhibent sapientes hos lapidũ effectus, si lapides habueris Phœbeos,
vel

vel Lunares, hos argẽteo filo, illos aureo collo suſpenderis, ſemper aiunt Solis vel Lunæ radiis vegetari. Selenitis enim nõ modò Lunæ figuram imitatur, ſed motũ, quia cùm ea circuit, collo geſtatus lunarẽ efficit ſpiritum, Lunæque virtutes influit. Sic Helioſelinon nominatus, qui luminariũ amborum coniunctionem præſe fert, geſtatus vtriuſque virtutis cõpotẽ facit, id in ceteris obſeruato. Hæc ſunt, q̃ ex antiquorũ libris decerpſimus, quibus ſæpe indigẽtes vſi ſumus, vti in toto conſpicitur opere.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus.

CAP. XXI.

CVm alterius ſit negotij de imaginibus, gemmis inſculptis, & earundem virtutibus trãſcribere, aliò transferre decreuerim, vti nòn purè naturaliter operãtibus, quo tamen vberiori doctrina occultarũ operationum præauidis ſatisfaciam, hîc appoſùimus: cùm quoque conſpicerẽ, quos demonſtrant effectus, naturali euenire virtute, horis, configurationibus & cæleſtibus characteribus adiutæ, corroboratæque cum lapidũ virtuti conformibus, ſignis deſcribantur. Iam & ab antiquis multæ proſperitati felicitæ ſunt, & prætermiſſæ, nec minimùm in mõſtris interpretãdis eorumque virtutibus intelligendis recentior inſudat ætas, ſed antè quàm quæ

dicendæ

dicēdæ sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies cælestibus vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur, imagines construēte & describētes: & Haly Aben Rhodam Sapientem quēdam Aegyptium scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpionis morsu affligeretur, ille annulo scorpionis imaginem deferebat, & insculpi iusserat cæli medium, vel ortus cardinem occupante, & cum Luna iuncto, quod & à Serapione simile narratur. Vtilem quoque aduersus serpentes imaginem effici posse Porphyrius autumat, cùm Luna cælestem intrat serpentem, vel cùm feliciter aspicit, & multa, quæ breuitati parcentes omittimus. Hîc breuiter recēsebimus operationes, configurationesque debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de caussa ab antiquis scriptas reperimus, vti nostra se extendi potuit cognitio. Primò annulis claudebantur, vt tali litteræ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui litteras dabat, facies agnosceretur: quod Suetonius Tranquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus, libellisque & epistolis signandis vsus est sphynge, mox magni Alexandri imagine, nouissimè sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insequuti quoque principes perseuerarāt. idē Ouidius quoque

quę retulit in Tristibus. Et sæpe, quæ apud nos reperiuntur, & in manus incidunt, diuersis hominum faciebus scriptę visuntur, atque è sardoniche potissimùm fieri consueuerunt, quòd solus ceram non conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidētia scriptæ, & lapidum virtuti decentibus figurationibus corroboratæ; vt potior viuidiorque existat lapidis operatio: inter cetera enim, quæ cælestes influxus recipere possent, idoneæ sunt gemmæ: nam quanquam cælestibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt, tenaciùs & diutiùs retinent, quod Iamblico quoque placitum video. Sic sæpe anulis, quibus insigniuntur & decorantur, obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod nudam tangebat digiti carnem, inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum litterarum notæ verbaque conspiciuntur, statis horis, oportunisque temporibus conscripta, quorum figurandi & scribendi modum latè in sequentibus intelliges. Nunc autem lapidum virtutes, nostro operi idoneas breuiter perscribemus, vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus. CAP. XXII.

NVnc lapidum virtutes recēsebimus, non tamen omnium virtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilita

subtilitatis esset: sed eas tantùm quæ frequentiùs reperiũtur, & experientia probauimus, earumque figuræ lapidum proprietati correspõdent, & ad nostrũ opus necessariæ videntur. facilè tamẽ eis plena multa reperies volumina vt nil aliud tractẽt. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est, albis interlitus zonis, & aliquãdo intermicantibus guttis illuitur: contra scorpionum serpentumque morsus valet, facundum facit hominem, gratum, & Regum amicitiã conciliat. Ideò Ismeniam Choraulen multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorum suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentum eius esse, si in feruentes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, sic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli vẽtre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem è gallinæ ventriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiam honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone draconites, siue drachetias; à buffone borax: qui à veneno liberat, sic chelidonius è dissectis hirundinum ventribus, sed nisi viuẽtibus abscissus sit, nunquã gemmascit: nam si obeat priùs serpẽs, vel animal

simul

simul euanescit& ipse,sic extractis lapidibus adhuc & viuẽtibus ipsis retinẽt lapides eosdẽ effectus,quos & stellæ, quibus subiiciuntur. Alectorius enim potestatẽ solarẽ habet, vnde gestãtes inuictos reddit sic chelidonius ex hirundinibus erutus curat melancholiã, & amabilẽ facit,cùm Iouialis sit,& in ceteris idẽ obseruabis. Aëtites lapis quassatus,sonat in eius vẽtre lapillus:Cõfert prægnãtibus ne abortiãtur,sedat & caducorũ passiones. Amethystus purpurei, & violacei est fulguris. dictus quasi nõ ebrius,ebrietati resistit in conpotationibus,ex ebrio prudentẽ reddit & literis operã daturum iuuat,quia sculpi facilè potest, multæ in eo scriptæ figuræ reperiuntur,vti dicetur:hominẽ facit vigilẽ, bonũque ferenti præbet intellectũ. Corallus in multis prodest,ideò corallorũ gestamine amoliẽdis periculis & fascinationibus maximè vtuntur omnes, ideò è corallo surculi pueris adligãtur,pectore. Confert Calcedonius gerenti, vt caussas vincat,corporis virtutes vegetet,contra dæmonũ illusiones,& phantasticas cogitationes ex melancholia exortas valet. Corneolus animorũ calentiũ mollit impetus, & tumẽtes iras mitigat,sanguinis cõpescit fluorẽ,& præcipuè mulierũ mẽstruis laborantiũ. Heliotropius quòd deiectus in vas aquæ Solis radios accedentes percussu sanguineo mu

tet maximè dictus, Solē eclipset, & obscurū reddat, quod nobis adhuc inexpertum, vel quod imbres excitet. Gestatus bonā famā acquirere facit, sanguinē sistit profluentē, venena pellit, nec gestantē sinit falli, incolumē seruans. Hyacinthus venena fugat & pestilētes tractus: & tradūt Punici eū, qui Hyacinthū gestat, esse à fulgure tutū. Iaspis castū reddit, sanguinē sistit, & menstruū fluēs, prodest quibus aqua intercus inest, & quos febris adurit, victoriosum, & potentē contra inimicos facit, stomachū roborat, si collo rudis suspēsus, os stomachi tāgat, is tamē qui viridis: sunt & alij degeneres, nominis tantū auctoritate gaudentes. Iris in sexangulū mucronē vtrinq; leuiter turbinatus desinit, sub tecto si Solis radiis opponitur, & pars vmbra detineatur, cęlestis arcus similitudinē parietibus ostēdit, quod forma euenit, ne ex se id aliqui putēt euenire, hic auxiliatur parturiēnti. Lapis cyanus contra melancholiā, quartanā, & sincopin valet. Saphyrus, cui aureus puluis inesse videtur aureisque pūctis pellucet, vegeta cōseruat mēbra, inuidos superare facit, nec timore afficietur gerulus, febris refrigerat inflammationē, anthraces, & frigida tactu sanat apostemata: vim cōtra venenū habet, sanguinē reprimit naso fluentē, si tēporibus opponatur. Smaragdus viridi colore

insignis

insignis oculorũ visus viriditate refocillat, vnde hanc oculis spectasse prodest, præcipuè quos alterius gemmæ fulgor retuderit, rarò sculptus reperitur, nec temerè sic placuit, ne offensum decus imaginũ lacunis corrũperetur, cũ difficiliter incidatur, oportet castè ferri, nã coitũ nõ sustinet, vt scribit Albertus de Vngariæ Rege, cui in cõgressus hora cũ vxore in partes dissiluit, & fractus est. Proditur Neronẽ in smaragdo gladiatorũ pugnas spectasse, ipse opes auget, & verba persuasoria. Topazius lunaticã sanat passionẽ, auget diuitias, sanguinis eo fluor stringitur, & gestatus gratiã acquirere facit, & si concauus, vt ceteri obiectum idolum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarũ imaginibus. CAP. XXIII.

HÆc sunt planetarũ cæliq́ue imaginũ figuræ, quas sæpe intuens lapidũ virtuti conformes inscriptas reperies, vti Mercuriũ gracilem iuuenem, caduceũ ferentẽ, capite pedibúsue talaria. Martem autem loricatum, militẽ bellicosum, vexillum, hastã vel scutum secum ferentem. Venerem autẽ nudam mulierẽ, speculum & secum Cupidinem puerũ habẽtem, lasciuo actu: sic Iouem solio sedentem, virga imperantem: falciferum senem Saturnum: radiis insignitũ Solem. Nec minus octauæ sphæræ configurationes crebrius in lapidibus iis perspicere licet, similæ,

vrsæ, coronæ, cygni, aquilæ, alati equi serpētarij, reliquarūque. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cācros, leones, & cetera, & ex stellarum naturis planetis cōformibus operationes eliciūt. Sunt & aliæ imaginū cōfigurationes, quibus lapides veteres effigiabāt, iuxta Indorū, Aegyptiorum, Magorū, & aliorū astrologorū sentētias, nō tam visibiles quā imaginabiles, vt in prima Arietis facie, hominē aiūt adscēdere nigrū corporis ingētis rubeos habēs oculos, pānoque præcinctus albo, ascendit in secunda mulier chlamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, vnū retinēs pedē. In tertia verò ascēdit homo rubeis indutus vestibus, armillā habens manibus aureā, cupiēs & bonū facere, nec potest: sic in ceteris aliis sunt ascriptę, quas qui quęsierit, eorū quærat libros, longū enim & nimis fastidiētis esset lectionis eorū opiniones recensere, quæ & inter se diuersantur, ideò diuersis & variis insculptæ imaginibus repeiūtur. Sunt & alij aliter operātes, rem enim hominibus & gestibus exprimūt, vt si (gratia exēpli) amorē inducere cupiunt, dulces cōplexus, gestus, & loquelas exprimūt, & osculātes. at si odiū vel iracundiā, terga obuersantes, se in simul fugientes, & abhorrentes, sic animi passiones omnes. quas inducere exo- r, figuris exprimunt, sed lapidum virtuti

confor

conformibus, aptis quoq; insculpunt figurationibus, quæ quomodò aptari, & reperiri debeant, in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeāt lapides, vel gemmæ. CAP. XXIIII.

LApidum virtutū iam meminimus, & quæ sint configurationes inscribēdæ, ad cæleſtem fauorem aucupandum, reliquum eſt doceamus, ipſis aptari quomodò debeant, ac oportunum tempus eligendi normam. Amethyſto ſæpe inſculptus iuuenis reperitur caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando ſiniſtra gallum tenens, quem Mercurium eſſe norunt omnes, nec à lapidis virtute diſcordat, vnde ſapientiam & intellectum geſtantibus pollicetur, & multa, cùm verſatilis ſit eius natura. Achati ſcripti ſcorpiones reperiūtur, aranei, ſerpētes, animalia cætera venenoſa, nunc hominē ſerpentibus inſidentem, quem ſerpentarium cæleſtem Æſculapium eſſe noſcunt, vnde veneno. & ſcorpionum morſibus medetur, & Siculo naſcitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur ſcorpiones, & per eos ſcorpionū eius prouinciæ peſtis extincta eſt, horū nque virtute natura defectum rependit. Inſcribitur & angſfet in hæmatite: legi enim Magos Perſarum Regi ſuo cōſuluiſſe, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly ſcribit.

Iaspidi sæpe leones, galli, aquilæ, trophæa, loticæ, nunc Martem, nūc armatum militem serpentes pedibus conculcantem, & in collo scutum insculpunt, & lapidis diritiei, & virtuti respondentem hominē, sæpe victorē, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepsos autem Rex ad stomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittentem inscribi iussit. In Magnete sæpe cynosuræ figura visitur, cùm maximè illius sideris amore detineri videant, contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virū illius virtutis efficit, vtpotè Saturnalis. In Selenite lapide semper Lunę imago reperitur, & qui argenteo filo circūdatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, vt eorum morsus sanet. Hyacintho fulgura, vt ab eius flagore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ diuersæque ob variam & diuersam eius virtutem & operationem, qui lapis facilis est sculpturæ & inuentionis, vnde filios Israël in deserto horū multitudinē sculpsisse fertur. Iam exēpla retulimus, quomodò aptis lapidū operationibus, aptæ cælorū configurationes scribi debeant. Sunt quoq; qui anulos, quibus claudūtur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt facilierē contrahāt operandi facultatē: vti Saturni è plūbo, Solis ex auro, Lunæ ex

argento,

argẽto, vt Saturnius gerẽs, solaris vel lunaris euadat|. quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ.

CAP. XXV.

SEd maiorẽ è cælo virtutẽ suscipere, & præripere dicũt, si statis tẽporibus & oportunis inscribãtur, sic enim animãtur magisq; iis influũt sidere configurationes: & hoc fundamentũ & radicẽ statuũt omniũ: nam si amorẽ excitare cupis, aptis & beneuolis aspectibus: si odiũ accẽdere, iniquis & destruẽtibus vtere, affectúq; cognito tẽpus præparatur: nã si Veneris vel Saturni imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterũ Aquarium vel Capricornũ subire exspectant, &, vt veritas pateat, in eorũ sculpturis in leone Solem, in Cancro Lunam, in Gemino & Virgine Mercurium reperimus. Sic in Leonis vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernũt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamẽ cauẽt, vt Luna immunis, & ab omni sit impedimẽto libera, vt potẽ Martis, Saturniq;, sic Solis cõbustionis. Prætereà mentem adhibent, ne cursu vacua, sed crescẽs, & velox, nec in signi calce reperiatur (sæpè enim infortunarũ termini sunt) in felici sede, cõspiciãt eã fortunæ trigono, vel hexagono ascendens, in ortus cardine, vel cæli culmine, nõ in cadentibus: nõ sit declinans.

dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu verò nocturna, vt facilius repotiatur, nec impedimentum afferre possit. Contrà præposterè procedas, si odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm signorum figuram inscribere quærunt, non minus per triplicitates sequentes inuenies: nam ex Ariete, Leone, & Sagittario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepusculis autem frigorificũ Saturni filius: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinib', hydropisi, & paralysi, sic secundùm reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, aliis medentia infirmitatibus. Id tamen nõ omittam, quod testantur omnes sæculorum turbæ, eorũ virtutem elanguescere, & extingui. Ideò quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & vana conspiciuntur. Iam PHILIPPE Rex optime, Naturalis Magiæ pensum absoluimus, vti nostra valuit infirmitas, & ab hoc genere posthac feriabimur, in quibus non tã mira, quàm vera scribere visum est. Si quid intentatum remanet, vel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & tẽporis breuitati ascribatur. Hæc enim sunt dicendorum præludia, sublimiora enim & secretiora conscripturi sumus, si diuina fauerint.

FINIS.

EXPERIMENTORVM MAGIÆ NATVRALIS INDEX.

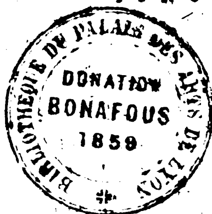
Y 5

Hyac

Pisces

ar

FINIS.

BIBLIOTHÈQUE DU PALAIS DES ARTS DE LYON
DONATION
BONAFOUS
1859

